

**ZÁMECKÁ KNIHOVNA
KROMĚŘÍŽ**

Z minulosti x x x x x x x x

x x x x x x x x **Bezměrova.**

Napsal

JOSEF OPLETAL,

učitel.

**ZÁMECKÁ KNIHOVNA
KROMĚŘÍŽ**

0353 10062 ✓

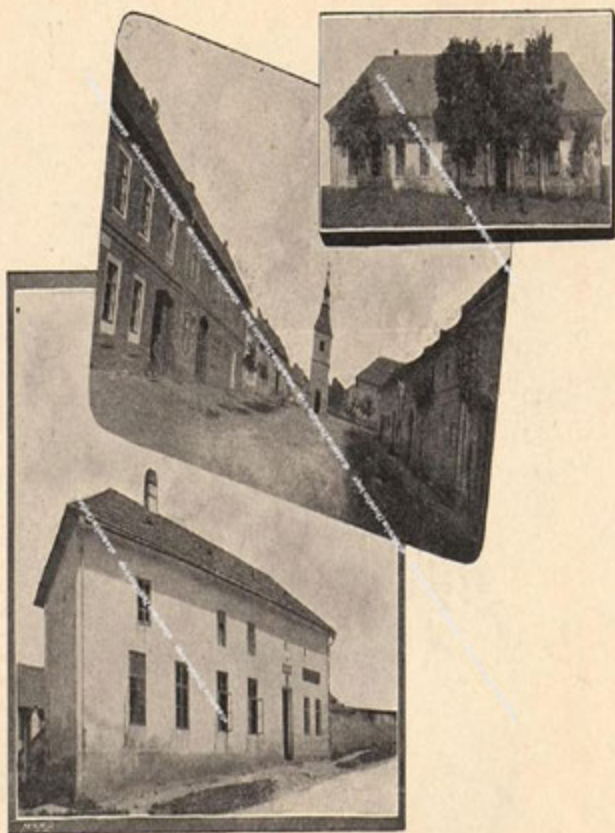
00551

23. červce 1959

REVIZE 1903
22. XI. 06

1903.

Nákladem vlastním. — Tiskem Jindřicha Slováka v Kroměříži.

Pohledy z Bezměrova.

ZÁMECKÁ KNIHOVNA KROMĚŘÍŽ

Popis vesnice.

Bezměrov leží 6·5 *km* severozápadně od Kroměříže na pravém břehu Hané, 194 *m* nad hladinou mořskou. Náves tvoří dvě rovnoběžné řady domů. Náves jest úzká a na západní straně příčným stavením uzavřená. Uprostřed návsi stojí úhledná, věžovitá zvonice, vystavěná r. 1869. Domy jsou většinou nové; čís. 16. jest nejstarší a má dosud žudr. Na severní straně za stodolami jest řada domků, zvaných Padělky. Za mlýnskou Hanou (východně od návsi) rozkládá se Žabov. Za Žabovem, na levém břehu Hané, jest zástavka c. k. priv. sev. dráhy cis. Ferdinanda, vedoucí z Kojetína do Bítlska. Chaloupky za stodolami na jižní straně slovou Záhumení. Opodál Záhumení jest u silnice hostinec a naproti němu 2 domky. Škola, bývalý panský dvůr, rozhlíží se s návrší po osadě i po okolí.

V roce 1900 bylo v obci 121 domovních čísel se 695 obyv.

Spolky jsou: Čtenářský spolek (založen 1868); Záložna (zal. 1873); Družstvo parního mlátičícího stroje (zal. 1873); Dobrovolný hasičský sbor (zal. 1899); Družstvo pro zvelebení chovu hovězího a vepřového dobytka (zal. 1900); Místní pojišťovna hovězího dobytka (zal. 1901); Rybářské družstvo (zal. 1901).

Rozloha politické i katastrální obce jest 723·4969 *ha*. Z toho připadá na pole 570·9594 *ha*, na luka 85·2848 *ha*.

Jména polí: Díly, Drahý, Honý (prostřední, dlouhé, zadní), Hořenuše, Klín, Kopaniny, Krajinky, Měříčné, Nivy, Nivky, Odrapadělky (Od Drah Padělky), Padělky, Panské, Písečníky, Podbřeží, Podílky, Potok, Stárné, Špidláky, Úzké, Veberky, Vesky.

Názvy luk: Driáčnice, Hradištská Strana, Kamenec, Nové, Ochůzky, Okrouhlé, Orliska, Překopaná, Suché louky, Síčky, Štuhlice, Teruty (Turoid), Trávník, (hrubý, vysoký), Veberky, Záhanné, Zásekli, Zátyčné (Shnilá, Židlický.)

Dějiny.

Doba nejstarší.

Chceme-li stopovati založení a vývin Bezměrova, jest nám vmysliti se v doby, v nichž se Slované usazovali na Moravě,

Žel, že navždy snad zůstane nerozhodnuto, kdy zalidňovali Slované naše žirné vlasti. Většina dějepisců našich tvrdí, že přišli v polovici 5. století po Kr., menšina, opírajíc se o vědu starožitnickou (archaeologii), klade příchod Slovanů do dávných věků před Kr. Moravský starožitník Karel Jaroslav Maška praví v Ottově slovníku naučném: „Jest pravděpodobno, že s kulturou lužickoslezskou vniknul na Moravu četný lid nový, jež bychom se zřetelem k oblasti hrobů i sídlišť nejsprávněji stotožnili se Slovary.“¹⁾ Klade tak příchod Slovanů na sklon doby bronzové, která trvala asi do r. 500. př. Kr. Tím by byl posunut příchod Slovanů více než o 1000 let do předu.

Předkové naši živíce se polním hospodářstvím a chovem dobytka usazovali se v krajinách neplodnějších a orbě nejprůzračnějších: v údolích podél řek. Kmen sestávající z mnoha rodin, usadil se v údolí některé řeky. Každá rodina si vystavěla, kde se jí líbilo, příbytek s potřebnými hospodářskými staveními a obdělávala okolo něho tolik pozemků, kolik potřebovala. Časem vzrostla rodina v rod, to jest ve více rodin, pocházejících od jednoho praotce. Rodu nestačil jeden příbytek. Jak přibývalo rodin, tak přibývalo i domků ku prvnímu příbytku. Vznikala vesnička. Celý rod živil se společně. — Jako nyní v rodině nemá žádný člen odděleného majetku, tak tehdy i v rodu neměl žádný svého zvláštního majetku. Nikdo nemohl říci: „Tento kus pole je můj. To jsou moje krávy“. Všechno bylo společné. Jako členové rodiny pracují společně na rodinném

¹⁾ Ottův slovník naučný XVII., 710.

poli, tak celý rod (celá dědinka) pracoval společně na svém dědictví, dědině. Vše, čeho kdo potřeboval, dostával ze společného jmění. O jmění rodové staral se volený starosta.

Obyvatelé roztroušených po krajině sídlišť nežili beze všeho styku; scházivali se ku slavnostem náboženským a národním. Místem ku schůzím takovým byl hrad, vystavěný ku ochraně celého kmene. Hrad stával obyčejně u řeky na vysokém břehu nebo na místě jinak přírodou chráněném. Býval sídlem kmenového starosty — župana — který s vynikajícími starosty vykonával moc soudní, správní a vojenskou. Hrad slul župní; obyvatelé k němu náležející, župa. Později přešel název ten i na krajinu.

Vzdáleným — třeba i několik hodin — dědinkám bylo nesnadným a obtížným v nebezpečí utíkat se svým majetkem do vzdáleného župního hradu. Proto si zakládaly vzdálené dědinky své hrady. V míru nebyl takový hrad obydlen, neb jen řídice; ve válce však se měnil v tábor, do něhož utíkalo okolní obyvatelstvo s dobyt看 a se vším, co se dalo odnésti.

Zdejší krajina byla od pradávna obydlena. Svědčí o tom hojnost nálezů starožitnických. Jdeme-li od bezměrovské školy polem ku Hradisku, překvapí nás množství střepin na povrchu polí z dob, o nichž dějepis takřka ničeho nezná. Nejen střepiny, ale i celé neporušené předměty jak z doby kamenné tak bronzové jsou nepopíratelným svědectvím pradávného sídliště.

Těžko však udati, kdy byl Bezměrov založen. Vodičkem v tomto ohledu může nám býti jméno, výstavnost a poloha.

Soudíce dle jména nemůžeme počítati Bezměrov k nejstarším osadám. Výstavnost však jej značně přibližuje nejstarším osadám. Jestli Bezměrov okrouhlicí,¹⁾ a okrouhlice se považují za nejstarší slovanské osady. Poloha (nezmiňujíce se ani o úrodnosti polí a hojnosti luk) lákala ku založení osady. Vedlať nedaleko stará obchodní cesta hned v dobách předkřesťanských z jižních zemí do severních. Vinula se od Kojetína močálovitou rovinou, přes niž byla zřízena hať,²⁾ k poli

¹⁾ Okrouhlice jsou osady vystavěné v podobě podkovy, jen na jedné straně se vchodem.

²⁾ K. a. archiv v Kroměříži F. I. b. 12. — Hať byla cesta udělaná z proutěných otepí přes bahnatá místa. — O cestě této svědčí také nálezy římských penězů. V červnu 1901 nacházely děti stříbrné peníze ve břehu dolu (rybníka) za stodolou čis. 19. Učitelé dověděvše se o nálezu zachránili několik penězů. Z nich jest: Jeden císaře Vespasiana (vládl 69—79), 2 císaře Trajana (98—117), 5 Antonína Pia (138—161), 3 císařovny Faustiny, manželky Antonína Pia. Na nejstarším není znáti nápisu. Z uvedených penězů chová 9 ve své sbírce pilný sběratel starožitností P. L. Ledvína, kaplan v Hradisku, 1 Al. Dubovský, naduč. v Bezměrově, 1 Ant. Telička, naduč. ve Vel. Penčicích, 1 Jos. Őpletal. — Několik let před tím našel Aug. Kuzník bronzový peníz císa. Hadriana (117—138).

bezměrovskému a odtud asi okolo kapličky úvalem k miňůvskému mlýnu Stráži. Na místech těch stával srub — stráž — ku ochraně cesty. Stráž bylo konati okolním obyvatelům.

Obyvatelstvo Bezměrova a okolních vesnic mělo daleko na župní hrad pustoměřský. Proto si založilo svůj hrad nad nynější vsí Hradiskem. Hrad byl na okraji vyšin, kde pole přechází v luka ostrým svahem několik m vysokým. Tak byl více než s poloviny ohrazen přírodou. Na stranách přístupných byl zřízen mohutný val, podnes na svém počátku přes 2 m vysoký. Možno jej stopovati od kostela hradišského k silnici. U kříže se zatačí a obloukem postupuje ku Hořenuši.¹⁾

Přes polovinu 11. stol. nemůžeme o Bezměrovu, jehož zakladatelem byl Bezmír, nic jiného udati, nežli že zakusil dobrých i zlých osudův, jež stihly celý náš národ.

Místo kolísavých, nejistých důměnek, které posud uvedeny byly, nastupuje nezvratná jistota teprve rokem 1078. Tehdy poprvé se objevuje Bezměrov v dějinách a to v nadační listině Otty I., knížete Olomuckého, pro klášter hradišský u Olomouce.²⁾

Rečeného roku založil Otta I. s manželkou svou Eufemií Hradišský klášter. Nadali jej hojně statky pozemskými a odevzdali benediktinům. Mezi darovanými statky byl i „Bez m í r o v.“³⁾

Bezmírov zbožím kláštera Hradišského u Olomouce.

(1078—1578).

Za svobodné, zeměpanské dědiny stala se poddanská. Obyvatelstvo z počátku změny mnoho nepocítovalo. Mělo sice nového pána, kterému odvádělo nepatrný roční poplatek, ale zůstávalo ve svazku župním. Bylo mu i dále vykonávati všechny práce spojené s ústavou župní. Muselo pomáhati při opravě župního hradu, stavěti a opravovati cesty, které od hradu k hradu vedly a hradské cesty sluly. Od hlavní hradské cesty byly odbočky i ku vsím. Odbočky si každá dědina sama stavěla a v dobrém stavu udržovala. Jen tak lze si vysvětliti jméno cesty (nyní silnice) od zvonice ku okresní silnici, vedoucí z Kojetína do Kroměříže. Zove se podnes hradskou.

¹⁾ „Hořenuše“ vzniklo se slova hora

²⁾ Opis v zemském archivu v Brně. — Ostatně viz Teigovo pojednání o pravosti listin kláštera Hradišského ve Věstníku královské české společnosti nauk z r. 1893.

³⁾ Původní jméno zachovalo se v německém názvu „Bez m i e r a u“.

Dále byli zavázáni ku stavění mostů, dávání strážníků na hrad a strážě u hradských cest, hotovosti válečné atd.

Nejen těmito závazky (robotami zemskými) ale i příslušností soudní bylo obyvatelstvo vázáno k župě. Provinil-li se kdo, bylo se mu dostavití na župní hrad k soudu. K župnímu soudu patřili všichni lidé v župě bez rozdílů.

V takových poměrech žilo obyvatelstvo Bezměrova prvá léta svého poddanství. Později se v těchto poměrech všelicos měnilo, někdy ku prospěchu obyvatelstva, jindy zase ku škodě.

Knížata neráda viděla, že se každá župa spravuje sama. Hleděla veškeru výkonnou moc soustřediti ve svých rukou a samosprávu župní co možná omeziti. Proto vymaňovala z právomoci župní nejprve kláštery, později také šlechtice s jejich poddanými. Tak ku př. již dle zmíněné zakládací listiny z r. 1078. byli všichni, kdo chtěli přebývatí v Nákle, osvobozeni od spravování hradů a mostů... Opatovi bylo ponecháno na vůli, jakou část těchto prací chce uložiti svým poddaným. Výsada, udělená pro Náklo, platila zajisté brzy i pro ostatní osady klášterní.

Zmenšování robot zemských neuškodilo tak ústavě župní jako vybavování poddaných klášterů a šlechty ze soudní právomoci župní. Vymaňování dělo se zvolna, z počátku jen při menších přestupcích, později i při těžších, až konečně veškerá soudní moc se dostala do rukou vrchnosti. Bezměrov byl úplně vybaven ze soudní právomoci župní roku 1225.¹⁾ Roku toho propůjčil Přemysl I. klášteru Hradištskému moc souditi i o bezhrdlí svých poddaných. Soudy takové sluly „soudy obecné.“²⁾

Samo sebou se rozumí, že nechodili poddaní pro každou maličkost žalovat do kláštera; taková záležitost se vyřídila doma v obci. V každé obci ustanovil klášter fojta čili rychtáře a několik přísězných konšelů (iurati), jejichž počet závisel na velikosti obce. V obyčejných případech vynášel nález rychtář po poradě s přísěznými. Případy těžší rozsuzoval úředník klášterní. Jednou nebo i vícekrát do roku přijížděl do vsi opat, aby shlédl své panství. Při té příležitosti vykonával moc soudní, ustanovoval rychtáře s přísěznými a přijímal od nich přísahu, že budou věrně plniti úřad sobě svěřený. Na cestě po panství byli poddaní povinni opata i s družinou náležitě pohostiti, z čehož největší část připadla na rychtáře.

Soudy obecné byly počátkem soudů patrimoniálních a počátkem — trpkého poddanství po staletí trvajících. Pokud náležel poddaný k soudu župnímu, nepocítoval celé tíže pod-

¹⁾ Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae II. 162.

²⁾ Cod. dipl. Mor. III. 208.

danství. Hůře bylo nyní. Pán mohl svému poddanému roboty a dávky zvětšovati až k nesnesení, aniž by bylo možno poddanému někam se odvolati. Poddaný byl dán pánovi na milost i nemilost. Pán stal se jeho soudcem, ne však vždy soudcem nestranným. Kde pán soudcem, tam činí osobní prospěch ze soudce velmi často utlačovatele, někdy i trýznitele. O pravdě výroku toho svědčí časté utíkání poddaných na jiná panství. Pánové se snažili utíkání poddaných zameziti. V té příčině památným jest zvláště sněm, konaný dne 26. července 1380 na Špilberce, kdež za přítomnosti markrabě Jošta četní páni moravští se usnesli, že žádný pán nemá na své statky přijati sedláka ze statku jiného pána, pokud by nepřinesl od něho list, že jest ze svazku poddanství propuštěn.¹⁾

Z poddaného sedláka měl se státi v pravém slova smyslu nevolník. Usnesení nemělo však dlouhého trvání. Učinilo mu konec nové učení náboženské s husitskými válkami. V nastalých bouřných dobách chápal se sedlák cepu, palcátu, nestaraje se o svého pána a povinnosti své k němu. V táboře vojenském stali se bratry.

Po dlouholetých válkách na sjezdě krále Matyáše a Vladislava v Jihlavě (10. září 1486) bylo usneseno, že žádný poddaný bez vůle svého pána nesmí se vystěhovati z Čech do Moravy a opáčně. Brzy na to (21. října 1486) uzavřeli stavové moravští podobnou smlouvu mezi sebou v Brně.²⁾ Dle ní mohli se poddaní stěhovati na cizí panství jen za jistých podmínek a formálností.

Kdo si koupil na cizím panství grunt chtěje se tam přestěhovati, požádal tamějšího fojta, konšela nebo jiného řádného souseda, aby mu byl pokloněm. Dožádaný pokloně přišed k fojtovi té dědiny, z níž jeho chráněnc se mnil vystěhovati, pravil: „Pane důhonní fojte, teď беру odpuštění N. tomuto člověku někdy pána tvého pod pána mého i ženě jeho i dětem jeho i všemu statku jeho, a prosím, že jemu laskavě i přátelsky vyhoštění dáte, a já tobě za to slibuji, že on N, člověk již pána mého, tobě má právo dědinné uručiti.“ — Právo dědinné záleželo v tom, že člověk, kterému se bralo odpuštění, byl zavázán do 2 neděl zapraviti všechny povinnosti svému pánu, obci a sirotčím penězům. Dále byl zavázán do 18 neděl posavadní svůj statek řádnému člověku prodati. Odstěhoval-li se před vyjitím dědinného práva, propadl základ, pod kterým bylo za dědinné právo ručeno.³⁾

Za takových podmínek trvalo stěhování poddaných až do třicetileté války. Po nešťastné bitvě bělohorské neradi dávali

¹⁾ Rudolf Dvořák: Dějiny Moravské str. 277.

²⁾ Příslušný článek smlouvy v Palackého dějinách V. 154.

³⁾ Vinc. Brandl: Kniha Drnovská.

pánové — většinou cizáci — svým poddaným výhosty (povolání ku stěhování). A když utiskovaní poddaní potají přechali se svých usedlostí, dávala je vrchnost hlídati. Tak stali se z poddaných nevolníci.

Zanechajme již poměrů poddanských, o nichž ještě později bude řeč a vraťme se v doby dřívější.

Kojetínské pozemky (nynější luka) sáhaly ku samému Bezměrovu. Proto není divu, že si bezměrovský dobytek častěji pochutnával na kojetínském trávě. Dělo se tak dosti dlouho, neboť Kojetínským byl dohled na vzdálené pozemky stížen potoky a močály, vrbami a olšemi. Konečně přece zastihli Kojetínští Bezměrovské na svých pozemcích a nechtěli pro podruhé trpěti takového přestupku. Bezměrovští však tvrdili, že pásli na svém a dovozovali svého práva dlouhotetým užíváním a blízkostí své osady.

Spor hleděli s počátku vyrovnati domácí rychtářové s přísežnými a staršími lidmi, znateli hranic. Strana stranou nedala se přesvědčiti a proto vznesly při na své pány. Pražský biskup, držitel městečka Kojetína a Budiš, opat Hradištský, držitel vsi Bezměrova sešli se v Kojetíně, aby se po přátelsku dohodli o hranice. Oba pánové se svými družinami sjeli se 6. února 1280 v Kojetíně. Tobiáše, biskupa, provázelo 6 hodnostářů církevních a komorník Pelhřim; opat Budiš přijel s proboštem, komořím a Budislavem z Veselí. Oba církevní hodnostáři si slíbili věrně dodržeti, co oba světští pánové rytíř Pelhřim a Budislav o hranicích určí. Nebylo katastrálních map. Bylo se jim řídití jen výpovědmi znaleců. Těmi byli v první řadě přísežní a hajní. Bezměrov zastupovali Bohuslav Sedloň, Zoris a Bratata, hajný z blízkého Hradiska; Kojetínští měli 5 zástupcův a hajného; 2 poddaní z Popovic (Popůvek) byli neustrannými svědky. Tato 11 člená komise vydala se na cestu sporným územím a dle výpovědi znalecův určovala hranice a znamenala je, kde bylo třeba kopci.

Dne 7. února sepsán byl protokol, z něhož se dovídáme, že byly hranice takto ustanoveny: „První hraniční kopec nasypán jest u mostu, jenž jest přes řeku zvanou Haná v místech, kde vtéká do řeky zvané Moravice, tak že zmíněná řeka Haná patří celá k pozemkům kojetínským, a břeh zmíněné řeky na straně k Bezměrovu patří k pozemkům této dědiny, tak že nesmíme my zmíněný opat nebo naši nástupci na zmíněném břehu ani mlýnu ani stavu postaviti. A co jest mezi zmíněným mostem a prvním kopcem, jenž jest nad řekou Hanou a od toho kopce až k druhému kopci podél cesty, která vede do Kroměříže, všechno jest na opravu jmenovaného mostu. Za řekou Moravicí až k močálu, zvanému Martinovo jezero, a od jmenovaného močálu, který patří nám zmíněnému

opatu, až na horní břeh onoho močálu jsou kolem dokola položeny hranice a také od onoho močálu až k struze, která sluje „Dělná Struha“; za právě jmenovanou říčkou jsou rovno položeny meze, jež slovou „kopci“ až k cestě, která sluje „Bezmirovská cesta“. Tato cesta jest hranicí až k struze, zvané „Radše“ (Račí?) a za zmíněnou struhou táž cesta hranicí činí až k struze, řečené Teká.¹⁾

*   *

Prof. Vladivoj Tomek se domnívá, že rodové zřízení (zádruha) chovalo v sobě zárodek vývinu šlechty a poddaných. Domnívá se, že některá rodina si přivlastnila dědičně moc starosty nad celým rodem a při rozdělování polí (když se rodové zřízení rozpadávalo) získala pro sebe značně více pozemků nežli se dostalo ostatním členům rodu. Z rodiny starostovy stala se rodina zemanská neb i panská, dle toho jaký měla vliv na ostatní údy rodu a jak mnoho pozemků si přivlastnila. Tak v každé vsi, slovanského původu, byla šlechtická rodina. (Pozdější vsi byly zakládány dle německého práva. Pán chtěje založiti na svých pozemcích novou osadu, zjednal si k tomu způsobilého muže, který za umluvenou odplatu našel dosti lidí k založení a osazení nové osady.)

V Bezměrově z rodiny starostovy vyvinula se jen rodina zemanská. Neměla mnoho pozemků, ale zachovala si svobodnictví i když ostatní obyvatelstvo bylo uvedeno v poddanost kláštera Hradišského. Rodina zemanská nebydlela ve vesnici; vystavěla si dvorec opodál na vyvýšenině tam, kde stojí nynější škola. V pozdějších dobách dvorec opevnila, k čemuž příroda sama napomáhala. Živila se polním hospodářstvím jako ostatní obyvatelé v obci, ano i dobytek s nimi pásávala na společných pastvinách.

Zprávu o tomto rodu podávají půhonné knihy.²⁾ R. 1398 Sipiko z Náměstě pohnal Libuše ze Senice z 5 hřiven grošů

¹⁾ Cod. dipl. Mor. IV. p. 234. — Listinu psal mnich Němec. Jen tak se do ní vloudily německé názvy: „Martin-Sehe“ a „Chremisir“. — Cod. dipl. Mor. jmenuje Teku chybně Tebou. (U nás se podnes každý močál jmenuje jezerem.)

²⁾ Kdo chtěl žalovati (poháněti), napsal žalobu (půhon) na ceduli, již osobně podal úředníkům při soudě panském. Z cedule byl půhon vepsán do knih půhonných. — Soud panský byl úřad, který rozsuzoval pře šlechty a měst královských. Moc jeho byla zprvu neomezená: s rozsudku jeho nebylo odvolání, z jeho právomoci ani král nebyl vyňat. Prvotně mohli býti soudci jen členové stavu panského (odtud jeho jméno). Od r. 1492 sestával ze 14 členů stavu panského a 6 členů stavu rytířského. Soud obdáván byl každoročně dvakrát v Olomouci a dvakrát v Brně. Výsudek vážnějších při zapisován byl do desk zemských. Kromě toho zapisovaly se do zemských desk prodeje statků, změny, darování, zástavy, postupy atd.

a pro odvezení sena, které si Šipiko koupil. Petřík z Bezміrova měl býti zástupcem žalobníkovým.¹⁾ Bývalo totiž zvykem, že žalobník jmenoval v půhonu svého zástupce (později slul poručník) pro případ, že by se sám k soudu nemohl dostavit.

Kateřina z Bezміrova, jež měla 1405—1406 spor s Litoldem ze Zelenic o své věno (2 lány a hospodu) v Lazních²⁾ byla z Bezміrova u Hostýna. Bezміrov tento náležel ku zboží Obřanskému a zanikl v 15. století. (Posledně se připomíná r. 1493.³⁾)

Po válkách husitských schudla zemanská rodina a odprodávala pole sousedům bezměrovským až je konečně celý prodala. Kdy prodala zbytek není známo. Zbytek svobodnického dvora koupil mezi r. 1581 a 1585 Jan Purkart Černčický z Kácova, o čemž bude ještě později jednáno.

V bouřlivých dobách 15. století.

Počátkem 15. století vzplanuly husitské války. Ve válkách těch — jako vůbec ve válkách středověkých — nebylo šetřeno majetku občanů, a proto krajina, kterou táhlo vojsko, mnoho zakusila.

Také Bezměrov mnoho vytrpěl, neboť nejednou táhly okolo něho četné oddíly vojenské, nejednou se v něm objevily houfy chátřů, jako ku př. houfy Havla Drastila, šlechtice z Kojetína, které loupily, plenily a vraždily z řemesla.

Na sklonu husitských válek (1432) zmocnil se Smil z Moravan kláštera na Hradisku u Olomouce. Mnichy, kterým se nepodařilo utéci, zahubil a klášter vyplenil. Po odchodu Smilově zbořili Olomučané klášter, aby se nestal útočištěm Husitů. V sutinách zůstal skoro 30 let. Statků klášterních zmocnili se různí pánové. Kronikář klášterní Jan Tetzl⁴⁾ vypravuje, že vesnic blíže kláštera se zmocnil Albrecht, vévoda Rakouský, že město Kyjov zapsal císař Sigmund vladýkovi Skálovi z Lilče atd. Kdo uchvátil Bezměrov a jak dlouho jej držel, nevíme. Teprv opat Mikuláš Rys (opatoval 1446—1461) Bezměrov vyplatil. Lze tak souditi z vypravování Tetzlova, který píše: „Opat Mikuláš vyplatil 150 hřivnami ves Oldřív, Hejčín, Řepčín, Topolany, Ohnice, Hradčany, Břesovice,

¹⁾ Knihy půhonné a nálezové I. 91.

²⁾ L. c. 107, 116, 153.

³⁾ Zemské desky XIV. fol. 19, v opise fol. 79.

⁴⁾ Historia de fundatoribus monasterii Gradicensis Cer. S. II. 385, fol. 28.

Bedihošť, Těšíkov, Zlobice a Svitávku, mnoho jiných vyplatil asi 3000 hřiven. K tomu dobře dodává Rübner, že opat získal vesnice více obnovením privilejí nežli penězi.¹⁾

Za opata toho dovolil král Ladislav 1454 mnichům klášter opět vystavěti a obnovil jim všechna bývalá nadání a výsady. Král Jiří potvrdil privilegium Ladislava Pohrobka dne 10. února 1459. Opat Jiří Jursa vystavěl klášter za značně zlepšených poměrů hmotných.

Mnichové se netěšili dlouho z obnovených privilejí. Brzy byli zase vypuzeni z kláštera a statky jejich znova se ocly v rukou cizích.

Král Jiří poznal ve válce s králem Matyášem důležitost opevněného kláštera (opat Jiří dal jej pevnými zdmi ohraditi) a proto si umínil obsaditi jej svým vojskem. Dne 24. ledna 1467 psal opatu Jiřímu — připomínaje mu vystavění kláštera, obnovení nadací a slib věrnosti i poslušnosti — aby klášter odevzdal jeho synu Viktorinovi. Již 15. února přitřhl Viktorin ku klášteru a zanechal v něm silnou posádku s velitelem Václ. Šatným. Šatný se udržel v klášteře půl druhá roku. Teprve když jej Matyáš s Olomučany v červenci 1468 oblehal, musil se vzdáti, neboť Zdeněk Kostka, jehož král Jiří vypravil Šatnému na pomoc, byl od Uhrů a Olomučanů u Zábřeha poražen. Vzdal se dne 10. října za výminek velmi čestných. Tom. Pešina z Čechorodu vypravuje, že mu Olomučané přislíbili dáti 8000 dukátův.

Matyáš krutě potrestal mnichy, že zůstali věrni králi Jiřímu. Všechny jejich statky rozdál svým milcům, kteří je drželi po 28 let. Bezměrov s některými jinými vesnicemi daroval Janu Filipcovi, otcí biskupa Varadinského. Filip byl prostý člověk, olejník z Prostějova. — Syn jeho Jan v mládí svém ve škole pilně se učil a jiné vědění převyšoval. Ctibor Tovačovský vzal jej mezi své písaře na Tovačov, kdež konal svému pánu výborné služby. Jednoho času, když pan Ctibor jel na Budín ke králi Matyášovi, vzal sebou písaře Jana. I přihodilo se tam, že nějakí listové králi přišli, jichžto písaři královští nemohli přečísti, až písař páně Ctiborův tak učinil se svolením královým. Od té chvíle byl Jan zamilovaným písařem krále Matyáše po dlouhý čas. Po smrti biskupa Varadinského vymohl mu král Matyáš na papeži Sixtovi IV., že bez svěcení mohl užívati statků biskupství Varadinského. Roku 1482 obdržel i správu biskupství Olomuckého a nabyl ohromného bohatství. — Odtud tedy přízeň krále k Filipcovi, jehož povýšil na panoše a obdařil štědře statky.

¹⁾ Adam Ruebner: *Memoriale sacculorum seu ter secundum Gradiensis ecclesiae iubiläum.* p. 201.

Brzy po zabrání kláštera stranou Matyášovou „osadil Vaněk Šatný z rozkazu krále Jiřího hrad pustý, jenž slul Hrádek a z toho Hrádku opanoval zboží kláštera a obrátil je k Hrádku. Opat a konvent, nevědouce kam se dít, smluvili se se Šatným dne 20. ledna 1471 o ten Hrádek, tak že jim bo odstoupil za 2000 zl. uherských hotových. Potřebné peníze vypůjčili si mnichové od Albrechta z Postupic a na Helfenštejně.¹⁾ Kromě hotových 2000 zl. zastavili Šatnému (za postoupení Hrádku) Bezměrov s několika jinými vesnicemi až do jeho smrti. Na zástavu vydal klášter Šatnému řádný, pečeti konventní opatřený list.

Tak se stalo, že měl Bezměrov od r. 1471 dva pány, kteří si jej přivlastňovali: jeden darováním královským, druhý svými zápisy. Ráznější Šatný, nabyv práva na užívání Bezměrova a několika jiných vsí, lehce vypudil ze svých dědin pokojného měšťana. Když nemohl Filipec dosíci svého práva, žaloval 1475 Vaňka Šatného z Ješčedu a Bezmírova, že mu drží bez práva některé vsi, darované králem Matyášem r. 1468. Šatný hájil svého práva zástavním listem, ale Filipec namítal, „že kněží konventu proti pečeti konventské by něco mluvíti měli“.) Poněvadž nebyli kněží přítomni, byla pře odložena. Teprve po 5 letech (1480) byla ukončena. Na sjezdu v Olomouci při svátku sv. 3 králů „nalezli páni mezi Filipcem a Šatným o Bezmírov a jiné vsi, že vedle toho dání a zapsání k těm všem jest spravedliv Šatný vedle zapisuov svých až do své smrti.“²⁾ Brzy po rozsudku prodal Šatný Bezměrov Václavu Hutovi ze Stvolova.³⁾ O kupu vypravují půhonné knihy ve sporu Mikuláše Ševida z Prostějova s novým majitelem Bezměrova Václ. Hutou. Mikeš Ševid pohnal totiž (1481) Václ. Hutě ze Stvolova a z Bezmírova etc. z 50 zl. dobrých uh. etc., že drží Bezmírov po Václavu Šatném na kterém měl on svůj dluh postihnúti, ježto mu Šatný dlužen byl.

Bezměrov i s ostatními všemi, které držel kdysi Šatný, vyplatil opat Jan Hicko 1499. Peníze nabyt za panství Hranické, jež dal vložit v desky Vilémovi z Pernštejna.⁴⁾

¹⁾ Archiv Český XVI. str. 176, č. 136.

²⁾ Brandl: Půhonné knihy V. 18.

³⁾ L. c. 41.

⁴⁾ Václav Hutě ze Stvolova měl za manželku Dorotu, sestru biskupa Varašinského. (Archiv Český XVI. 437, č. 547.)

⁵⁾ Volný: Kirchliche Topographie I., 1, 340.

Bezměrov poslední léta zbožím klášterním.

Kláster neudržel dlouho vyplacený Bezměrov. Schwoy a po něm Volný vypravují, že okolo r. 1500 držel Bezměrov, Hradisko a Zlobice ještě s některými jinými vesnicemi klášterními Václav Tetauer z Tetova a dokládají hned, že asi 1520 vyplatil klášter jmenované vsi. Volný ve svém pozdějším díle „Kirchliche Topographie“ uvádí dle půhoných knih Viktorina ze Žerotína a na Jičíně (1425) jako držitele Kojetína a Bezměrova.¹⁾ Roku 1425 vyplatil opat Pavel Kralický (opatoval 1507—1525) Bezměrov.²⁾ Jeho nástupce Jan Kail opět jej zastavil. Nevíme kdo jej držel. Volný toliko připomíná, že byl 1528 opět v zástavě s několika jinými vesnicemi klášterními.³⁾

Časté zastavování zavinily neblahé poměry mnichův. Mnichové po odnětí statků žili dlouho v bídě, teprv za panování krále Vladislava pomalu nabývali dřívějšího majetku. V jaké tísní peněžní byli nejlépe viděti z toho, že klášter vystavěl teprve 1498, ačkoliv jím Vladislav II. dovolil klášter vystavěti kned 1486, obnoviv jim všechna privilegia.

Tušíme, že ještě v 1. polovici 16. stol. vyplatili mnichové Bezměrov a Hradisko, aby je trvale připojili ku klášteru.

Poněvadž bylo Hradisko jen nepatrná dědinka, spojil opat Hradisko s Bezměrovem v jednu obec. Spojení obou vsí dotvrzuje nadační listina z r. 1575. Jí dovolil opat Kašpar s konventem svým dědině Bezměrovu a Hradisku (na prosby robotných fojta a starších) pásti vepřový dobytek v lesích bezměrovských, ať se žaludy urodí nebo neurodí. Také koně mohli pásti v lesích. (Později vyvinul se zvyk hrabati v lesích listí a žiti trávu). Kromě užívání lesů daroval jim i louku (nynější Veberky), ležící u struhy, která dělila hranice bezměrovské a kojetínské. Za pastvu v lese vymínil si opat 14 zl. stálého platu a s louky 1 zl. 10 gr. bílých (1 zl. = 30 gr., 1 gr. = 7 penízům).⁴⁾ Les bezměrovský byl rozsáhlý. Rozprostíral se až do půl jezera, které k Plešovci náleželo. Hajný, jemuž byl svěřen dohled na les, bydlel v Bezměrově.

Nedlouho po nadání Bezměrova a Hradiska prodal klášter obě vsi i se Zlobicemi Hanuší Haugvicovi z Biskupic. Pod panstvím klášterním vedlo se Bezměrovským celkem dobře. Nerobotovali, neboť nebyl ani zde ani na blízku klášterní

¹⁾ Kirchliche Topographie I, 2, 138.

²⁾ Series reverendissimorum abbatum Gradicensium (Zemský archiv: Cer. S. II. 346 p. 25)

³⁾ Kirchliche Topographie I, 1, 341.

⁴⁾ K. a. archiv v Kroměříži F, III, a, 911. — V obecním archivu německý překlad z r. 1767.

dvorec. Místo roboty a později také místo slepic, vajec, plecí i s kostelním podacím platil Bezměrov s Hradiskem a se Zlobicemi ročně 248 zl. 4 gr. 1 peníz stálého platu. Běžných platů dávaly všechny 3 obce 52 zl.

Plat stálý byl roční úrok, který se platil o sv. Jiří, o Václavě, o sv. Duše a o vánocích z gruntů poddaného lidu dle starodávných předpisů v urbářích. Platy běžné byly také trvalé, jen že se dle okolností měnily. Čítal se k nim užitek z rybníků, řek, lesů, hospod, kováren, platy kancelářské ze soudů, ze smluv atd.

* * *

Hned počátkem 15. stol. ujal se v Bezměrově husitismus. Přispěla k tomu okolnost, že se dostal r. 1432 do rukou nekatolíků a blízkost Kroměříže, kdež bylo hlavní sídlo husitských kněží. Oněch několik let, kdy byl v držení kláštera, nedostačilo k vyhlazení zakořeněné víry. V 16. stol. trvalo obyvatelstvo ve víře bratrské, neboť fara hradištská v druhé polovině 16. stol. byla neobsazena. Kněží bratrští sami se nabízeli konati bohoslužby v opuštěném kostele. Tak r. 1560 chtěl odpadlý děkan kroměřížský Jarolím kázati o velikonocích v Hradisku, což mu však zapověděl biskup Marek. Fara a kostel pomalu scházely, co nebyl farář v Hradisku. Opat Kašpar prodal 1560 na opravu fary $\frac{1}{2}$ lán pole, patřící k fare, ale oprava nebyla provedena ještě ani r. 1582. Toho roku napomínal biskup Stanislav Pavlovský Jana Purkarta Černického z Kácova, aby opravil kostel a dal vystavěti faru. Ačkoliv byl později dosazen na faru hradištskon kněz katolický, přece zůstávalo obyvatelstvo částečně ve víře bratrské. Teprve, když koupil kardinál Fr. z Dietrichštejna panství Chropinské, k němuž náležel Bezměrov, vrátili se všichni obyvatelé v lůno církve katolické.

Bezměrov majetkem různých pánů světských.

(1578—1615).

Po smrti opata Kašpara z Litovle (1576) byl císařem dvorem vnucen klášteru Hradištskému za opata polský šlechtic Jan Ponietovský, ačkoliv král Vladislav povolil konventu svobodnou volbu opata dne 15. října 1510. K hodnosti opatské dopomohli Ponietovskému hlavně Hanuš Haugvic z Biskupie a Vilém z Pernštejna svými přímluvami u císaře Maxmiliána II. Nově

zvolený opat prodal H. Haugvicovi, aby se mu odměnil, Bezměrov, Hradisko a Zlobice. H. Haugvicovi hodily se tyto vsi výborně ku zvětšení panství Chropínského. Místo nich nabízel Haugvic opatovi ves Desnou, Lhotu, Brodek a Vážany. Vážany chtěl teprv koupiti od Tasa z Lomnice. Poněvadž jmenované vesnice neměly takové ceny jako Bezměrov s Hradiskem a Zlobicemi, chtěl Haugvic doplatiti, co by scházelo. Ku zamýšlené změně bylo třeba svolení krále. Byloť tehdy pravidlem, že při statcích duchovních nesměly se dáti proměny bez svolení panovníkova. Král Rudolf II. povolil záměnu statků a ustanovil 3 komisaře: Kašpara, opata Zábrdovského a Želivského, Stanislava Pavlovského, probošta Brněnského a Matyáše Žalkovského, svého prokurátora, kteří měli dbáti, aby se jmění kláštera neztencilo. Dotčení pánové sjeli se 1578 ve čtvrtek před sv. Duchem, aby u přítomnosti opata shlédli všechny užítky a důchody ve vsích: Bezměrově, Hradisku a Zlobicích. Z register klášterem předložených, a z výpovědi lidí poddaných shledali, že se ročně schází všech důchodů stálých i za roboty, slepice, plece i kostelní podací 248 zl. 4 groše i peníz a běžných důchodů 52 zl. Rádná smlouva tržová byla vyhotovena v pátek na den sv. Petra v okovech v Kroměříži.¹⁾ V ní oceněn byl Bezměrov, Hradisko a Zlobice na 6579 zl. 9 gr. 3 peníze dle starobylého obyčeje a pořádku zemského, dle něhož se počítal stálý plat ve 24násobné hodnotě a běžný ve 12násobné hodnotě. Poněvadž žádal prodávatel vždy o něco více, bylo stanoveno, by pan Haugvic zaplatil 7300 zl. na minci berné.

Opat si vymínil ve smlouvě, aby byl ustanoven za faráře v Hradisku vždy některý z bratří konventu, pak-li by nemohl býti z konventu, aby byl katolík. Výslovně si ponechal právo sesaditi nekatolického kněze i proti přání držitelův těch vsí a stanoviti katolického.

K faře patřovalo 1/2 lánu pole, jež prodal opat Kašpar. Při záměně vsí (1578) bylo dle vrubu na dluhu ještě 400 hřiven, které se kladly po 12 hř. ročně a měly se vynaložiti na stavení a opravení fary.

Při uzavírání smlouvy nezapoměl opat na hmotný prospěch svých bývalých poddaných. Vymínil si, aby byli zůstaveni při všech svých privilecích a nadáních.

Hanuš Haugvic podrobil se všem podmínkám a slíbil dáti opatovi mimo smlouvenou cenu ještě 500 zl. pro ukázání dobrého přátelství k duchovním a zachování svého svědomí.

Hanuš Haugvic měl postoupiti klášteru ves Desnou, Lhotu a Brodek v ceně 2400 zl. a koupiti Vážany, za něž žádal Tas z Lomnice 2500 zl. I zbývalo Haugvicovi doplatiti klášteru ještě 2400 zl.

*) K. a. archiv. F, II, b, 2.

Po brzkém schválení smlouvy umluvíli se oba pánové, aby opat odevzdal své dědiny Haugvicovi ve středu před památkou sv. Anežky. Opat však po novém roce 1579 onemocněl a nemohl přijíti do Chropíně v ustanovený den; dožádal vладыky Jakuba Vojsky st. z Bojdunčovic a na Količíně, aby vyřídil všechno místo něho. K úkolu tomu vyhotovil mu opat zmocněný list v pondělí před památkou sv. Anežky.¹⁾

Z dob, v nichž patřil Bezměrov H. Haugvicovi z Biskupic, hejtmanu zemskému, nezachovalo se o něm žádných zpráv. Hanuš Haugvic nebyl také dlouho jeho majitelem; zemřel 11. srpna 1580.

Panství Chropínské, k němuž patřil Bezměrov, koupil ve středu po navštívení P. Marie 1581 Jan Purkart Černčický z Kácova na Lysicích, truksas J. M. císaře, za 88.000 zl. na tolařích a groších českých.²⁾ Poněvadž se ve smlouvě nic netýká Bezměrova, pomíjíme ji.

Jan P. Černčický z Kácova koupil mezi r. 1581 a 1585 bezměrovský dvůr od svého poddaného Martina Maculy „s půl třetí čtvrti ve 5 polích aneb tratách, kteréž se ve velkém a prvním poli i s Padělky, Nivkou, Kepaninou a kusy rolemi v prostředním poli a v třetím poli od Hradištska jmenují, s zahradou při dvoře a druhou v humnech nade vsí, s šesti lukami, slovou „Za Tykem“ a se čtyřma lukami za Hanou.“³⁾ Byl to již jen zbytek svobodnického dvora. V dřívějších dobách odkoupili někteří sousedé od dvora 6 čtvrtí pole. Koupená pole zůstala na vždy při místech (viz v příloze 4, 6, 20, 32, 33, 36.) Majitelé dvorských rolí měli výhodu, že z nich nemuseli platiti za robotu a odváděti slepice a vejce, neboť byly svobodnické (panské, dominikální.) I po 30-leté válce zůstalo svobodnické pole při usedlostech, ale stalo se pozemky poddanskými. — Jan Černčický držel ke své ruce bezměrovský dvůr a tím nastala Bezměrovským, Hradištským a Zlobickým jakási roboty. Připadala jim krušnou. Byli srdečně rádi, když jim Jan P. Černčický porazil část roboty na platy, třeba dosti vysoké.

Jan Purkart Černčický zemřel 1585. Před svou smrtí odporučil panství Chropínské — poněvadž neměl mužských potomků — svému uci Janu z Boskovic, nejvyššímu sudímu markrabství Moravského, s podmínkou: „Kdyby Jan z Boskovic zemřel bez dědiců mužského pohlaví, ať statek po mně zůstalý případně na syny urozeného pána, pana Jindřicha Slavaty z Chlumu a Košumberka, kteréž by jemu Pán Bůh s urozenou paní, paní Kunkou Černčickou, paní sestrou mou milou, dáti

¹⁾ K. a. archiv F, III, a, ⁵/₁₄.

²⁾ K. a. archiv F, III, a ¹⁰/₂.

³⁾ K. a. archiv F, II, b, 10.

ráčil a na pana Viktorina z Žerotína¹⁾ a to tak, aby výš dotčení synové pana Slavaty o důchody toho statku s dotčeným panem Viktorinem se do životnosti téhož pana Viktorina dělili.²⁾

Jan z Boskovic dal poručenství, v jeho prospěch znějící, 1587 vložit do desk zemských. Kunka, sestra J. P. Černického, provdaná za Slavatu nesohlasila s poručenstvím, citíc se odstrkovanou. Podala proti zápisu odpor v pátek před svatým Martinem 1578. Na soudě zemském o 3 králích 1588 byla pře odročena.³⁾ Do následujícího zasedání zemského soudu postoupil Jan z Boskovic svého práva na statek Chropíňský Kunce Černického a Viktorinovi z Žerotína. Byl již dosti stár, neměl mužských potomků (jen 2 dcery) a proto si nemohl činiti velikých nadějí na dlouhé užívání statku Chropíňského. Mezi Jindřichem Slavatou a Karlem z Žerotína, otcem Viktorinovým, bylo učiněno přátelské narovnání o statek Chropíňský ve čtvrtek po neděli Reminiscere.⁴⁾ Bylo ustanoveno, aby Jindř. Slavata vyplatil Viktorinovi z Žerotína za všechnu jeho spravedlnost na Chropíňském statku 5000 zl.

Porovnáním tím stal se majitelem Chropíňského panství Jindřich Slavata, ačkoliv již dříve sídlil v Chropíně.

Jindř. Slavata obnovil s Bezměrovskými robotní smlouvu ve čtvrtek po památce sv. Lukáše 1588. Obnovenou smlouvou byla poražena robota na plat (tak že již s těch robot sjíti má.⁵⁾

Jindř. Slavata prodal bezměrovský dvůr 1589 ve čtvrtek po památce všech svatých Karlu Abrahamu Kavaniovi z Bugeru. Karel Kavanio byl Vlach. Na Moravu přišel počátkem druhé polovice 16. století. O první době jeho pobytu na Moravě není nám ničeho známo. Uvádí se teprve jako úředník Jana Purkarta Černického na Chropíně. Když Jindřich Slavata zdědil Chropín, zůstal Kavanio v jeho službách. Maje něco peněz nastrádaných, syt jsa služby a chtěje zajistiti synům svým lepší postavení, prosil několikráte Jindř. Slavatu, by mu prodal bezměrovský dvůr. Slavata vyhověl jeho prosbám. Prodál mu dvůr v téže výměře, v které jej koupil Jan Černický od Martina Maculy. Kavanio si přikoupil ke dvoru 1/2 čtvrti role od Adama Písaře. Celkem měl 3 čtvrti rolí. Slavata osvobodil Kavania od všech robot i všelijakých poplatkův. Ano vyhradil mu pásti dobytek na pastvinách bezměrovských. Ustanovil však: „Kdyby chtěl Karel A. Kavanio nebo jeho dědicové prodati dvůr, aby jej v první řadě prodali majitelům panství Chropíňského; teprve

¹⁾ Viktorin z Žerotína byl synem Johanky Černické, provdané za Karla st. z Žerotína. Johanka byla starší sestra Kunky Slavatovny.

²⁾ Zemské desky XXIX. fol. 302—306.

³⁾ Půhonné knihy XXXI. 334.

⁴⁾ Zemské desky XXX. fol. 6, v opisu fol. 22.

⁵⁾ K. a. archiv F, III, b, 224.

kdyby jej tito nechtěli koupiti, aby s ním naložili dle své vůle.¹⁾ Po několika letech (1596) žádal Karel Abraham Kavanio z Bugeru sněm, aby byl přijat za obyvatele země. Za obyvatele mohl býti přijat člen stavu panského nebo rytířského, měl-li v zemi svůj statek, na němž hospodařil samostatně. Kavanio všem předepsaným podmínkám vyhověl (byl vladkou a měl již také svůj statek) a tak byl skutečně přijat za obyvatele. Kavanio žádal za přijetí hlavně skrz své syny, aby se mohli státi úředníky zemskými. (Jen obyvatele země mohli se státi zemskými úředníky.)

Jindřich Slavata s manželkou svou Kunkou prodali statek Chropíňský 1595 v sobotu po památce Pozdvížení sv. kříže Bernartovi Pražmovi z Bílkova a na Bilovci.²⁾ Bernart neměl děti a proto po jeho smrti (1600) držela panství manželka jeho Kateřina ze Šlapic. Po ní zdědil Chropíňské panství Vilém Pražma. Vilém byl nejmladší syn Bernartova bratra. Také Vilém zemřel bez dětí.³⁾ Za vlády Pražmů z Bílkova nezměnilo se — tušíme — ničeho v poddanských poměrech.

Bezměrov majetkem biskupství Olomuckého.

(1615—1849.)

V pondělí před sv. 3 králi 1615 smluvil se Šebor Pražma s plnomocníky kardinála Fr. z Dietrichštejna o prodej statku a panství Chropíňského, k němuž náležely: tvrz, dvůr, pivovar, mlýn, městečko Chropín s mostným, ves Záříč, ves Bochoř se dvorem poplužným, ves Vlkoš s kostelním podacím, ves Plešovec, ves Žalkovice s kostelním podacím, ves Břest s kostelním podacím, ves Bezměrov i s dvorem svobodným, na němž se nápadu očekávalo, ves Hradisko s mlýnem a kostelním podacím, ves Zlobice. Kardinál se uvolil zaplatiti za panství 153.000 zl. na tolařích a groších českých. Kromě toho přislíbil dáti manželce Pražmově při postoupení statku 1000 zl. lítkupu.⁴⁾ Šebor Pražma si vymínil, aby ho poddaní chropínští odstěhovali s nářadím a náčiním polním do Studénky. Také 10 sirotek (kteří byli u něho ve dvoře zaměstnáni jako písařík, pekařík, kuchtík, pacholci a holomci) mělo s ním jíti do Studénky. Jeden z nich: Jakub Potůček, rybář, byl z Bezměrova.⁵⁾

¹⁾ K. a. archiv F, II, b, 10.

²⁾ Zemské desky XXXI. fol. 8.

³⁾ Ottův slovník naučný XX, 590.

⁴⁾ K. a. archiv F, III, a, ¹⁴/₄.

⁵⁾ K. a. archiv F, III, a, ¹⁵/₃.

Kardinál František z Dietrichštejna koupil statek chropíušský původně pro sebe, ale hned za rok změnil jej za statek Žďárský, patřící k biskupským stolním statkům. S povolením krále Matyáše 1616 ve čtvrtek po sv. Prokopu ¹⁾ připadlo panství Chropíušské k statkům biskupství Olomuckého.

Bezměrovský dvůr prodal Karel Abrahám Kavanio s přivolením Šebora Pražmy Kateřině Martinkovské z Rozseče asi koncem r. 1614. Martinkovská zaplatila část kupní ceny hotově, ostatek zavázala se spláceti v ročních lhůtách. Závazku svému nemohla dostátí, zůstávala dlužna roční splátky. Jan Kavan potřeboval peněz (koupil si asi větší statek. R. 1629 koupil cís. rada Jan Kavan Horní Sokolom za 18.000 zl.) a proto psal kardinálovi, aby Martinkovské domluvil a přiměl ji k placení. Nemohla se dočkati odpovědi a vyřízení psal dne 18. dubna 1617 po druhé kardinálu Fr. z Dietrichštejna.²⁾ V dopise užil nejkrajnějšího prostředku k vymožení své pohledávky, psal: „Kdyby mně zadržely purkrechtovní peníze při termínu sv. Jiří konečně zaplacený nebyly, v tom se V. V. K. M. opovídám, že bych již musel týž lidi poddany V. V. K. M. z dědiny Bezmírova obstarovati.“³⁾ Na tento důtklivý dopis odpověděl Fr. z Dietrichštejna hned 24. dubna prose Kavana, aby měl nějaký čas strpení, že radám v Kroměříži již poručil, jak ho mají uspokojiti. Martinkovská musila prodati bezměrovský dvůr biskupství Olomuckému hned r. 1617. Kardinál Fr. z Dietrichštejna zajisté nechtěl, aby někdo lidi jeho obstaroval a proto za ni zaplatil Kavanovi.

Dvůr držel kardinál ke své ruce. Hned 1618 přikoupil k němu 1½ čtvrti rolí od gruntu Zavadišovského (nynější čís. 50.). Pole Zavadišovské sousedilo s vrchnostenským a proto se výborně hodilo k rozšíření dvoru. V r. 1618 počala Bezměrovským robota, malá sice, ale přece robota. Později byl dvůr zvětšen ještě půllánem Pilíškovým (čís. zaniklé — viz přílohu) a 1½ čtvrtí Jana z Kouta. Do r. 1628 měl dvůr 2 lány polí.

¹⁾ Pilař a Moravec: Moraviae historia politica et ecclesiastica III. 98.

²⁾ Zemský archiv: Bočkova sbírka 1701.

³⁾ Když dlužník neplatil dluh vzdor opětnému upomínání, měl věřitel právo, nejen věci dlužníka, ale i jiných lidí, v tomtéž místě bydlících, ať je kdekoli přistihl, zabaviti. Kdo chtěl obstávku ušiniti, musel to v psaní dědině nebo městu oznámiti, psaní 2 opovědné peníze přiložiti, načež pak ve 2 týdnech obstávka se mohla počítí: Vám se tímto psaním opovídám a 2 peníze bílá stavného odsýlám a 2 neděle napřed věděti dávám, jestliže mně takové sumy ve 2 nedělích nepoložíte, že toho na vás, sousedech a statcích vašich stavným právem dobývati, vás, sousedy a statky vaše stavovati budu dotud, dokudž sumy svrchu psané úplně nezaplatíte.

Selské poměry počátkem 17. století.

Nežli přikročíme k vypsání osudů Bezměrova za 30leté války, nastíníme malý obrázek usedlosti a majetku selského na základě pozůstalosti po hradištském sousedu Janu Skříčkovi (na nynějším čís. 7.). Skříčkův grunt můžeme považovati za typ — pokud se nám jiné prameny nenaskytou — tehdejších gruntů.

Z inventury sepsané 18. srpna 1618¹⁾ dovidáme se, že r. 1616 dal Skříčka za svůj grunt s pololáním rolí, lukami, všelijakým obilím, co bylo přidáno, se senem, slámou, s 4 klisnami tažnými, 1 hřebcem, s dobyt看em kravským a svinským 1000 hřiven čili 933 zl. 10 gr.

Něco dobytka, píce a náradí patřilo tehdy velmi často ke gruntu a jako jeho součást bylo i v gruntovní knize zapsáno. Prodal-li někdo svou usedlost, bylo mu odvésti zapsanou zbroj.

V rozloze hospodářských stavení tehdejších a nyníšších nebyl veliký rozdíl. V předu bylo hospodářovo obydlí, na dvoře stáje a kůlna, v humně čili zahradě stodola. Stavení tehdejší bývala dřevěná. Nejdůležitější místností byla prostranná světnice s malými okénky na náves. Nábytku mnoho nebylo. Ku světnici přiléhala dolní komora. Chodilo se do ní ze světnice a proto u ní nebyval ani zámek. Hospodyně v ní mívala několik věder (4)²⁾ sekaného zeli, dřevěné náčiní k dojení a pečení chleba. Na bidle visávaly měchy na obilí (20). Nad dolní komorou byla horní. Tam měla hospodyně uloženo v truhlách plátno konopné a koudelné, košile, konopné plachty na postele (4), konopné cíchy na peřiny větší a menší (7), peřiny větší a menší s tlustými povlaky (6), přízi konopnou a koudelnou (4 stuky). Kromě toho býval tam med (22 kbelů) a všeliké dřevěné nádoby k hospodářství potřebné. Na komoře nad světnicí měla hospodyně sůl (2½ k. špišků), sádlo (1 hrnec) a máslo (2 hrnce). Nad světnicí pod krovu mívala hospodyně slaniny (3½ poltu) a sýr. Dolní komora naproti světnici byla vyhrazena pro hospodáře; schovával v ní díla, sekery, nebožize a jiné hospodářské náčiní a náradí. Skříčka měl i na dvoře komory. V komoře po pravé straně bylo konopí. Nad touto komorou byla ještě horní. Tam byla v několika nádobách (7) mouka a semenec (3 měřice). V komoře po levé straně byla uschována v bečkách (2 desetivěderních a 3 dvouvěderkách) pšenice (celkem okolo 22 mír), rýž (v 1 bečce asi 8 mír), ječmen (ale 2 míry) a také něco omasty ve „šrotěpasu“ (ale 4 míry).

¹⁾ Zemský archiv: Bočkova sbírka 8107.

²⁾ Údaje v závorkách se týkají gruntu Skříčkova.

Dobytka se chovalo u nás dosti. Skříčka měl 7 klisen tažných, 1 starého strakatého puštěka, 1 hřebečka (lonského), 2 hřebice (lonské), 6 krav dojuých, 2 jalovice (lonské), 1 býka dvouletého, 4 telata (letoší); 8 kousků svinského dobytka dvouletého a tříletého, 12 prasat (lonských), 4 selata při mlznicí, 20 hus, 30 slepic.

Pod kolnou stály 2 vozy prosté (neokuté), 1 pluh se železy a 2 brány. Na kolících visely chomouty i s kšírami na 4 koně, ba ani sedla tam nescházela (2).

V zahradě či humně bělaly se ve stínu mohutných hrušní, rozložitých jabloní mocné kláty (23). V pozadí byla narovnána dlouhá hranice dříví (okolo 20 sáhů). Stodoly byly dvě. Před jednou z nich stál stoh nevymláčené řži ještě od minulého roku (asi 30 kop). Nedaleko něho krčil se stožek starých močených konopí.

Nechceme nikomu vnucovati myšlenku, že každý sedlák měl tolik dobytka a tolik starého nevymláčeného obilí. Skříčka byl zámožný soused. Po jeho smrti našlo se ve 3 truhlách 629 zl. 4 gr. 2 d., mezi nimiž bylo 30 dukátův. Značný to obnos na tehdejší časy, zvláště uvážíme-li, že r. 1617 zaplatil za grunt hotově 849 zl. 10 gr. Z nalezených peněz dáno 10 zl. 9 d. na pohřeb, zajisté — jak se na bohatého sedláka slušelo — slavný.

Tehdejší sedlák nebyl statkářem, jak se nyní rádi nazývají mnozí rolníci. Patřilo tehdy u nás k půllánu asi 20 měric pole. Pole měli půllánici a čtvrtníci ve 3 kusích. Každý měl díl ve velkém či prvním poli, v prostředním poli a v třetím poli (od Hradiska). Rozdělení ve 3 tratě souhlasilo s trojhonným či trojstranným obděláváním půdy. Při trojstranném hospodářství střídalo se na témž poli: ozim, jař, úhor.

Z urbáře,¹⁾ založeného buďto koncem roku 1617 nebo začátkem roku 1618 Fr. z Dietrichštejna, dovídáme se, že sedláci platili:

O sv. Jiří: S půl lánu rolí . . . . 24 gr.
Za roboty . . . . . 15 gr.

O sv. Václavě: S půl lánu rolí . . 1 zl. 2 gr.
Za roboty . . . . . 15 gr.
2 slepice.
24 vejce.

Čtvrtníci platili:

O sv. Jirí: Se čtvrti rolí . . . . . 16 gr.
Za roboty . . . . . 8 gr.

¹⁾ Urbář byla kniha, v níž byli uvedeni všichni usedlí s udáním, co který platil s polí, za robotu, kolik odváděl slepic atd.

O sv. Václavě: Se čtvrti roli	16 gr.
Za roboty	8 gr.
	1 slepici.
	12 vajec.

Kromě uvedených platů bylo každému přispívati na platy odváděné obcí. Obec Bezměrov a Hradisko odváděly společně 20 vepřových plecí, 4 kopy vajec, 1 prachatickou bečku soli neb 2 zl. za ni, o sv. Martině 14 zl. za pastvy, o vánocích 33 zl. 2 gr. 1 d. lučního platu. Bezměrov, Hradisko a Zlobice odváděly společně za roboty ke dvoru bezměrovskému o sv. Duše 35 zl., o sv. Václavě 16 zl. a o sv. Martině 35 zl. — V r. 1618, když držel kardinál dvůr ke své ruce, ubylo platů ale — nastala robota.

Pole se obdělávalo čtyřspřežně. Obilí se tehdy nemlátilo ještě vesměs cepy. Vyšlapávalo se namnoze koňmi, jako se děje posud u Jihoslovanů. V krajích tamějších čistí se obilí tím způsobem, že se na upraveném, udupaném, někdy i podezděném místě uprostřed polí rozestře obilí a nechá se z něho vyšlapávati zrní koněm, který je na kůl uprostřed vražený, uvázan. Místo takového se říká humno. U nás nebývalo humno v poli, nýbrž hned za hospodářskými staveními. Proto se říká u nás zahradě podnes humno. I písemná zpráva z roku 1587 nám vypravuje, kterak Černovice (u Brna) vyhořely nedbalostí jistého sedláka, který v noci při světle chtěl koněm vyšlapávati oves pro pozvané hosti na svatbu.¹⁾ S mlácením obilí se nespěchalo, stačila malá zásoba pro dům, jež se uschovávala v bečkách. Obilí se mlelo po většině doma na ručních mlýncích.

V pozdějších dobách (1666)²⁾ měli sedláci již 26 měřic pole, obvykle ve 4 kusích, někteří také v 5 neb i v 6 kusích. Osévali 5 měřic pšenicí, 7 rží, 3 ječmenem, 3 ovsem ponechávající 9 měř. úhorem. Čtvrtníci mívali 13 měřic polí, z nichž osévali 2 měřice pšenicí, 3 rží, 2 ječmenem, 3 ovsem; 4 měřice ponechávali úhorem.

Čtvrtí, již bylo počátkem 17. stol. 14, ubývalo. Zbývající čtvrti byly bezpochyby 1694 (při přeměrování a rozdělování pozemků) proměněny v podsedky. Pole od nich bylo přiděleno asi k bývalým podsedkům, které mívaly dříve po 3 měřících, nyní po 5 měřících pole. Podsedníci musili si vypomáhati řemeslem.

¹⁾ Georg Ludvik: „Chronik von Brünn“. — Vydal P. Chlumecký v „Mähr. Schl. Chroniken“.

²⁾ Zemská účtárna.

Třicetiletá válka.

(1618—1648.)

Dlouho před vypuknutím 30leté války hromadily se ve vlastech našich různé příčiny k válce, které jako hořlaviny čekaly jiskry, jež by je vznítily.

Jiskrou k vypuknutí války, tak osudné pro nás, bylo sesazení Matyáše z Thurnu s purkhrabského úřadu na Karlštejně a nedodržení majestátu Rudolfova¹⁾ vůči protestantům.

Moravané se s počátku nepřipojili ku povstání. Na radu Karla staršího z Žerotína zůstávali věrni císaři Ferdinandovi II. Konečně však i na Moravě vzplanula bouře vlivem stavů Českých. Karel st. z Žerotína, kardinál Frant. z Dietrichštejna ještě s několika pány zůstali císaři věrni. Stavové Moravští pokládajíce kardinála a Žerotína za nejnebezpečnější sobě, vyslali ku kardinálovi 3. května (večer mezi 9. a 10. hodinou) 12 pánův oznámit mu, že jest ze stavů vyloučen a přijat od něho slib, že svého domu neopustí bez jejich svolení. Podobně jednali se Žerotínem. Domy jejich dali střeziti oddílem mušketýrův. Na tom však nebylo ještě dosti. Dne 7. srpna 1619 na sjezdu v Brně byl kardinál vyhlášen za nepřítele země, svých statků zbaven a z Moravy na „věčnost“ vypovězen. Dědičné statky jeho i některé biskupské uvedeny byly stavům v poddanost. Tímto rozhodnutím dostalo se panství Chropíňské a s ním ovšem také Bezměrov v poddanství stavův Moravských. Na správu jmenovaného statku dohlíželi komisaři k tomu ustanoveni. Rudolf Dvořák praví, že jimi byli: Albrecht Sedlnický, Bernart Skrbenský z Hříště a Hanuš Adam, měšťan olomucký.

V Čechách se mezi tím chystali k volbě nového krále. Žel, že ku svému největšímu neštěstí zvolili si Bedřicha, kurfirsta falckého. V Čechách bylo tehdy potřeba muže, který by zjednal v zemi pořádek a ne slabocha, jakým byl Bedřich.

Nový král i s manželkou Alžbětou přijel do Čech ku konci října a hned 4. listopadu byl korunován za krále Českého.

Po novém roce (27. ledna) vyjel z Prahy, aby si dal holdovati na Moravě. Z cesty této jsou zajímavými psaní, která posílal své manželce do Prahy. (Manželka jeho zůstala v Praze, poněvadž před novým rokem, dne 27. prosince 1619 povila mu syna.) Již 1. února jí oznamoval, že mu Moravští stavové darovali dvě panství, z nichž jedno že se jmenuje

¹⁾ Majestát byla listina, kterou císař Rudolf 1609 dal stavům evangelickým: 1. svobodu náboženství, 2. právo osazovati konsistoř, 3. spravovati universitu, 4. voliti ze sebe defensory k vykonávání a hájení práv těchto.

Mikulov. Jí také že se dostalo jednoho panství, jehož jména ani užitku posud nezná. O tři dny později rozepsal se o daru obšírněji. Psalť: „Dar byl s počátku pod tou podmínkou učiněn, aby zůstaly statky při koruně a za úředníky na nich aby byli ustanovováni vždy jen Moravané. Později však zrušili tuto podmínku sami stavové a dali nám statky za vlastní majetek. Jest to velmi pěkný dar, jen kdyby Pán Bůh popřál míru. Vykládá se, že tyto statky dobře 10 000 livres nesou.“¹⁾

Sliby staly se skutkem již 7. února, kdy stavové Moravští shromáždění jsouce na sněmě v Brně, darovali králi Mikulov a Kroměříž s Hulínem, královně pak statek Chropíňský.²⁾ Stavové Moravští neotáleli dlouho s postoupením jmenovaných statků. Již na tomto sněmě byli ustanoveni komisaři, kteří je měli odevzdati podkomořímu markrabství Moravského, jehož král označil za svého zástupce. Za komisaře ku postoupení statku Chropíňského a Kroměřížského byl zvolen ze stavu panského Albrecht Sedlnický z Choltic na Brodsku, Otaslavicích a Čechách pod Kosířem, J. M. krále Českého rada a komorník, ze stavu rytířského Bernart Skrbenský z Hřiště na Dřínovém a Vrchoslavicích, ze stavu městského Jan Adam z Olomouce.³⁾ Zvolení pánové měli se s podkomořím dohodnouti o čas, kdy by mu chtěli statky postoupiti. Den postoupení není znám, ale dá se předpokládati, že s ním nebylo dlouho odkládáno.

Chropíňským panstvím dostalo se královně Alžbětě vskutku velmi pěkného daru. Neznáme sice čistého výnosu statku

¹⁾ Notizen-Blatt z r. 1867 čís. 2. — Dopisy psány byly po francouzsku.

²⁾ Slyšme, jak stavové Moravští odůvodňovali darování statků novému králi: „I poněvadž my stavové od Vaší knížecí milosti veliké milosti nám podané a skutečně učiněné, ano také vědouce, jak znamenitě své vlastní dědičné země mohouce jich dobře v pokoji bezpečném užívati, pro spomožení nám i jiným věrným poddaným svým z obtížností, kteréž jsme snášeli, je jako říkajíce opustiti a k nám se obrátiti i také od té všecké pretensi, kterouž jste jako král Český a markrabě Moravský k těm stavům míti praviti ráčili, opustiti ráčili. Za těmi výš dotčenými a jinými podstatnými příčinami uznáváme se povinni býti V. K. M. našimi věrnými a poddanými službami každého času poslušně odsluhovati a těch velikých milostí skutečně odměňovati.“

I protož z té věrné, poddané lásky, kterouž k V. K. M. králi a pánu svému nejmilostivějšímu věrně i k J. M. královně, paní manželce V. K. M. nejmilejší, neseme, statek Niklsburský, jakož v svých mezích jest a jakož toho předešlí držitelové v užívání byli, tolikéž panství Kroměřížské, totiž město a zámek Kroměříž, městečko Hulín a k tomu statku přináležející vesnice (avšak pod tím jiní statkové negruntové, k jiným panstvím někdy k biskupství Olomouckému náležející, se nerozumějí a neobsahují) na znamení vděčnosti, statek Chropíňský s jeho příslušenstvím její milosti králové, paní manželce V. K. M. nejmilejší a paní nám nejmilostivější vděčně darujeme. .... (Památka sněmovní V. f. 177)

³⁾ Památky sněmovní V.

Chropínského z roku, kdy byl darován, ale nechybíme, vezme-li za základ jeho výnos z r. 1615. V roce tom páčil se výnos jeho na 8705 zl.¹⁾ na platech stálých a běžných. Jest také znám užitek tohoto panství z roku následujícího (1616), kdy Fr. z Dietrichštejnu změnil panství Chropínské za Žďárské. Výnos však jeví se značně vyšším, obnášeje 14.180 zl.²⁾ a nezdá se býti pravým. Úřednictvo však neodvádělo poplatků králi — vlastně královně. Již na podzim téhož roku, po bitvě Bělohorské, připadly statky zase pravému majiteli, kardinálu Fr. z Dietrichštejna.

Za nové vrchnosti nedařilo se poddaným Bezměrovským líp než dříve. Potřebovali nový král stále a stále peněz na vydržování dvora a proto nemohl poddaným na povinnostech ničeho sleviti. Mnohokrátě však neodváděli poplatků králi — vlastně královně. Již na podzim téhož roku, po bitvě Bělohorské, připadly statky zase pravému majiteli, kardinálu Fr. z Dietrichštejna.

Po osudné bitvě Bělohorské zhoršily se poměry poddanské na Moravě i v Čechách. Mnoho statků přešlo do rukou cizinců, kteří se chtěli u nás co nejspíše obohatiti. Zvyšovali roboty a platy neohlížejíce se, může-li je lid poddaný snést.

Bezměrovští — do nedávna ještě bez robot — s hrůzou slychali vypravovati, jak na některých panstvích přibývá robot měrou netušenou. Obavou o vlastní budoucnost jati umínili si poprositi kardinála, aby jim roboty pro budoucí časy přesně ustanovil. Znalit kardinála jako pána s lidem poddaným citlivého, vždyť roku 1617 sám od sebe naporučil ulehčení zbytečných robot na všech svých panstvích a 5. června téhož roku žádal po Steffanovi obšírnou zprávu, jak roboty zmírní.³⁾ Myšlénce své lehce naklonili Hradištské a Zlobické. Společně prosili několikrát kardinála o ustanovení robot pro budoucnost. Dne 1. března 1628⁴⁾ vyhověl kardinál jeho prosbám, „ačkoliv se za času té nešťastné rebelie jinší vrchnosti podrobili a ji přijali,“ doznav, že tak učinili z přinucení. Chtěje, aby poddani jmenovaných dědin i budoucně se svými manželkami, dětmi a budoucími potomky svými na něho věrnou a chvalitebnou památku měli, ustanovil roboty — s podmínkou, aby jich nikdo neměnil — takto: „Dva lány roli ke dvoru našemu Bezměrovskému i s lukami přináležející jak oračkami, hnoje vosením také zasetím i do stodol sklizením, louk sečením, sen i otav hrabáním a do dvoru svážením; dříví pak pro potřebu téhož dvoru našeho bezmírovského podsedníci roubati a rolníci odvážeti nyní i na časy budoucí povinni budou.“

¹⁾ Kníž. arcib. archiv v Kroměříži F, III, b, ¹⁶/₄.

²⁾ Kníž. arcib. archiv v Kroměříži F, III, b, ¹⁷/₁₁.

³⁾ K. a. archiv. Zlomky kopiáře, ještě nezařaděného.

⁴⁾ K. a. archiv F, III, b, ¹⁷/₂. — V obecním archivě německý překlad z roku 1767.

Touže listinou postaral se kardinál Fr. z Dietrichštejna i o sirotky. Úřady zmíněných dědin měly sirotky obojího pohlaví každoročně o vánocích představovati na Chropíní kroměřížskému hejtmanovi (vrchnímu), aby se vědělo, jak jsou zaopatřeni. Sirotkové neměli býti bráni ani do panské služby ani nikam jinam, každý měl sloužiti ve své dědině.

Nově ustanovená robota nebyla příliš veliká. Abychom objasnili své tvrzení, třeba připomenouti kolik bylo polí u dvora a kolik usedlých bylo povinno pole obdělávati. Ke dvoru patřily 2 lány polí to jest nejvýše se 100 měric. Všechno pole se neobdělávalo, třetina každý rok úhořila. Obdělávalo se tedy asi 70 měric pole. Kolik usedlých tu práci vykonávalo? Před válkou bylo v Bezměrově 43, v Hradisku 12, ve Žlobicích 25 usedlých. V r 1644¹⁾ uvádí se v Bezměrově 37, v Hradisku 12 a ve Žlobicích 18 usedlých. I v letech, kdy bylo snad méně usedlých nežli r. 1644, mohl zajisté každý odbyti si robotu beze všech obtíží a zanedbání svého hospodářství. Všim právem mohl kardinál z Dietrichštejnu psáti, že robotu ustanovil tak malou jen proto, aby měli jeho poddaní na něho věrnou a chvalitebnou památku. Dokázal tím lásku a útrpnost k poddaným v dobách, když u nás začal váti vítr nelásky k podaným, kdy nevlídně hleděli pánové na svého souseda, byla-li na jeho panství menší robota nežli na jejích, kdy menší robota jedněch stávala se u druhých zárodkem nespokojenosti a vzpour proti vrchnostem.

Doby pobělohorské přinesly lidu našemu trampot a běd až k nevypsání. Ale i v těchto neutěšených dobách přece se někdy štěstí trochu pousmálo na ubožáky.

V Hradisku byl dvorec neveliký. Patřil počátkem 17. stol. panu Františkovi z Denne, regentu všech panství knížete Dietrichštejna. Fr. z Denne prodával — ať již z příčin jakýchkoliv — svůj dvorec. Dalo by se očekávati dle tehdejších poměrů, že vrchnost koupí dvorec, aby jim zvětšila své statky. Tehdejší však biskup Olomucký arcivévoda Leopold Vilém dopřál těch několik měřiček polí poddaným dědin Bezměrova a Hradiska, kteří měli málo polí. Smlouva mezi Fr. z Denne a fojtem, purkmistrem i konšely byla dojednána v Kroměříži dne 20. ledna 1641 u přítomnosti kroměřížského hejtmana Mikuláše Otislava z Kopanice a na Kolči. Dle ní prodal Fr. z Denne svůj dvůr, žádnému v ničem nezávazný, s polem, koňmi, vozem, pluhem a branami za 1000 hřiven a 150 hřiven závdanku. Obec se uvolila splatiti do 2 let 150 hř. závdanku, ostatní peníze zavázala se spláceti po 20 hř. ročně, počnouce od sv. Václava 1643.²⁾ Nesmíme se diviti, že se občané neza-

¹⁾ K. a. archiv F, III, b, 1⁸/₂.

²⁾ K. a. archiv. Listina posud nezařaděná.

vázali ku větším splátkám, třeba jen povážiti tehdejších nejistých válečných dob. Dnes měl sedlák něco, ale zítra mohlo přijíti vojsko a všechno mu vzíti a sedlák musel býti ještě rád, nechalo-li mu vojsko alespoň střechu nad hlavou. Proto v těch dobách se těžko splácelo. Uznala to i vláda. Císař Ferdinand III. povolil po dobrozdání pánů stavů universální (všeobecné) moratorium na rok. Moratorium byla lhůta daná všem dlužníkům, ve které nesmělo býti naléháno na zaplacení dluhu. Daně však a dávky světským i duchovním vrchnostem musely býti pravidelně odváděny. Moratorium bylo později prodlouženo až do r. 1649.¹⁾

Občané odváděli splátky z počátku pravidelně. Když však 1643 utrpěli veliké škody jak od Švédů tak od našich vojsk, nemohli závazku dostáti i při nejlepší vůli. Pokud trvalo moratorium, nebyli upomínáni. Moratorium uplynulo. Fr. z Denne upomínal v dobrém, ale ničeho nepořídil. Nemoha v dobrotě ničeho dosíci uchopil se ráznějšího prostředku, aby je donutil k placení. Poslal 3. července 1653²⁾ biskupu Leopoldu Vilémovi list, v němž si stěžoval, že mu Bezměrovští a Hradišti nechtějí platiti a prosil, aby je jako své poddané napoměl. Vyřízení žádosti není známo, ale dá se souditi, že na pokyn biskupův zaplatili dvůr do penízku. O pole ode dvora se rozdělili. Nasvědčuje tomu také místní název hradištských luk „Dvořáčky“. O místě, kde stával dvůr, nezachovalo se památky.

Brzy po koupení svobodnického dvora stihla Bezměrov největší pohroma za 30leté války.

Švédský vojvůdce Torstenson vytáhl 24. června 1643 z Olomouce, dobyl Prostějova, Plumlova a pospíchal ku Kroměříži, jehož se zmocnil 26. června hlavně přispěním Valachů. Z Kroměříže táhl k Uh. Hradišti, nedbaje vůdce císařského vojska Gallasa, který stál u Litenčic. Dobýváním Uh. Hradiště nemařil čas. Seznav jeho opevnění vracel se k Olomouci. Na cestě dobyl Tovačova a položil se u něho táborem. Gallas jako stín následoval Torstensonu. Dne 8. července dorazil opatrný vůdce s četným vojskem až ke Kojetínu. Když však uslyšel, že Torstenson se položil u Tovačova táborem, nemeškal i on tak učiniti. Vojsko Gallasovo utábořilo se částečně na polích bezměrovských, částečně na pozemcích popůvských. Hlavní stan Gallasův byl v Popůvkách. Obě vojska nebyla ani na míli od sebe a přece nepřišlo k bitvě. Torstenson se neodvážil do boje, poněvadž měl méně vojska a Gallas z ne-

¹⁾ D' Elvert: Beiträge zur Geschichte des 30jährigen Krieges. str. 514, 601.

²⁾ K. a. archiv — Listina ještě nezařaděná.

smělosti, cítě duševní převahu Torstensonovu. Obě vojska dlouho nečiněně proti sobě ležela.¹⁾ Konečně 3. srpna přeložili Švédové svůj hlavní stan pro nedostatek píce do Horní Moštěnice. Z tábora svého činili Švédové vyjízdky do okolí i do míst značně vzdálených. Loupili, pálili vesnice, dobývali měst a přivázeli odevšad hojně kořisti do tábora. Počátkem září opustil tábor u Moštěnice, překročil u Tovačova Moravu a postupovali k Brnu. Když táhlo švédské vojsko okolo Gallasova tábora, pošádčili Švédové císařské vojsko několika výstřely z děl.

Císařské vojsko po celou dobu, co tábořilo u Kojetína, hojně bylo zásobováno spíží z celé Moravy. Vojákům, dle svědectví Adama Mauricia Tabernatora, kanovníka Olomuckého a tehdejšího děkana Vyškovského, nic nescházelo a přece tlupy potulovaly se po Moravě pod záminkou spížování, aby mohly loupiti.

Nejhůře vedlo se vesnicím na blízku tábora, zejména Popůvkám a Bezměrovu, na jejichž pozemcích se vojsko tábořem položilo. Obilí právě dozrávající bylo na tábořišti podupáno, zničeno a okolo tábora počato pro dobytek nebo i svévolně zničeno. Šťastným byl, kdo si mohl alespoň trochu obilí na živobytí zachrániti. Na setí nezůstalo žádoucímu. V listině z r. 1644 se praví, že zůstalo Bezměrovským jen to obilí na semeno, které bylo do země zašlapáno, kde byl tábor císařského vojska.

Přišlo-li vojsko do dědiny, hledělo, oč by mohlo ubohé lidi oloupiti. Uviděl-li voják ve stáji sedlákově pěknějšího koně nežli měl, nechal svého ve stáji a na pěknějším hrdě odjížděl ze stavení. Zkrátka, císařské vojsko loupilo, vynucovalo na lidech vyzrazení skrýší, shánělo peníze, aby je v táboře co nejspíše prohýřilo, pálilo vesnice — a nikdo nemohl se

¹⁾ Tehdejší svědek P. Paulin Zaczkovic, guardian minoritů, píše ve své kronice: Nedaleko města Kroměříže mezi Kojetínem a Tovačovem zalíbilo se nejvyššímu veliteli Švédů po 6 neděl se svým vojskem prodávati a v pravdě nikoliv nepředloženě, neboť kraj ten vším oplýval a mohl tudíž i svým Švédům v Olomouci ze vši spíše přehojně dovážeti. Toto jest paměti hodno: Všude po Moravě, kudykoli Švéda táhl, následoval ho Gallas, císařský generál, se silným vojskem. A kdekoli se Švéda valy ohradil onen také, a nikde se nechtěl v boj dáti, ač ho bylo na to dosti, jako na uvedeném místě mezi Kojetínem a Tovačovem, byl by měl Švédu v pasti — vždyť i vrchní velitel švédské se zhroutil, na jak nebezpečném místě se utábořil. Kdyby k boji bývalo došlo, pro bažiny se dvou stran nebyl by utakl. Mezi Torstensonem a Gallasem byly dokonce i přátelské styky, neboť vyšší důstojníci mívali se švédskými mezi valy císařskými a švédskými velmi přátelské besedy. A nejednou dávali v císařském táboře salvy z děl na počtu Torstensonovu a navzájem v táboře švédském na milost generála Gallasu.

postaviti na odpor. Bezměrovský dvůr byl také vyloupen, dobytek odveden a pak budova zapálena. Se dvorem lehla popelem většina domů ve vsi. Mnoho lidí nemělo kde bydlet, i bylo se jim hledati přístřeší v cizích vesnicích, odkudž se mnozí nevrátili ani do května 1644, jak o tom podává tehdejší kroměřížský purkrabí zprávu. (Dle téže zprávy nebylo na celém panství Chropínském více než 36 domů, které nevyhořely a nebyly zničeny.)

Po 30leté válce.

Tricetiletá válka doburácela. Po dlouhých útrapách nastal opět mír. V míru zotavoval se Bezměrov pomalu z rány, již utrpěl ve válce. Komu zůstal po válce některý groš — a u nás bylo před válkou dosti zámožnosti — který ušel slídivému oku vojenskému, obětoval jej na zřízení hospodářství. Komu nezůstalo ničeho, tomu poskytl vrchnost pomoci, aby měla dosti roboty schopných poddaných. Tak ze zbořeníš a spáleníš vzrůstaly nové domy; zřícením a pústek ubývalo každým rokem.

V r. 1667 uvádí se sice v Bezměrově ještě 10 pustých míst,¹⁾ ale všechny pústky nevznikly válkou. Většina povstala později z různých příčin. Tak ku př. když zemřel 1653 Mates Zlámal, zůstal jeho pole neoseto a dům byl již valně zpustlý, když jej 1657 koupil Mates Náhlík. Jinou příčinou, že zůstávaly usedlosti pusty, bylo utíkání poddaných. Z Bezměrova od r. 1650 do 1676 uteklo 17 poddaných, mezi nimiž bylo 5 sedláků a 7 podsedníků.²⁾ Utíkání poddaných zavinily neutešené poměry stavu selského.

V době té nebyl poddaný majitelem domu, v němž bydlel, ani polí, jichž užíval. Vrchnost považovala veškerou půdu za svou a propůjčovala ji z milosti poddanému jako potřebnému obdávatelé panských pozemků.³⁾ Často mu dávala znáti, že jest trpěn jen z milosti na jejich pozemcích. Kdykoli se vzdálo panu hejtmánovi (vrchnímu) nařídil: „Ty, Matouši Náhlíku, prodáš svůj grunt Martinu Škubalovi. A ty, Škubale, převezeš grunt Náhlíkův.“ Nikdo se nesměl takovému milostivému přání vrchnostenskému protivit. V druhé polovici XVII. století, z níž se nám dochovaly zprávy,⁴⁾ děly se změny majetkové

¹⁾ Zemská registratura v Brně: oddělení rektifikační sv. 77.

²⁾ Stará gruntovní kniha v o. k. gruntovním úřadě v Kroměříži.

³⁾ Hned za Lucemburků vnikalo k nám zneuáhla zřízení feudální, dle něhož šlechtě a vyšší kněžstvo považovali se za pány půdy.

⁴⁾ Staré gruntovní knihy.

velmi často. Šťastným byl, kdo se udržel na místě as 10 let. Řídkým bylo zjevem, udržel-li se kdo déle na témž místě. Časté vyměňování gruntů bylo příčinou ledabylého obdělávání polí, neboť příčinnivý hospodář, zlopšiv své pozemky, byl obyčejně dosazen na grunt s polem zanedbaným. Časté vyměňování gruntů působilo trapně na sedláky, ale předce ne tak, jako když odebrala vrchnost od některého gruntu většímu pole a podělila jím některé podsedníky. Tak Hanákovým gruntem podělila několik podsedníků bezměrovských a Kulilovým některé podsedníky v Hradisku. Ještě hůře bylo, když sbírala vrchnost sedlákům pole a připojovala je ku svým statkům. O případech takových zmíníme se ještě později.

Nejistým bylo postavení poddaných, závislým na milosti a nemilosti pana vrchního. A nejistota horší prý — smrti. Postavení rolníků zadlužených bylo přímo nesnesitelným. Byloť jim robotovati a dříti se jen na úroky a vrchnostenské dávky. Když se sešel rok s rokem, viděl takový ubožák, že se s celou rodinou dřel o bídě darmo, že neušetřil ani penízku, ano že nemohl odvésti vrchnosti ani povinných platů, pro něž byl krutě trestán. Trest byl odměnou jeho celoroční práce. Proto tolik usedlých utíkalo. Cílem uprchlíků našich byly Uhry, kdež doufali alespoň snesitelné živobytí najíti. (V některých krajích utíkali poddaní také z jiných příčin.)

Vrchnost hleděla utíkání poddaných zamezovati. Dolechla-li o někom, že chce utéci, dávala jej zpozdělejší hlídati, aby mohla útěk v rozhodném okamžiku překaziti. Někdy však dovedl sedlák i bdělé oko vrchnostenské obelstíti. Tak jednou hlídala vrchnost sedláka, překázejíc dlouho jeho útěku. Nastalo setí. Sedlák nařezal sečky, nasypal jí do měchů, jel na pole a zasel ji jako obilí. Vrchnost přestala sedláka střežiti, neboť myslila, že po zasetí neutěče. Jaké bylo její sklamání, když uslyšela, že sedlák sběhl a místo obilí sečky nasel.¹⁾ — Případ tento jest vzat z pozdějších časů (18. století), ale jest zajisté případným i pro tuto dobu. Již r. 1635 prosili stavové Moravští krále, aby přiměl stavy Uherské, aby uprchlíků netrpěli, ale jako dobří sousedé o každém zprávu podali příslušné vrchnosti. Když prosba nepomohla, nezbyvalo než hlídati podezřelé.

Vrchnosti dalo dosti práce nežli se jí podařilo opuštěný statek řádným člověkem osaditi. Aby spíše někoho přilákala, dávala novému majiteli lhůtu 3 let, v níž byl osvobozen od veškerých poplatkův. Ale ani pak nebyly výsledky příliš skvělé. Vždy trvalo několik let, nežli se kdo v opuštěný statek uvázal. Tak ku příkladu grunt po sběhlém Janu Heřmanovi byl 26 let

¹⁾ Uvedený případ udal se v Měřítkách a vypravoval jej Tomáš Rezníček.

pustým, Augustinovská chalupa po 40 let. — Vůbec nedostatek obyvatel a ještě více nedostatek peněz způsobil, že grunt, který stál před válkou přes 1000 zl.¹⁾ prodával se po válce po 200 zl., podsedky po 25 až 30 zl.²⁾

Čím bylo více pustých míst, tím více tížila robota poddané. Zbylé obyvatelstvo muselo tutéž práci vykonávati, která dříve na všechny připadala. Mimo to pominuly doby mírné roboty, ustanovené kardinálem z Dietrichštejnu. Po jeho smrti nejednáno s poddanými tak laskavě. Vrchnost zvyšovala Bezměrovským roboty, neohlížeje se na robotní ustanovení z r. 1628. Z počátku pomíjela vrchnost ustanovení robotní jen někdy, v nejuutnějších případech a to s omluvou, později častěji a častěji beze všeho odůvodnění. Poddaným nic nepomohlo odvolávání se na ustanovení roboty z r. 1628.

Odvážila-li se vrchnost zvyšovati roboty, přesně stanovené, nerozpakovala se také rušiti jiné, dříve vymožené svobody a místo nich ukládati břemena, jak o tom svědčí případ následující:

Roku 1657 povolán byl fojt bezměrovský (Jan Apolinář) na zámek kroměřížský a nařízeno mu, aby oznámil sousedům bezměrovským a hradištským, že musí jako ostatní vesnice na panství odebíratí panské víno a v případě, že by je neodebrali, zaplatiti i za neodebrané. Rychtář — po poradě s obcí — zpečoval se novému nařízení, vymlouvaje se, že posud nikdy vína neplatili a že ani žádný v Bezměrově nepije vína. Vrchnost, jak se zdá, neměla ve zvyku rychle jednati při zavádění novot hledíc poddané na ně ponenáhlu přivýkatí. Občané se již domýšleli, že byly jejich důvody uznány a v duchu se těšili, jak lehce se zhostili značného břemena. Radost jejich dlouho netrvala. Kterýsi občan bezměrovský, milovník dobrého vína, odbyv si v Kroměříži svoji práci šel se trochu občerstvit. Víno bylo dobré a chutnalo čím dál lahodněji. Nešťastnou náhodou vyrazil kdosi vrchnosti, že viděl ve vinárně podnapilého občana bezměrovského. Případu toho užila hned vrchnost, aby usvědčila Bezměrovské ze lži a dokázala jim, že pijí víno. Napřed stihl trest fojta Jana Apolináře, který byl ihned se svého úřadu sesazen. Místo jeho zaujal Filip Vašík. Občané bezměrovští s hradištskými byli odsouzeni dekretem, daným v Olomouci dne 1. dubna 1658, ku odebírání čtyř věder vína o každých vánocích. Vína však neodebrali a ani za prázdnou míru (suché víno) platiti nechtěli jako ostatní vesnice na panství, které odebíraly vědro vína po 30 zl.³⁾ Počátkem roku 1660

¹⁾ Zemský archiv v Brně: Bočkova sbírka č. 8107.

²⁾ Stará gruntovní kniha.

³⁾ Panství Kroměřížské bralo z Polešovic, vsi kláštera Velehradského, dle darovací listiny z r. 1555 každý rok přes 100 věder vína desátkového.

podali žádost kanovníkovi Eliášovi Fr. Castellovi, administrátoru biskupství Olomouckého,¹⁾ aby jim plat za nepité víno odpustil, připomínajice, že minulé léta velikými poplatky a jinými robotami vyhověli.

Administrátor biskupství Olomouckého odpustil Bezměrovským plat za suché víno a uvědomil o tom hejtmana kroměřížského Max. Říkovského z Dobřčic. Zároveň mu oznámil, že se chtějí navrátiti ku privilegiím, které druhdy měli. Nevíme, jaké instrukce se dostalo hejtmanu o privilejiích. Z odpovědi Max. Říkovského lehce jest vycítiti, že nebyla mnoho příznivou pro žadatele.

Hejtman předstíraje předvolanému rychtáři, že plat za víno obci nebyl odpuštěn, dosáhl po mnohých a dlouhých vyjednáváních na něm slibu, „že se ani v nejmenším vrchnosti protiviti nebudou, privileje mu donesou a jako jiní poddaní, co bude možno činiti i robotovati budou.“ Jen pod touto podmínkou chtěl odpustiti plat za nepité víno. Výpověď rychtářovu hned protokoľoval, aby mu snad později nenapadlo výrok svůj odvolati.

Z celého jednání viděti, že nebyl hejtman Max. Říkovský velkým příznivcem Bezměrovských. Zvláště to vysvitá ze zprávy, kterou 18. srpna 1660 podával o výsledku jednání s Bezměrovskými.²⁾ V listu tom nemá mnoho chuti odpustiti plat za minulý rok 1659, ačkoliv i na něj se vztahovalo odpuštění. Psalť: „Prosbě jejich mělo by se vyhověti vzhledem k oddanému svolení. Poněvadž však to vánoční víno bylo vystaveno, pak nemohu své skromné mínění změnití, nýbrž na Vaše dobrozdání a milost zůstaviti.“

Z uvedeného případu viděti, jak dovedla vrchnost uvéstí lid v úplné poddanství beze všeho hluku. Lid sice protestoval, zdráhal se a vzpíral, ale že nedošlo ku zjevnému odporu, sluší přičítati, dobrácké povaze hanácké, provázené rozvahou a obezřelému jednání hejtmanovu.

Po odloučení Hradiska.

Do r. 1698 tvořilo Hradisko s Bezměrovem jednu obec. „Na vlastní pohledávání a na milostivé poručení J. M. pána, pana administrátora byly od sebe rozděleny a jedna každá

¹⁾ Když byl arcivévoda Leopold Vilém, biskup Olomoucký, povolán 1657 do Vídně k umírajícímu bratrovi, (kdež také on 1662 zemřel), byl administrátorem až do roku 1662 Eliáš Fr. Castelle. (Volný: Kirchliche Topographie I. str. 97.)

²⁾ K. a. archiv: Listina dosud nezařaděná.

obec pro sebe zůstávati a povinnosti odpravovati měla.“¹⁾ Do té doby spravoval obě dědiny jeden obecní úřad. V druhé polovině 17. století skládal se z fojta (rychtáře), purkmistra a 6 konšelův. Z těchto bývali dva z Hradiska, ostatní z Bezměrova. Zastoupení obou dědin v úřadě nebylo správným dle počtu usedlých. Byloť v Hradisku 12 a v Bezměrově 43 usedlých. Teprve okolo r. 1669 stala se náprava. Obecní úřad rozmnožen byl o jednoho konšela z Hradiska. Žádný však z konšelů hradišských nedosáhl hodnosti fojtské nebo purkmistrové v obecním úřadě. V r. 1687 uvádí se mimo bezměrovského purkmistra také hradišský purkmistr: Pavel Koucký. Před tím rokem ani po něm, nikdy se neuvádí hradišský purkmistr.²⁾ Purkmistři hradišští bývali jen konšely obecního úřadu a jen ve své dědině nazýváni byli purkmistry vykonávající tam částečně úřad purkmistrovský. Proto se nikde neuvádí purkmistr hradišský mimo jedinou výjimku, kdy úředník gruntovní užil asi lidového názvu.

Obecní úřad užíval společné pečeti pro obě dědiny. Na ozdobném štítku byla radlice s krojidlím, nad štítkem letopočet 1675. Opis kolem štítku byl: „PECET DIEDINY BEZ-MIEROWA A HRADISTKA.“ Poslední dvě písmenky jsou značně menší pro nedostatek místa. Bezměrov užíval této pečeti i po odloučení Hradiska až do r. 1835 a snad i déle. — Hradisko obdrželo právo pečeti vlastní pečeti. Ve znaku podrželo radlici ze společné pečeti. Opis zněl: „OBECSNI PECZET DIEDIN. HRADISSCZEK.“

Po oddělení užívali ještě společně pastvin až do r. 1835. Z obecní hospody (společné) dostali Hradiští po jejím prodeji v r. 1791, část na ně připadající (25 zl.).

Platy, jež byly dříve pro obě dědiny společně předpisovány, byly rozděleny a každé obci zvlášť předeepsány. Před rozdělením platily obě obce společně gruntovního platu:

O velikonoci	4	zl.			
špichové soli platu	6	„			
o sv. Jiří	36	„	26	gr.	6 ³ / ₄ d.
o sv. Duše	32	„	22	„	3 „
o sv. Václavě	45	„	16	„	6 ³ / ₄ „
za slepice	5	„	3	„	„
za vejce	4	„	11	„	1 „
o sv. Martině lučního platu . . .	14	„			
o vánocích	35	„	23	„	3 „
sirotčího platu	23	„	15	„	

celoročně . . . 197 zl. 28 gr. 6¹/₄ d.

čili 212 zl. 41 kr. 1¹/₄ d. na rýnských.

¹⁾ Kniha pro odvod gruntovního platu v obecn. archivě.

²⁾ Staré gruntovní knihy: bezměrovská a hradišská.

Po rozdělení obce odváděl Bezměrov 167 zl. 32 kr. a Hradisko 45 zl. 12 kr. Na ustanovený plat skládal každý pololáník:

O sv. Jiří	56 kr. 1 $\frac{1}{4}$ d.	} celoročně 5 zl. 39 gr.
o sv. Janě	56 " 1 $\frac{1}{4}$ "	
o sv. Václavě . . . . 1 zl. 53 "	"	
o vánocích . . . . . 1 " 53 "	"	

každý podsedník:

O sv. Jiří	18 kr. 2 $\frac{1}{4}$ d.	} celoročně 1 zl. 53 kr.
o sv. Janě	18 " 2 $\frac{1}{4}$ "	
o sv. Václavě	37 " 2 "	
o vánocích	37 " 2 "	

Tři podsedníci počítali se za jednoho sedláka, netoliko v právě jmenovaných platech, ale i v jiných všelikých skládkách.

Dle nově rozvrženého platu vybralo se ročně 167 zl. 37 kr. a mělo se odvésti toliko 167 zl. 32 kr., zbývalo tedy obci 5 kr. Vrchnost jako pečlivá máti ustanovila, že přebytek má zůstatí pro celou obec na rozličná vydání, z něhož měl obecní úřad odpovídati a celé obci účet klásti.

Z rozvrženého platu viděti, že všichni pololánici odváděli stejný gruntovní plat a také podsednické platy gruntovní od sebe se nelišily. Nebylo tak vždy. Před r. 1694 různily se platy pololáníkův a jednotlivých podsedníkův. Každý platil podle toho, kolik měl pozemků. Rozdíl mezi jednotlivými majetníky usedlostí pololáních a mezi jednotlivými držiteli podsedkův nebyl veliký. Rovnost v placení zavedena byla r. 1694. Tehdy se totiž znova přeměřovalo a rozdělovalo pole. Pololáníkům naměřeno bylo po 40 měřících a podsedníkům po 5 měřících. Proto tedy zaveden stejný plat.

Při rozdělování polí přivtělila vrchnost ku svému dvoru po 30 měř. Kopanic od gruntu Martina Skutila (nynější č. 20.) a Václava Bosáka (nyní čís. 15.). Bylo tehdy zvykem, že vrchnosti zabíraly poddanské pozemky, aby jimi zvětšily své statky. Následující řádky objasní, jak zvyk — vlastně zlozvyk — povstal.

Ne nadarmo se říká: „Kdo má mnoho, žádá ještě více.“ Vrchnostenské velkostatky, ač měly dosti pozemků, využítkovaly každé příležitosti ku zvětšení svého majetku. Vhodnou příležitostí ku zvětšování velkostatkářského majetku byl úpadek menších statků a dvorců. Do 30leté války skupila šlechta skoro všechny statečky — ovšem lacino — a obdělávání jejich vložila na bedra poddaných. (Bezměrovský dvůr připadl k panství Chropínskému mezi r. 1581 až 1585 a po druhé 1617.)

Dostí vzácné jsou případy, kdy vrchnost dovolila poddaným koupiti svobodnický dvůr a polnosti od něho rozdělití. Po 30leté válce jsou ještě řídkšími a podivem nás naplňují.

Když skoupili velkostatkáři menší statky, hleděli majetek svůj rozmnožovati poddanskými pozemky. Napřed je kupovali, později je brali bez jakékoliv náhrady. Ba, sedlák musel býti rád, neuválila-li na něho vrchnost daň z odebraného pozemku.

Když připadl dvůr (1617) ku panství Chropínskému, držela jej vrchnost ku své ruce. Dvůr se jí zdál malým i snažila se zvětšiti jej pozemky poddanskými. Z té příčiny koupila r. 1618 Zavadilovský grunt s půl druhou čtvrtí rolí za 150 zl. a 6 zl. závdanku na placení roční při termínu sv. Jiří po 6 zl. až do zaplacení sumy.¹⁾ Vrchnost vybrala si právě grunt Zavadilovský, poněvadž jeho pole sousedilo s polem panským. Za výhodu tu nezaplatila skvěle gruntu. Skříčkův grunt v Hradisku byl 1617 koupen za 1154 zl., ovšem s pololáním pole, 4 klisnami, hřebeem, dobyt看em hovězím i svinským. Srovnáme-li obě ceny, objeví se nám láce Zavadilovského gruntu. Po krátkém čase koupila vrchnost 1½ čtvrti rolí od gruntu Jana z Kouta za 125 zl.²⁾ Obec nahradila asi Janovi z Kouta odňaté pozemky, ježto se uvádí po 30leté válce při usedlosti opět 1½ čtvrti rolí. Podobným způsobem přivlastnila si vrchnost ještě před r. 1628 půllán rolí od místa nyní zaniklého. (Viz v příloze čís. zaniklé.)

Z uvedených případů viděti, že již před bitvou bělohorskou zabíraly vrchnosti poddanské pozemky za nepatrnou cenu. Ve válce 30leté a po ní, kdy bylo mnoho pustých míst, navykly si vrchnosti bráti sedláckým pozemky bezplatně. Bezplatné zabírání pozemků poddanských jednou neb dvakrát provedené v době, kdy se snad dalo omluviti, stávalo se pravidlem a zlovykem pro doby pozdější. Zlovyk tento vlekl se více než celé století i po skončení 30leté války a stal se zdrojem bohatnutí velkostatkářského.

Když se za hejtmana Max. Řikovského 1694 přeměřovalo a rozdělovalo pole, odejmula vrchnost Martinu Skutilovi a Václavu Bosákovi pozemky. Z dotčených gruntů učinila podsedky, ponechavši při každém po 5 měřicích polí a po jedné lounce. — Rozumí se, že postižení sousedé se hájili a bránili. Možná, že si i stěžovali u krajského úřadu, který měl spory mezi vrchnostmi a poddanými rovnati.³⁾ Málo asi pořídili, poněvadž krajské úřady nadržovaly vrchnostem. — V 18. století uvádějí se oba grundy s pololáním polí, jež dostali od obce.

¹⁾ Stará gruntovní kniha.

²⁾ Na Moravě bylo dovoleno od r. 1659 stěžovati si na nelidské vrchnosti u krajských úřadů. Poddaní dosti často užívali svého práva, ale obyčejně ničeho nepořídili. Proto se utíkali často k panovníkovi. Cis. mandátem ze dne 22. března 1690 zamezen jim přístup k němu.

Odebírání poddanských pozemků dalo se od r. 1694 dosti často. Litovati jest jen ztráty gruntovní knihy z první polovice 18. stol., dle níž bylo by možno stopovati vzrůst nepatrného dvorečku se 100 měřicemi, vlastně jen 85 měř., ve dvůr o 600 měřících. Z té doby, nám tak málo známé, dochovala se jediná zpráva, která však vypisuje, jak se poddaní bránivali o své pozemky.

V r. 1700 zabráňovala vrchnost Bezměrovským pásti dobytek v lesích bezměrovských a žati tam trávu, ačkoliv jim to mnichové Hradiští 1575 povolili a listinou stvrdili na věčné časy. Občané odvolávajíce se na tuto listinu z r. 1575 dokázali, že jim bylo zase dovoleno pásti v lesích dobytek a žati trávu, ale ne v takové míře jako dříve. Když se stal biskupem Ferdinand Troyer (1746—1758) zakázán jim přístup do lesů úplně. Louka, kterou dostali od kláštera 1575, byla jim také odňata. Občané nezeleli ani tak louky (nebylať veliká) jako lesa. Žádali Ferd. Troyera za opětné povolení pastvy v lesích, poukazujíce na darovací listinu z r. 1575. Biskup upíral listině platnosti, odvolávaje se na 6. § robotního patentu z r. 1738. V dotčeném § bylo ustanoveno, že všechna privilegia, vydaná před „rebelií“ se zrušují a pozbývají platnosti. Přehlédl však, že dále stálo: „Kdyby obce, sedláci a poddaní takových privilegií a svobod po minulé bouři znova nabyli, řádným propůjčením neb jinou právní cestou v užívání vešli a to řádně dokázati mohli, pak užívejte jich i dále a buďte v nich chráněni.“ Tohoto bodu užili zase Bezměrovští za důvod. Snažili se dokázati svědky Václavem Völkem z Hradiska a Václ. Večerkou z Bezměrova, že privilegia z r. 1575 užívali plně a nerušeně až do r. 1700, tedy ještě dlouhou dobu po povstání; tím že vešli v zákonné jeho užívání a mají plné právo i na další užívání. Platnost privilegia odůvodňovali také placením úroků s lesní pastvy i louky.¹⁾ — Všechny důvody nepomohly; vrchnost podržela si les i louku. Aby občanům přece něco zůstalo, ponechala jim vrchnost plat z lesa i louky. Odváděli jej až do r. 1848.

Obec domáhala se svých pozemků ještě jednou a to r. 1754 u visitační komise.²⁾ Komise přišla do Bezměrova 1. června a pracovala zde ještě 2. a 3., ale vždy jen odpoledne, poněvadž byly svatodušní svátky. Vyšetřila, že má obec 1100 měřic orné půdy, měřici po 650 sáhách počítajíc. Obec si komisi stěžovala, že platí 14 zl. lesního platu a 1 zl. 10 kr. lučního platu, ale neužívá ani lesu ani louky. Stížnost nebyla nic platna jako i žádost o navrácení 60 měřic Kopaníc, které

¹⁾ Obecní archiv I, 5.

²⁾ Zemská registratura.

si vrchnost 1695 přisvojila. Měla Jana Kulíka a Havla Přikryla za svědky, kteří chtěli přísežně dokázati právo obce, vlastně Vydrovo a Bosounkovo. Komise uvědomila vrchního, pana z Wagensfeldů, o stížnosti Bezměrovských, žádajíc o vysvětlení a zodpovídání. Na vyzvání dostavil se vrchní, fojt, purkmistr, konšelé a někteří sousedé se svými svědky. Komise výpovědi svědků neuznala, poněvadž nevěděli nic jistého, vypravující jen, co slyšeli od svých předků. — Ani 13 měříc Tomáše Uhýrka nebylo vráceno. (Pole Uhýrkovo vzala vrchnost r. 1664.) Komise jen určila, aby vrchnost s pole Uhýrkova platila daně jako z pozemků poddanských. Obci místo pozemků dostalo se útěchy, že má značné množství pozemků mimo katastr.¹⁾

Vláda konečně sama zakročila proti libovolnému zabírání poddanských pozemkův. Proměňováním poddanských pozemků v panské ubývalo státu důchodů. — Ve středověku a na počátku novověku neplatila šlechta pozemkové daně ze svých rol a platila-li, činila to z dobré vůle. Teprve v novém věku přidržovali panovníci šlechtu ku placení pozemkové daně, kterou dříve jen poddaní museli platiti. — Citelně byl asi stát poškozován, an zakázal reskriptem ze dne 23. ledna 1751 přeměňování pozemků poddanských v panské. Šlechta však zákazu mnoho nedbala. Vládě bylo 1769 svůj rozkaz obnoviti a prohlásiti, aby pozemky po r. 1751 poddaným odebrané zase byly vráceny.

O robotě.

Jak již bylo uvedeno, přibývalo Bezměrovským po třicetileté válce neustále roboty až se konečně nelišili od ostatních robotníků na panstvích biskupských. Roboty na panstvích biskupství Olomuckého ku konci 17. stol. byla právě tak krutá jako na panstvích pánů světských; na některém statku, kde byl zlý vrchní, byla nesnesitelnou. O tom svědčí vzpoura poddaných na panství Hukvaldském r. 1695. Shlukloť se tam asi 1500 poddaných, kteří jen mocí vojenskou byli rozehnáni. Čtyřiačtyřicet předních vůdců bylo zajato, v železích do Kroměříže odvezeno a tam potrestáno.²⁾

S radostí uvítali Bezměrovští robotní patent r. 1713, jímž byla roboty snížena na 3 dny týdně, kromě žní, senoseče, rybníků strhání a případů, které odkladu nedopouštěly. Ve

¹⁾ Zemská registratura.

²⁾ Zapova česko-moravská kronika VI. 928.

jmenovaných případech měli poddaní dle panského uznání ustavičně robotovati; mělo se jim však dostatí nějakého pohodlí a náhrady. Robota měla trvati od východu až do západu slunce s dvouhodinným odpočinkem v poledne.

Vrchnosti patentu mnoho nedbaly, utiskovaly poddané dále. Ani Bezměrovským nevedlo se mnoho líp po vydání patentu. Již vzrůstala se mezi nimi nespokojenost, která se chystala přejíti k činům. Roku 1717 vyžádala si obec od tribunální kanceláře opis robotního patentu, jak byl v kraji prohlášen, chtějíc snad vrchnosti pokorně připomenouti, že požaduje větší roboty, nežli jsou ustanoveny. Nežli se odvážila k rozhodnému kroku, byl 2. září 1717 publikován nový robotní patent, v němž byly opakovány předpisy starého patentu s některými dodatky. Novým patentem bylo dovoleno poddaným stěžovati si na vrchnost u krajského hejtmana, pak u gubernia a kdyby ani tam spravedlnosti nedosáhli, mohli své stížnosti přednésti samému císaři.

V Bezměrově stala se po vydání nového patentu jakási náprava. Všude se tak nestalo. Ukázala se záhy nutnost vydati nový patent, podrobnější. V tomto patentu, vydaném 1738, zase se opakovaly dřívější předpisy, ježto jich dosud nebylo šetřeno. Zase byla ustanovena šdenní robota, ale v případech výmínečných připouštěla se robota delší až celodenní. Vrchnost měla jen dbáti, aby mohl poddaný vedle panské roboty zdělávati také své pozemky. Kdo robotoval více než 3 dny týdně, měl dostati nějakou přílepkou, jako: stravu, pivo, maso atd., jak to již patenty z roku 1713 a 1717 doporučovaly. Denní doba robot potažních byla určena na 10 hodin. O robotě ruční nebylo ustanoveno, jak má dlouho trvati, „poněvadž při pěší neb ruční robotě může člověk vydržeti trochu déle než dobytek.“ Zameškaná robota neměla se trestati pokutami, nýbrž dodatečnou robotou. Berně, jež dle usnesení sněmovního byly ukládány vrchnostem, neměly býti rozdělovány na poddané, jako se posud dalo. Vrchnosti neměly vnucovati poddaným své plodiny a výrobky a nutiti je, aby své plodiny jen vrchnostem prodávali.

Patentem tímto byli Bezměrovští osvobozeni od kupování ryb a obilí, ale sýr jim bylo dále odebíratí, jakož i za prádlo platiti. V r. 1738 naposledy koupili 1 koptu 29 kaprů za 6 zl. 53 kr. a

30 měřic předního ječmene po 1 zl. 20 kr.		
11 „ ovsu po	36 „	} 56 zl. 39 kr. 2¼ d
5½ „ hráchu po . . . . . 1 zl. 45 „		
8½ „ pozadní rži po . . .	51 „	} 17 zl. 14 kr. ¾ d
14 „ pozadního ječmene po . . .	42 „	

Obilí neprodávala vrchnost vždy stejně mnoho. Také každý rok je neprodávala. Za to však sýru prodávala až do r. 1749 každoročně asi za 14 zl. Plat za přádlo udržel se nejdéle. Do roku 1777 platil sedlák místo na předení 18 loket příze z vrchnostenského přediva 36 kr.; podsedník 18 kr., domkář 8 kr. a podruh 4 kr. Od jmenovaného roku ubývalo platu za přádlo, až 1823 zanikl úplně. K posledu platili za přádlo již jen podruzi.

Jak houževnatě lpěla vrchnost na prodeji svých výrobků, viděti z následujícího případu. Když dne 11. dubna 1742 vypálilo pruské vojsko (jak se o tom dočítáme v knize pro odvod gruntovních platů) téměř celý Bezměrov,¹⁾ odpustila vrchnost vyhořelým gruntovní plat. Místo 167 zl. odvedla obec jen 3 zl. gruntovního platu. Za panský sýr bylo jí odvěsti celý obnos 13 zl. 12 kr. Hradisku, které téhož dne „celé ven koncem v popel obráceno bylo,“ odpuštěny byly všechny platy, až 3 zl. za panský sýr.

Kterak vrchnost ustanovila roboty na základě nového patentu viděti ze záznamu z r. 1750.²⁾ Ze záznamu viděti, že ani patent z r. 1738 nepřinesl poddaným kýžené úlevy. Vrchnosti ponechávaly poddaným v létě celotýdenní roboty, jsouce k tomu sváděny odstavcem patentu, který dovoľoval v mimořádných případech celotýdenní robotu.

U nás měl sedlák v létě (od sv. Jana do sv. Václava) celý týden 4 koňmi na robotu jezdit, v zimě (od sv. Václava do sv. Jana) měl 3 dny čtyřspřežně robotovati. Tak byla robota ve smyslu nového patentu ustanovena a poddaným oznámena. Zároveň dala vrchnost ohlásiti — aby ukázala svoji blahovolnost — že v zimě, kdy není třeba potažních robot, žádá místo každé potažní roboty 1 pěší robotu, konanou jednou osobou. Aby sedláci v létě také pro sebe mohli pracovati,

¹⁾ Ačkoliv Pruský král Bedřich I. uznal pragmatickou sankci, dle níž měly všechny rakouské země nerozdiľně zůstatí Marii Teresii, přece se zmocnil Slezska a vtrhl i na Moravu 1742. — Za tohoto pruského vpádu vrátil se oddíl Prusů 11. dubna z Uh. Hradiště do Olomouce s velikým množstvím vozů, naplněných loupeží. Za Kvasicemi vypadli z lesů na Prušáky Uhři. V nastalé bitce zmocnili se Uhři i pruského děla, několika vozů a zajatých měšťanů hradištských. Z Kroměříže pospíchali Prusové svým souborům na pomoc, ale nepořídili již ničeho. Po srážce táhli Prusové Kroměřížem ku Kojetínu. Okolo 3. hodiny odpoledne dorazili ku Hradisku a Bezměrovu, jež dal plukovník z pouhé svévole zapáliti, asi na odvetu za utrpenou porážku. Hradisko vyhořelo celé, v Bezměrově kterýsi dům zůstal. Zpráva tato vzata z Dudíkova díla: „Preussen in Mähren 1741.“ Jsou to současné latinské zprávy M. Karla Ulmanna, praemonstrátu Hradištského a několika jiných kněží.

²⁾ Zemská účtárna, odd. dominikální sv. 77: Dominical-Realitäten und sämtliche Nutzungen 1750.

zaměnila jim 1 jetou robotu za 1 pěší o 2 osobách. Když se plelo obilí, ať již před sv. Janem nebo po něm, posílali sedláci již od starodávna 2 osoby místo 1 jeté roboty. Podsedníkům předepsány byly v zimě 3 dní, v létě 4 dní pěší roboty.

Brzy po r. 1750 uznala vrchnost, že jsou poddaní robotou přetíženi. Zmírnila jim sama od sebe roboty¹⁾ tak, jak je nalazáme zaznamenány v „Pravdivém oznámení, co který poddaný bezměrovský platil,“²⁾ sepsaném 1776. V následujících řádcích vypravujeme o robotě přidržíme se „Pravdivého oznámení“, ačkoliv jsou v něm některá udání zveličena.

Polovinu robot jetých zaměnila vrchnost v letní době za roboty pěší. Následkem toho robotoval sedlák v létě (v sena i ve žně) 3 dní týdně čtyřsprežně a 3 dní 2 osobama pěšky. V zimě zůstala robotu beze změny, jsouc také zaměňována v pěší. V létě odpočítávali se sedlákům všechny svátky i zrušené,³⁾ poněvadž pracovali celý týden na panském. V zimě, kdy jen 3 dní robotovali, neodpouštěl se žádný svátek, leč tehdy, když 4 svátky v jednom týdnu připadly.

Jako robotníci si stěžovali na krutou vrchnost, tak zase vrchnost si nařikala na nedbalé robotníky. Dle patentu z r. 1738 mělo se pracovati o dlouhých dnech letních 5 hod. dopoledne a tolik též odpoledne; v zimě byla vyměřena 4hodinová práce na půlden. Ve zmíněném „Pravdivém oznámení“ si vrchnost stěžuje: „Robotníci přicházejí do práce o půl 9., o půl 10., ba někteří až o 10 hodinách a chtějí jíti domů o delším dni o 7 hod., o kratším dni o 6, 5, ano i o 3 hodinách. Nedají se zdržeti a odcházejí domů přes noc, zvláště pacholci.“

Ve žně, sena a otavy dávalo se robotující chasě,⁴⁾ dle uznání úřednictva, pro obveselení piva. Uznání ovšem záviselo na pilnosti robotníků. Někdy dávalo se prý i několik krav porazit a pak dostávali robotníci kromě hrachové polévky 2 knedlíky, půl funta chleba a máz piva.⁵⁾ Po žních slavila se na každém dvoře dožatá, při níž se dávaly robotní chasě 2 nebo 3 bečky piva, dle toho kolik lidí při dvoře pracovalo.

Mimo práci na poli byli poddaní zavázáni k různým dojížděním, tak zvaným fůrám, blízkým i dalekým. Při dalekých fůrách jezdilo se od nás ponejvíce na jiné statky biskupské, totiž do Kelče, Vyškova a do Olomouce. Při dalekých fůrách

¹⁾ Již 1752 nalazáme zmenšenou robotu v „Interimal Calculation“ (zatímní rozpočet): K. a. archiv F IV. b 26/2.

²⁾ Zemská registratura: Wahrhafte Anzeige, was ein joder . . . . Unterthan . . . . zahlte.

³⁾ Počet svátků byl zmenšen 1754.

⁴⁾ V originále jest Gesindel.

⁵⁾ Hostění robotníků nedělo se asi často.

dovolovala vrchnost, aby se 2 sedláci spráhali po páru koní do jednoho vozu. Na voze mělo býti naloženo 20 měric ozimu neb 24 měric jaře. Na cestu dávala vrchnost pacholkům (pro 4 koně) na světlo a stáje 14 kr. a 1 achtl ovsu. Za každou cestu vykopanou v zimě (od sv. Václava do sv. Jiří) byla každému sedláku upuštěna robota za 3 dny. Za čtyřspřežný povoz bylo odpuštěno 6 dní roboty. V létě (od sv. Jiří do sv. Václava) odpouštěly se každému 2 dny, oběma sedlákům 4 dny roboty za čtyřspřežný povoz.

Ze svazku poddanského plynuly poddaným tyto výhody: Vyhořel-li kdo, byla mu odpuštěna robota za čtvrtrok, půlrok neb i celý rok. Stavební dříví bylo mu prodáno z domácích lesů v mírné ceně. Potřeboval-li obilí na chléb a na setí, půjčila mu vrchnost, čeho potřeboval. Byla-li neúroda, nebo stihlo-li poddané jiné neštěstí, vypomáhala jim vrchnost obilím a odpouštěla něco roboty. — Tak r. 1727 vypůjčili si Bezměrovští 90 měric rži, 77 mš. ječmene a 9 mš. pozadku. Místo oplacení bylo jim obilí zaplatiti a sice měrici rži po 1 zl. 30 kr., ječmene po 1 zl. 24 kr. a pozadku po 1 zl. 10 kr.

V 18. stol. platil sedlák, jak se dovidáme z „Pravdivého oznámení“ tytéž platy, které byly hned 1694 předepsány. Kromě nich odváděl 3¹³/₈₉ mázu chmele a koboutka, za něhož mu vrchnost platila 2 kr. — Desátku děkanu kroměřížskému odvádělo 23 sedláků 17 kop 15 snopů pšenice a ovsu také tolik (každý sedlák po 45 snopech). Podsedníci (20) dávali 3 kopy 30 snopů ovsu. Mimo to sedláci i podsedníci odváděli ročně po 3 kr. koledy a po mírce jáhelné kaše.¹⁾

Pozorujeme-li všechna ustanovení od r. 1713, vidíme, že poddaným více ulehčila láska s útrpností a svědomitostí nežli všechny 3 robotní patenty. Na panství svědomité vrchnosti vládly snesitelné poměry — jako jsme právě viděli — na panství necitelné vrchnosti byl poddaný otrokem. Žel, že většina vrchností neměla útrpnosti s lidem poddaným, požadující od něho pořád těžkou robotu.

Císařovna Marie Terezie hleděla smutné poměry poddanské zlepšiti. I vydala r. 1775 nový robotní patent. Výše roboty byla v něm stanovena dle berní povinnosti a neměla býti vrchností nikdy zvyšována. Robotníci byli dle majetku seskupeni v 11 tříd. Podruzi, kteří neměli majetku a jen prací rukou svých se živili, robotovali dle nového patentu 13 dní v roce. Kdo měl chaloupku a platil více než 52 kr. daně, ale ne přes 2 zl. 7¹/₂ kr., byl povinen robotovati 1 den týdně. Tak přibývalo roboty dle daně. Největší robotu měl, kdo platil přes 39 zl. 7¹/₂ kr.

¹⁾ Seznam desátek napsán jest na listě papíru a vložen v Pravdivém oznámení.

Bylo mu pracovati 3 dñí týdně 4 kusy dobytka a od sv. Jana až do sv. Václava posílali ještě 1 osobu 3krát týdně na robotu. — Míval-li kdo před vydáním patentu menší robotu, nesměl býti přidržován k větší. Pěší robotník, kterého musel sedlák vypraviti mimo potah, měl dostávati denně půl druhé libry chleba; ostatní robotníci byli povinni opatřiti si stravu za svůj peníz. Chléb měli dostávati každý den neb nejdéle na konci týdne. Pěší robotníci, kteří neměli 3 dñí týdně roboty (u nás kromě sedláků všechni), museli na žádost vrchnosti pracovati do 3 dnů. Za nepovinné dny dostávali plat. Od října do března platilo se na den 10 kr., za ostatní dny v roce 15 kr. Patentem ustanovena také denní doba pracovní: od října do března se mělo pracovati 8 hodin s hodinou odpočinku v poledne, od dubna do září 12 hod., z nichž 2 hod. v poledne byly určeny k odpočinku. Do robotních hodin počítala se cesta k místu robotnímu i zpět. Určená doba pracovní nesměla býti prodloužena, leč z důležitých příčin ve žně a to jen o 1 hodinu, nejvýše o 2 hodiny. Zastavila-li se dopoledne robota, třeba pro déšť, a odpoledne se nemohlo jíti do práce, muselo býti odpoledne někdy jindy nahrazeno. Kdo nepřišel na robotu bez dostatečného omluvení, mohl býti potrestán dvoudenní robotou. Robota se měla poddaným oznamovati nejrozději v neděli pro celý příští týden. Při nestálém počasí bylo dovoleno oznámiti ji týž den časně ráno. Na robotě nesmělo žádnému býti uloženo, kolik práce má udělati; jen kdo roubal dříví, musel býti za den se sáhem hotov.

„V Bezměrově platil každý sedlák 29 zl. 6 kr. ročně kontribučenské povinnosti, když se ale od toho odrazilo, co jeden každý na veliké nevyhnutelné vydání skládal, což každému vynášelo 1 zl. 8 kr., tak po odrazece toho zůstalo čisté dáňky 27 zl. 58 kr.“ Dle této daně byli sedláci vřaděni do 10. třídy, v níž bylo předepsáno robotovati 3 dñí 3 koňmi a kromě toho od sv. Jana do sv. Václava jednou osobou 2 dñí pěšky. Podsedníci platili ročně po 5 zl. 27 kr. daně. Po odražení částky na vydání zbývalo 5 zl. 21 kr. a 2 d. daně. Byli vřaděni do 5. třídy a museli týdně 2 dñí 1 osobou pracovati. Domkáři, platící 1 zl. 12 kr. daně, pracovali na panském 1 osobou 1 den týdně. Podruzi, kteří měli krávu, robotovali 26 dñí, kteří neměli krávy jen 13 dñí.

Poddaným bylo ponecháno na vůli, aby do 16. prosince 1775 prohlásili, chtějí-li vykonávati robotu starou nebo chtějí-li se podrobiti robotě patentem vyměřené. Mimo to dána jim roční lhůta, aby se mohli přesvědčiti, jestli si zvolili výhodnou robotu. Po uplynulém roce mohli vrchnosti udati, že nejsou spokojeni s vybranou robotou a smluviti se o jinou. Nová smlouva, již nezrušitelná, měla býti napsána a odeslána k potvrzení zem-

skému guberniu. — Bezměrovští dne 23. listopadu 1775 rozhodli se na vrchnostenském kanceláři pro robotu, stanovenou novým patentem, neboť byla menší nežli dosavadní. Dne 26. října 1776 po druhé prohlásili, že jsou spokojeni s robotou, kterou si zvolili a přáli si, by i budoucně při ní zachováni byli.¹⁾

Rozdělení dvora a poražení robot.

Do robotních poměrů mocně zasáhly hospodářské opravy Raabovy.²⁾ Dle nich měly vrchnosti své hospodářské dvory zrušiti a pozemky poddaným rozdělit. Poddaní měli s přijatých pozemků odváděti jistý roční poplatek a místo roboty platiti či poraziti ji na plat. Marii Terezii se plán Raabův zalíbil, schválila jej a kázala provésti na všech komorních a fondových panstvích. Na Moravě zřízena byla ku provedení této soustavy zvláštní komise (aboliční) dekretem ze dne 20. března 1778. Císař Josef II. doporučil soustavu Raabovu dvorním dekretem 24. března 1781 všem vrchnostem jak světským tak duchovním.

Na statech arcibiskupství Olomuckého, kapitulních, farních a městských statech skoro vesměs byl Raabův systém zaveden. — Na panství Kroměřížském zaváděna Raabova soustava až r. 1787. Toho roku přijela také do Bezměrova aboliční komise, v jejímž čele stál Joachim ryt. ze Stettenhofenu,³⁾ aby občanům vysvětlila, jaký budou mítí užitek ze zamýšleného rozdělení dvora. Občanům se návrh zamlouval a tak mohla komise hned přikročiti k dílu. Určila, aby se 548 měřic pozemků ode dvora

pole:	Díl od Hradiska . . .	55	měř. 4	mírky	} 368 měř. 11 mírek
	Prostřední Díl . . .	55	"	³ / ₄ "	
	Díl od Bojanovic . . .	99	"	11 ¹ / ₂ "	
	Kopaniny	77	"	6 ¹ / ₄ "	
	Vrchní Niva	35	"	5 ¹ / ₂ "	
	Dolní Niva	45	"	15 "	} 146 měř. 7 ¹ / ₄ mírek
luka:	Zátyčná	24	"	5 "	
	Kamenec	122	"	2 ¹ / ₄ "	
pastviska:	Okrouhlé	33	"	3 ¹ / ₂ "	

¹⁾ Obecní archiv III. 2.

²⁾ Antonín Raab narodil se v Colovci 1722. Působil jako advokát v Colovci a Štýrském Hradci. Roku 1750 byl povolán do státní služby.

³⁾ Joachim ryt. ze Stettenhofenu (nar. 1742) byl státním úředníkem, ale pro chatrné zdraví musel se služby vzdáti. Převzal (1770) říditelství statku Visenberského a zřídil v Sobotíně železářny. Roku 1779 byl povýšen do stavu rytířského a rok na to jmenován byl komorním inspektorem jesuitských statků na Moravě a ve Slezsku. Provedl aboliici na 52 statech.

rozdělilo na 57 dílů, jimiž měli býti poděleni pololánici, podsedníci a 15 domkářů, tak zvaných starších, jejichž majetek byl již poznačen v katastru.

Z měřice pole bylo ustanoveno platiti 1 zl. 30 kr. a sypati 2 achtle (osminy) pšenice, s měř. Zátýčené 2 zl., s Kamence 1 zl. 36 kr. a s Okrouhlého 1 zl. Daň pozemkovou měla platiti vrchnost, jen tak zvané „naturální líferunky“ a vojenské daně případdy občanům.¹⁾

Po prvé sklízeli Bezměrovští úrodu z panských polí 1788. Ježto vrchnost pole částečně na podzim 1787 a částečně na jaře 1788 obsela 112 měřicemi obilí, bylo poddaným výsevek vrátiti ve 2 rocích.

Dále ustanovila komise, aby 59 měřic:

pole: Písečníky	2 měř. 11 mírek	30 měřic
Díl od Hradiska	27 „ 5 „	
luka: Záhanná	16 měř. 11 mírek	
zahrada (ve 3 kusích)	12 „ 9 1/2 „	

ponecháno bylo při dvoře, z něhož se měla zříditi přádelna na bavlnu. O továrnu a přidělené k ní pozemky přihlásil se Fr. Rudolf Wöber s bratrem Fr. Karlem pod firmou „bratři Wöbrové“. Kupili celý dvůr s první stodolou (druhá stála na místech stodoly nynějšího singulárního hostince) za 1000 zl. rýnských. Polovinu kupní ceny měli splatiti při odevzdání dvora 1. března 1788, druhou polovinu do tří roků. Kupitelům bylo zajištěno, že všichni domácí, bydlící ve dvoře budou na vždy osvobozeni od robot.

Ku panské hospodě přidělila komise 36 měř., z nichž bylo:

pole: Prostřední Díl	20 měřic
luk: Zátýčená	10 „
pastvin: Okrouhlé	6 „

Ze všeho rozděleného pole (643 měřic) připadalo kroměřížskému faráři 12 kop, 5 skopů pšenice a 12 kop, 5 snopů ovsa jako desátek. Místo obilí se mohlo platiti 132 zl. 31 kr. (s měřice 19 kr.). Výši poplatku ustanovila komise pro případ, že by faráři byly peníze milejší nežli obilí.

Komise byla hotova 30. ledna a napsala o jednání protokol, nazvaný „osídelní protokol“. Provedení protokolu bylo ponecháno vrchnosti. Ta po odchodu komise uznala, že by bylo lépe, kdyby všichni domkáři (i mladší) dostali po dílu z pozemků ode dvora. Dle dřívějších zásad rozdělila 548 měřic pozemků (které byly určeny pro občany) na 71 díl. Kolik pozemků, ve které trati, každý občan dostal, poznamenala

¹⁾ Obecní archiv IV. 1 a.

vrchnost v rozdělovací tabulce.¹⁾ Dle rozdělovací tabulky dostalo se sedlákům a podsedníkům po 9 měřících $2\frac{5}{8}$ mírky za poplatek 13 zl. 32 kr. $2\frac{1}{8}$ d. a domkářům po 5 měř. $1\frac{5}{16}$ mk. za poplatek 8 zl. 9 kr. 3 d.

Po rozdělení pozemků nebylo vrchnosti třeba roboty. Poddaní ji měli vykoupiti. Tehdy by však sotva kdo tolik peněz sehnal, aby najednou celou sumu mohl zaplatiti. Proto bylo navrženo, aby mohli poddaní roboty na roční platy proměnit či poraziti. O každém poražení roboty stala se smlouva. Smlouva taková slula aboliční, ačkoliv se měla vlastně zvatí reluiční.

Bezměrovští smluvili se s vrchností následovně: sedláci se zavázali ku platu 20 zl., 2 fůrám a 8 měřícím ječmene, podsedníci k placení 7 zl. Písemné smlouvy o dohodnutí nebylo. Příklad ten lze si lehce vysvětliti tím, že komise neměla tolik času, aby sama s poddanými vyjednávala; určila jen v jaké ceně se má roboty poraziti a odejela na jiné panství. Vrchní úřad měl se s poddanými o podrobnosti dorozuměti,²⁾ neboť vrchnost si ráda vymíněvala místo peněz jistě práce. Všechny umluvené podmínky měla vrchnost poznačiti, aby komise po svém návratu mohla vše rychle schváliti a potvrditi. Tak stalo se také u nás. Komise určila cenu roboty a odejela. Nevrátila se však. Bylať r. 1788 zrušena a úřednictva jejího upotřebeho k nové úpravě daně a urbářův.

Teprve následkem guberniálního dekretu ze dne 26. března 1808 sepsána byla téhož roku 26. března řádná reluiční smlouva.³⁾ Dle ní platil sedlák za 234 jetých a 26 pašfch robotních dní 12 zl. 20 kr. a o sv. Martině byl povinen zaveztí do Kroměříže nebo do Chropíně 8 měříc ječmene. Vrchnost, nemajíc dostatek vlastních koní, zavázala každého sedláka ku 2 fůrám na 4 míle a 3 fůrám na 2 míle. Nepotřebovala-li vymíněných

¹⁾ Tabulka sepsána byla v Bezměrově teprv 11. prosince 1788 a nazývá se Bezmierauer Materhofs-Zergliederungs-Tabelle. K. a. archiv F. V. a ^{84/11} b.

²⁾ Někde dlouho trvalo nežli přiměla komise poddané ku poražení roboty, někde se jí to vůbec nepodařilo. V některých osadách zpořovali se poddaní poražení roboty. Poněvadž však dvory již byly rozděleny novým (cizím) osadníkům, museli noví osadníci na naléhání místního komisaře přivoliti k tomu, že zaplatí úrok robotní, který byl vyměřen pro poddané celé obce. Poddaným, nechtějícím robotu poraziti, bylo nařizováno — a také byli skutečně donucováni — aby roboťovali novým osadníkům tak, jak roboťovali dříve vrchnosti. (Připomínáme jen jako zvláštnost, že poddaný roboťoval poddanému.) Ohnmaasgebigte Anmerkungen über das Mährisch-Schlesische Domainenwesen vom m. s. Gubernialrathe und Staatsgüter-Administrator Mathias von Ainsers: Notizen-Blatt 1867.

³⁾ Obecní archiv III. 5.

povožů, bylo sedlákům každou 4 mílovou trojsprežní fůru o 8 centech nákladu hraditi 2 zl. 15 kr. a každou 2 mílovou fůru 36 kr. Do dovozů těchto není počítána ještě dovážka vína z Polešovic. Tam odtud musel každý sedlák dovézt každoročně půl bečky vína. Do bezměrovské panské hospody měli sedláci dovážeti pivo z Kroměříže nebo Chropíně za 20 kr. od bečky. — Podsedníci platili za 104 dní pěší roboty 7 zl.

Sedláci s podsedníky byli povinni pomáhati při vodních stavbách, jmenovitě jezů, ale jen tehdy, když by při rozvodnění byla obava o jez. Obyčejné správký měla si vrchnost sama poříditi. Za poskytnutou pomoc uvolila se vrchnost platiti za každou čtyřsprežím vykonanou hodinu práce 6 kr. K podzimním honům musil dáti sedlák 3 dní a podsedník 1 den po jednom honci. Neodbývaly-li se hony, byl tento závazek bezplatně odpuštěn.

Domkáři, kteří robotovali 26 dní, platili 2 zl. 10 kr., kteří robotovali jen 13 dní, odváděli 1 zl. 30 kr., podruzi 1 zl. ročně.

Rychtář, který dříve nerobotoval, dostával nyní 20 zl. ročně služného.

Ze smlouvy viděti, jak se vrchnostenští úředníci neradi loučili s robotou. Aby se poddaní necítili úplně osvobozeni od roboty, uzavřeno, aby v sena a ve žně sedlák 10 dní a podsedník 4 dní své vrchnosti pracoval, ale jen v nejnaléhavější potřebě a jedině v tom případě, když bude se svou prací hotov. Za práci 12 hodinovou slibovala 15 kr.

Brzy po rozdělení dvora litovala vrchnost, že přepustila poddaným pozemky tak lacino. Čítalať si ročně, dle vyjádření vrchního Fr. Jos. Spáčila, 1728 zl. 16 kr. 3 d. škody.¹⁾ Dva roky škodu jakž takž snášela. Na třetí rok (1790) oznámil vrchnostenský úřad 1. travna (dubna), že není spokojen s posavadním rolním a robotním platem a že žádá, aby se budoucně platilo s každé měrice pole 2 zl. místo 1 zl. 30 kr. a 3 kr. akcidence. S každého rýnského robotního platu žádal také 3 kr. akcidence.

Občané dověděvše se o neoprávněném zvýšení poplatků, usnesli se, že více platiti nebudou, nežli bylo předepsáno komisařem Joachimem ze Stettenhofenů. Když rychtář Jiří Droběna vyřizoval vůli poddaných, vyhrožoval vrchní, že jim pole odebere, jestli se nepodrobí novým poplatkům. Rázná a určitá odveta polekala Bezměrovské. Po rychlé poradě vyslali na zámek deputaci prosit vrchního, aby jim pole neodebíral, že rádi zaplatí zvýšený poplatek s rolí i akcidencí. Vrchní se dal po dlouhých prosbách obměkčiti. Slibil jim užívání

¹⁾ Obecní archiv

pozemků, ale jenom na 1 rok a to ještě s podmínkou, když každý sedlák naroube a odveze do Kroměříže sáh dříví a podsedníci když naroubou po 2 sázích dříví.)

První rok postrašení občané splnili všechny požadavky. Na druhý rok šli si stěžovat na vrchnost k fiškálnímu úřadu do Brna. Tento nařídil dne 26. února 1791 vrchnostenskému úřadu, aby udal Bezměrovským příčiny, proč všechny poplatky zvýšil. Vrchnost dovozovala své jednání tím, že Joachim ze Stettenhofenů neoceníl správně ani polí ani robot. Dále tvrdila, že protokol nepodepsal ani Joachim ze Stettenhofenů ani plnomocník vrchnostenský.²⁾ Mohla tak tvrditi, majíc na mysli rozdělení pozemků na 71 dílů, o němž ovšem nebylo protokolu, ale zapomněla, že bylo provedeno na zásadách osidelního protokolu, jež podepsal J. ze Stettenhofenů, Jos. Filip Resch, knížecí plnomocník, vrchní Frant. Jos. Spáčil a purkrabí Ondř. Zelinka. Bezměrovští i po tomto vysvětlení trvali dále a nezvratně na své žalobě. Vedle fojta a purkmistra stál v čele akce domkář Václav Chrastina. Obec ho konečně vyzvala, aby stížnost její guberniu přednesl a je ve při zastával, poněvadž by hynulo sedlákům hospodářství častým vzdalováním se. Zavázala se mu dáti za namáhání odměnu, rovnající se výnosu jiných domků.

Chrastina uvalil na sebe nemilost „pana vrchního“. Vrchní, kde mohl, Chrastinu stíhal, ano i uvězniti jej dal jako člověka vrchnosti nebezpečného. Tím se chtěl zbaviti osobního nepřítel, domnívaje se, že jen Chrastina navádí ostatní občany na něho a že občany od dalšího procesu odstraší. Vůbec, užíval všech možných prostředků, aby při vyhrál. Tak oznámil guberniu, že jen někteří občané trvají při platnosti protokolu, ostatní že jsou ochotni vrátiti se ku starým povinnostem (robotám). Opak toho prohlásila obec listem, daným 12. května 1791.³⁾ I krajský úřad přerovský byl vrchnímu nakloněn. Krajský, chtěje vrchnímu posloužiti, kázal zástupcům bezměrovským — při jisté příležitosti — podepsati se na prázdný papír, čehož ovšem neučinili. Pře vrchním tlumena a zdržována dlouho trvala, ačkoliv Bezměrovští úsilovně pracovali, aby co nejspíše byla ukončena, aby se co nejspíše zbavili zvýšeného platu. Každoročně několikrát vysílali svého zástupce k fiškálnímu úřadu. Nezalekli se ani pokynu, aby se zdrželi zbytečného posílání svých deputovaných.⁴⁾ Příštím rokem slyšíme zase vyslance na fiškálním úřadě dovolávati se práva. Konečně 28. pros. 1793

¹⁾ Obecní archiv IV. 11.

²⁾ Obecní archiv IV. 3.

³⁾ Obecní archiv IV. 4.

⁴⁾ Obecní archiv IV. 7.

vyneslo gubernium rozsudek ve prospěch Bezměrovských.¹⁾ Platnost osidelního protokolu uznána. Vrchnost měla se spokojiti s platem, ustanoveným aboliční komisí a co vybrala přes ustanovený plat, měla poddaným navrátiti a za roubání i odvážení dříví zaplatiti. Byla také odsouzena k nahrazení útrat „skrz přinucenou žalobu, areštování a zmrhání času, poněvadž to učiněné zvýšení platu jen na nejlehčí straně pozorujíc, za svévolné utiskování poddaných držeti se musí.“²⁾ Krajskému úřadu bylo uloženo sestaviti účet, co měla vrchnost Bezměrovským navrátiti. Dle účtu, vyhotoveného 31. března 1794³⁾, měla obec následující náhrady dosáhnouti:

„Na více zaplaceného platu . . .	741	zl.	—	kr.	—	d
Na robotním akcidenzi	120	„	50	„	2 $\frac{2}{3}$	„
Za roubání 180 sáhů dříví po						
2 kr. 2 d domluvené a od ní;						
obce, dobrovolně přijaté mzdy	7	„	30	„	—	
Za odvezení 66 sáhů dříví po						
7 kr. 2 d	8	„	15	„	—	
a na tom za pozemský statek						
vybraného akcidenzi ročně po						
26 zl. 49 kr. skrz 4 léta . . .	107	„	16	„	—	
Pospolu . . .	993	zl.	51	kr.	2 $\frac{2}{3}$	d ⁴⁾

Ustanovený obnos měl se po částech srážeti od ročních platů. Vrchnost však odrazila všechno na jednou v r. 1794 a sice od aboličního (robotního) platu 637 zl. 38 kr, ostatek pak (356 zl. 13 kr. 2 $\frac{2}{3}$ d) od rolního platu.

* * *

Bratři Wöbrové nezařídili továrny, scházeloť jim k tomu hmotných prostředkův. Rudolf Wöber přepustil svou polovinu 9. února 1793 bratru Karlovi.⁵⁾ Po smrti Karlově stala se majitelkou jeho manželka Kateřina.⁶⁾ Hospodařilo se jí nevalně, poněvadž měla několik dětí a kromě toho přes 6000 zl. dluhů. Přece se však na dvoře udržela až do r. 1813, kdy jej popustila synu svému Karlovi. Syn mnoho nevyživil a proto se nemohl dlouho udržeti. Dluhy, které tísnily matku, dusily i jeho. Nezbyvalo nežli dvůr prodati. Ku koupi se nabídli sedláci a podsedníci davše hned 2500 zl. závdavku. Cena smluvena 29. září 1815⁷⁾ na 14.500 zl. vfd. měny. Při kupu se zavázali

¹⁾ Obecní archiv IV. 11.

²⁾ Obecní archiv IV. 12.

³⁾ K. a. archiv F V. b. 105 $\frac{1}{1}$.

⁴⁾ K. a. archiv F V. b. 107 $\frac{1}{3}$ b.

⁵⁾ Obecní archiv V. 6.

občané zaplatiti všechny dluhy na dvoře zajištěné. Dluhů bylo nad očekávání mnoho: 13.410 zl., tak že občané přeplatili dvůr 1410 zl. vid. měny. Karel Wöber se uvolil navrátiti přepatek z manželčina věna. Své matce Kateřině zajistil ve dvoře doživotní výměnu: 4 měrice polí před okny, 2 měrice leckde v poli, výminkářskou světnici v rohu dvoru s protější komorou, 3 fůry sena a 2 krávy pásti bezplatně. — Občanům nedostávalo se hotových peněz na zaplacení dvora. Vypůjčili si od sedláka Ignáce Borka z Lobodice 2000 zl. na 6% a od kapitoly Mořického kostela v Kroměříži 6000 zl. na 5%.

V koupeném dvoře umístěna byla škola a olejna. Občané žádající za olejnu, poukazovali, že jest potřebná, poněvadž usedlí kupováním oleje v druhých obcích mnoho času v hospodářství proměškají a mnohdy jej musí draho zaplatiti. Uvolovali se — asi podle jiných dílen — platiti ročně 12 zl. a odváděti 10 mázů oleje. Vrečnost žádosti vyhověla (27. září 1816¹⁾) dovolivši zařídití olejnu za podmínek, které byly navrženy. Dílna byla zřízena 1817 a trvala asi do r. 1870. V dílně pracoval dílnář, jenž si ji pronajímal obyčejně na 3 léta. V r. 1863 přijat byl Fr. Večerka za dílnáře. Ročně platil 50 zl. nájmu a mimo to bylo jeho povinností všem 43 sousedům zadarmo „táhnout“. V dílně bylo „8 žeber, 12 stup a mašina na třetí semence.“

Mezi olejnou a výminkářskou světnicí Kateřiny Wöbrové byla škola, jejíž osudy krátce vyličíme.

O škole.

Školství obecné až téměř do konce panování Marie Terezie nalézalo se ve stavu bedném. Školy byly jen farní a ty ještě málo navštěvovány. Dochůzka nebyla povinná a proto málo kdo své děti posílal pravidelně do školy, mysle, že by se v hospodářství neobešel bez jejich pomoci.

Teprve v posledním desetiletí panování Marie Terezie dbáno více o školství obecné. Na vesnicích byly zařizovány školy, v nichž se učilo náboženství, čtení, psaní, počítání a také hospodářství. Za císaře Josefa II. nařízena byla všeobecná povinnost školní na základě soupisu dítek (1781). Povinností všeobecné nemohlo se zcela vyhověti pro nedostatek učitelův a škol. Tomu zlu hledělo se odpomoci zakládáním nových škol.

¹⁾ K. a archiv F. V. c. 133/13.

V Hradisku bývala farní škola pro celou farnost: Hradisko, Bezměrov, Postoupky, Miňůvky, Lutopecny, Měrůtky, Bojanovice, Zlobice a Koválovce. Když byla zavedena povinná návštěva školní, nedostačovala v zimě hradištská škola. Pomýšleno proto na odškolení vzdálenějších obcí. V r. 1788 (23. prosince) uznal c. k. krajský komisař Al. Prakyš, aby se zřídila škola v Lutopecnách (pro Lutopecny a Měrůtky), v Bojanovicích (pro Bojanovice, Zlobice a Koválovce); také Bezměrovu navržena škola, ačkoliv ji obec výslovně nežádala. Občané bezměrovští nabízenou školu s povděkem přijali a zavázali se „školní ústavu dle nejvyšších předpisů s jednou světnicí a komorou pro rektora a také obzvlášť školu z té staré obecní hospody (čís. 89) na svoje vlastní útraty vystavěti a ji na budoucí časy opatrovati a nejenom stavení, nýbrž také vnitřní einrichtunky v dobrém stavu a pořádku tak a na ten způsob držeti, aby skrzeva to knížecí vrchnosti jak také c. k. náboženskému základu (fondu) žádné břemeno nepřipadlo.“¹⁾

Poněvadž obec poskytla všech hmotných prostředků ku zřízení a vydržování školy, jakož i vydržování učitele, nabyla patronátního práva t. j. vlivu na ustanovování učitelův.

Platy učitelské nebyly skvělé, sestávaly ze školního platu a dobrovolných dávek na přilepšenou. Výše školního platu závisela na množství žáků a majetnosti jejich rodičův. Měl-li sedlák jen jednoho žáka, platil s něho 1 zl. 20 kr., měl-li jich více, platil s každého jen po 1 zl. Podsedníci a domkáři, o kterých obec uznala, že mohou platiti, dávali s každého žáka 1 zl. školního platu. Komise zjistila (1788)²⁾ u nás 65 školou povinných dětí, z nichž 40 žáků platilo 42 zl. školního platu. Z toho platu nebyl by se učitel vyživil s rodinou. Občané mu přidávali, dle tehdejšího zvyku, stravu. Později zaměnili stravu v obilí.

Po zřízení školy neměli vydržovati Bezměrovští jen svého učitele, ale také hradištskému rektorovi jisté poplatky odváděti. Za varhanictví a kantaci dostával rektor od každého sedláka 3 kr. a po 2 snopech žita a ovsu, od podsedníka po 3 kr. a po snopě rži. S abolovaného dvora odváděno 18 gr. 3 d. „Za starodávnou koledu o vánocích, za obyčejnou stravu při sv. 3 králích, pak za 4 krát dávané koláče a za vejce, které dostával rektor od zápisu dětí ke zpovědi, dával sedlák 8 kr. a podsedník 3 kr. Za sváteční opakující hodiny měla obec každoročně přivážti do hradištské školy 1 sáh dříví.

¹⁾ Opis v obecním archivu VII., 1.

²⁾ K. a. archiv F. V. a ⁸⁴/₁₅.

Se zřízením školy bylo dosti dlouho odkládáno. Opatrní občané uvažující o vydání na novou školu, o dávkách pro svého učitele a o závazcích, povinných rektorovi i škole hradištské, nevěděli, mají-li nabídnutou školu přijati nebo děti do Hradiska dále poslati. Také úřadům jednou oznámili, že si školu přejí a po druhé, že raději zůstanou přiškoleni do Hradiska. Nerozhodnost jejich ukončil 1792 krajský úřad přerovský oznámením, že potvrdí Tomáše Kužníka za učitele, nemá-li obec proti tomu nic důležitého namítati.¹⁾ Tomáš Kužník byl potvrzen a ještě r. 1792 počal učit.

Škola nebyla zřízena z obecní hospody — jak původně zamýšleno — an byl obecní hostinec již r. 1791 prodán. V osadě nebylo vhodnějšího místa pro školu nežli hořejší místnosti panského hostince. Tam byla také škola umístěna. Byt pro učitele byl také nahoře (vedle učírny). Po Tomáši Kužníku stal se 1810 učitelem Bartoloměj Bartoník a působil zde až do roku 1816.

Ve zmíněném roce 1816 upravena byla učírna i byt pro učitele v koupeném dvoře. Učírna byla na místech nynějšího bytu pro mladšího učitele a vedlejších místností pro obecní chudé. Byla dosti nízká, klenutá, s okny malými, zamřížovanými, asi 14 sáhů čtverečních prostranná. Vedle učírny byla kuchyně a 1 světnice pro učitele. Vchod do školy a bytu učitelova byl z nádvoří. V druhém křídle rozsáhlé budovy byl zprvu výminěk Kateřiny Wöbrové. Sestával ze světnice v rohu obou křídel, k němuž byl vchod ve východním křídle od pole a z komory. Komora (nyní II. tř.) byla naproti světnici. Na místě nynější chodby mezi třídami byl široký klenutý průjezd. V I. třídě býval asi krávn Wöbrové. Po smrti Kat Wöbrové (1819) mívali občané nájemníka v bývalém výminku. Nájemník však musil ustoupiti vojsku, které bývalo v Bezměrově, velmi často ubytováno. V nárožní světnici bydlil důstojník; z komory zřízena byla kasárna a vězení vojenské s malým okénkem do polí. V I. tř. bývala vojenská konírna.

V nové škole počal učití František Štěpaník. Odtud dostal se (1826) do Zlámanky. Jeho nástupcem byl rodák bezměrovský Tomáš Mlčoch. Z jeho doby zachovala se nám zpráva o platech učitelských. DleASSE z r. 1863 platil sedlák s jednoho dítěte 1 zl. 40 kr., s více dítek jen po 1 zl. 5 kr. Podsedníci a domkáři dávali s dítěte 1 zl. 5 kr., podruzi 84 kr. školního platu. Od r. 1849 dostával učitel 44 zl. 62½ kr. od c. k. školního fondu, kterýžto poplatek od r. 1863 vyplácela uč. obec ze své pokladny. Místo 10¼ měřice rži dostával 21 zl. 52½ kr. (V dřívějších

¹⁾ Obecní archiv VII., 3.

dobách sypal totiž sedlák se žáka 1 $\frac{1}{2}$ čtvrti, podsedník 1 čtvrt rži. Rýž nosivali učitelé starší školáci samí.) Místo poplatku za naturální dávky složila obec vyvazovací kapitál 606 zl. 80 kr. v 10. ročních lhůtách, počínaje r. 1882. Od r. 1856 přidávala obec uč. ku služnému 95 zl. 20 kr. I vzrostl tak veškeren plat na 224 zl. 70 kr., z něhož se 12 zl. počítalo na čistění školy. Plat tento potrvál až do vydání nových školních zákonů roku 1870.

Ačkoliv se obec zavázala r. 1788 dovážeti na otop školy tolik dříví, kolik by bylo potřeba, ustálil se zvyk dodávati uč. 6 sáhů měkkého dříví. Učitelé zbyly obyčejně 2 sáhy, k nimž si přikupoval 1 sáh dříví nebo kopu otýpek. Při generální visitaci 1847 prosila obec i s učitelem arcibiskupa Maximiliana Somerau-Beckha o dříví na otop školy. Arcibiskup daroval žadatelům 4 sáhy měkkého dříví ročně. Od těch dob kupovala obec ku obdrženým 4 sáhům dříví ještě 3 sáhy, tak že byl uč. zbaven péče o svůj otop.¹⁾

Tomáš Mlčoch vyučoval v Bezměrově 43 let. V posledních letech byl již churav a proto mu dán na výpomoc 1864 Al. Koláček. Koláček jako podnájemník dostával ročně 127 zl. platů. Služné vyplácel učitelům obecní hospodář ve čtvrtročních lhůtách. — R. 1869 žádala obec, aby neduživý uč. Mlčoch dán byl na odpočinek, slibující mu dáti celou kongruu 210 zl. a byt nebo 10 zl. bytného. Dne 8. dubna bylo mu nařízeno, aby se do 14 dnů ze školy vystěhoval.²⁾ Po jeho odchodu na odpočinek stal se učitelem Al. Koláček a působil zde až do r. 1870. Následující 3 roky vyučoval na zdejší škole Jan Rauš. Vydal r. 1873 „Návod k naučení se českému pravopisu pro školy národní“ u Jos. Šperlína v Kroměříži. Posudek o díku tom podati nemůžeme, neboť se nám dostala do rukou jen obálka spisku. Po odchodu Raušově do Nezamyslic byl ustanoven učitelem opět Alois Koláček. Za jeho působení byla škola rozšířena na dvoutrídni (1878).

Občané pomýšleli postaviti novou budovu ve vsi na místě čís. 10. Nákras byl již vypracován, zbývalo jen uzavřítí smlouvy s majitelem dotčeného čísla. Nežli obec smlouvu uzavřela, koupil místo jednotlivec. Obci bylo upravití školu ze dvora. Nákras vypracoval a stavbu provedl K. Kolouček z Kojetína r. 1879. Po rozšíření školy vyučoval správce školy sám po 3 léta. Teprve v březnu 1881 počalo se v obou třídách vyučovati. Po dlouholetém blahodárném působení odešel Al. Koláček 1901 do výslužby a místo jeho zaujal Alois Dubovský.

¹⁾ Obecní archiv VII. 4.

²⁾ Obecní archiv VII. 15.

Jako podučitelé zde působili: Jos. Filipec 1881—1884, Čen. Cholava 3 měsíce, Jos. Hlobil 1885—1892, Jos. Opletal 1892—x.

Zákovskou knihovnu, která má nyní 290 svazků, založil r. 1865 Al. Kolářek; učitelská knihovna má 34 svazky.

Hostinec.

S rozdělením dvora souviselo vystavění panské hospody „U Modré hvězdy“, v níž se po nějakou dobu vyučovalo.

Panský hostinec byl v Bezměrově již v 16. stol., ne-li dříve. Vystavěn byl „na znamenité silnici a prodalo se v něm drahně vína i piva z panského pivovaru.“ Vrchnost si s něho počítala ročně na 80 zl. ržitku. Ve 30leté válce zanikl. Místo zaniklého panského hostince zařídila si obec vlastní hospodu (šenk) na Záhumení (čís. 89), jenž byl zrušen, když vrchnost postavila nový hostinec u silnice. Na místě, kde měl býti nový hostinec postaven, stála panská stodola s 2 mlaty, z dobrého „materiálu“ stavěná. Pozemky okolo stodoly patřily obci. Aby nabyla vrchnost stavebního místa, dala obci za 400 čtv. sáhů pastviska u stodoly právě tak veliký kus louky. Hospodu — která se měla teprv vystavěti — koupil ve veřejné dražbě Martin Janušík dne 11. března 1788. Stavivo poskytla novému hostinskému vrchnost na roční splátky. Janušík neměl dostatek peněz, zůstával dlužen nejen za nápoje ale i za stavivo. Obec pozorovala jeho peněžní tíseň a proto s ním vyjednávala o kup hostince hned r. 1789. Když vrchnost prodej povolila, koupila jej obec (1798) za 2525 zl. rýnských se vším příslušenstvím (36 měřicemi pozemků), všemi právy a povinnostmi.¹⁾ K povinnostem patřil stálý roční plat 144 zl., desátek kněžský a odebírání nápoje od vrchnosti. Tak zvané propinační právo, dle něhož hostinští své zboží jen z jistých pivovarů neb lihovarů mohli brátí, bylo na Moravě zrušeno 29. dubna 1869.

S koupí hostince souvisí vývin jmění velkousedlých čili jmění jednotlivců (singularistů). V době, v níž byla hospoda koupena, neměli domkáři v obci takřka žádných práv, tím méně podílu na jmění obecním. Tak se stalo, že užitek z hostince požívali jen starousedlí. Když v polovici minulého století domáhali se domkáři práva na hostinec, dokázali starousedlí, že hospoda patří jen jim a následkem toho jen jim byla připsána.

¹⁾ Obecní archiv VI. 4

Při kupování dvora byli starousedlí již opatrnější. V kupě poznačeni jsou sedláci a podsedníci jako kupitelé. Z toho viděti, že domkáři nabyli v obci jakéhosi vlivu, kterého sousedé museli dbáti nebo že hned po kupu hospody chtěli domkáři dělití se o užitek s hostince.

Spory s Kojetínskými.

Laskavý čtenář již dříve poznal, kterak 1280 byly hranice mezi Bezměrovem a Kojetínem do podrobnosti určeny. Každý by soudil, že hranice jsouce z převážné většiny přirozené, přetrvaly věky. Neuplynulo však ani 200 let a spor o hranice se obnovil. Kterak si vysvětliti, že přirozené hranice pozbyly své určitosti, připouštějící spory mezi sousedy?

Řeky jmenované 1280, a vůbec všechny tehdejší řeky, neměly stálého řečiště jako nyní. Tekly více údolím, rozlévajíce se v četná ramena. Tok ramen se měnil. Také tok Hané, Radše a Teky se značně změnil za 200 let a nemohl považován býti za pravou hranici. Hranice se měnila v neprospěch Bezměrovských. Sklání se půda od Kojetína k Bezměrovu a tak řeky a ramena jejich vyhledávaly nižší polohu. Pokud obě obce obcházivaly hranice, nebylo o ně sporu. V bouřlivém 15. stol. opomínali sousedé každoročně obcházeti hranice. Pamět jejich mizela, až jen starší sousedé se na ně pamatovali a mladším je v pamět vštěpovali.

Kojetínští v 16. století z neznalosti pravých hranic považovali tok zmíněných řek za pravé hranice. Sousedé bezměrovští nemohli s tím souhlasiti a proto častěji a častěji povstávaly spory o hranice. Když Kojetínští 1519 ohradili louku Turoid, blízko Bezměrova ležící, příkopem, prosili Bezměrovští opata Pavla, aby svou mocí zakročil proti Janu z Pernštejna, držiteli Kojetína. Opat Pavel pohnal Jana z Pernštejna před soud, vině ho, že dovolil u Bezměrova na jeho pozemcích udělati příkop ku jeho škodě. K ohledání a porovnání záležitosti vysláni byli panským soudem Albrecht ze Šternberka na Holešově, Jan Kuna z Kunštátu a na Rožnově, Jan Kobík z Opatova a na Majetíně, Vilém z Vickova na Cetechovicích. Pánové, ohledavše příkopu a vyslechnuvše svědky obou stran, takto 17. května 1520 rozsoudili: „Poněvadž pan Jan z Pernštejna dostatečný průvod, že louček, který slove Turoid, tak jakž jsou jej Kojetínští v nově okopali, ke Kojetínu přísluší a jeho jsou od starodávna Kojetínští bez překážky v užívání byli, že toho loučku Turoidu tak v tom zakopání

bez překážky Bezmírovských užívati mají, a poněvadž kněz opat neprokazuje, aby tím zakopáním té příkopy jemu nebo jeho lidem bezmírovským jaká škoda se díla, že ta příkopa okolo toho loučku Turoldu tak zůstati má.¹⁾

Nezdar neodstrašil občanů, pobádal je k úsilovnějšímu hájení pozemků. Hleděli Kojetínským dokázati, že hranice po celé téměř délce jsou nepravý a pohnuli opata Martina, aby se jich zastal. Opat seznav jejich požadavek spravedlivým, pohnal 1532 Jana z Pernštejna k soudu, vině ho, že Kojetínští používají některých luk mezi Bezměrovem a Kojetínem a kus lesa pod Radší, kteréžto pozemky podle smlouvy z r. 1280 náleží Bezměrovu. Následkem toho půhonu byli ustanoveni jako jednatelé té pře Jan z Kunovic na Uh. Brodě, Vilém z Vickova a na Cimburku, Mikuláš Roupovec z Roupova a na Bohdálících a Ctibor z Drnovic.

V dobách těch nebylo katastrálních map. Vyslaná komise musila se spoléhati jen na hraniční znamení a ještě více na paměť starých sousedů. Aby po právu mohla rozsouditi, přibrála si z obou obcí mimo úřad též staré lidi, bývalých hranic dobré pamětníky. Po vyslechnutí svědků a po uvážení všech okolností uznala za dobré některé kusy luk a les pod Radší rozdělití mezi Kojetínské a Bezměrovské. Poněvadž nebylo tehdy inženýrů, kázala komise Bezměrovským najíti si 4 muže nestranné a Kojetínským také 4 muže, kteří neměli býti ani z Bezměrova ani z Kojetína, nýbrž z jiných osad, aby se jich pře netýkala. Těchto 8 mužů mělo konati službu zeměměřičův.

Komise rozhodla, aby Kojetínští louku Turolu, ležící na pravém břehu Hané od Kromětižské cesty až skoro po sám Bezměrov, pustili na pastvisko, kteréhož měly užívati obě obce společně. Za Turolu měli Kojetínští dostati právě tak veliký kus pastvisk při Staré Hané, vedle svých luk. Odměření nového kusu pastviska bylo ponecháno 8 zvoleným měřičům. Nejprve změřili Turolu provazcem na šíř i na dél a pak odměřili Kojetínským právě tak veliký kus pastviska. Také Jan z Pernštejna měl svou louku Hustivoskou, ležící naproti Bezměrovu mezi Hanou a jezerem, pustiti na pastvisko. Určení měřiči ji měli rozměřiti, aby mu mohli odměřiti právě tak veliký kus pastviska vedle dílu, vykázaného Kojetínským. Nově odměřené díly měli Kojetínští s Bezměrovskými ohraditi dobrou příkopem. Louku pod Dílnou Struhou rozdělila komise dle svého nejlepšího zdání a hranice poznamenala kopci. Na hranici měly obě osady udělati příkopy. Kdyby se některá zanesla, měly ji společně cíditi. Les za potokem Radší mělo

¹⁾ K. a. archiv F. III., a, 5/4.

8 zvolených mužů rozdělití na polovinu; pravým prostředkem se měly zdělati hranice a kopci poznamenati až ku potoku, řečenému Teká.¹⁾

Za užívání spolupastvy na Turoldu platili Bezměrovští — jak se r. 1594 dovidáme — jistý poplatek do Kojetína. Výše jeho není známa. Mimo lučního platu odváděli do Kojetína slepice, vejce a sýr jako plat trhový. Také mostní plat bylo jim tamtéž odváděti

Spor byl roku 1532 sice urovnán, ale ne na vždy zažehnán. Právo spolupastvy oběma obcím přirknuté zavdalo po 2½ století zase příčinu ku dlouholetému sporu — Na Turoldu měli právo spolupastvy kromě Bezměrovských a Kojetínských také Bojanovští a Zlobičtí. Bojanovským dostalo se toho práva asi 1536, o Zlobicích jest neznámé, kdy se jim ho dostalo.

R. 1759 zabraňovali Kojetínští pásti Bojanovským a Zlobickým na společném pastvisku Turoldu. Poškození si stěžovali a dosáhli, že jim bylo kus pastviska odměřeno (hned u Bezměrova) ku vlastnímu užívání za roční poplatek 4 zl.²⁾ Aby mohli honiti dobytek na pastvu, dán jim za průhon pozemek mezi mlýnskou Hanou a úpatím bezměrovských polí. Hned zmíněného r. 1767 žádala naše obec, aby jí byla také část pastviska Turoldu vykázána k užívání. Po 3 letech zjednala c. k. tribunální komise mezi Bezměrovskými a Kojetínskými přátelské porovnání, dle něhož se dostalo Bezměrovským kus pastviska za dílem bojanovským a zlobickým zdělí 95 sáhů a zšíří od mlýnské Hané až po Starou Hanou. Díl Bezměrova přidělený byl dále ode vsi nežli bojanovský a zlobický. Proto popustili naši občané svůj díl Bojanovským a obdrželi od nich díl, přidělený 1767 Bojanovským a Zlobickým. Bojanovští učinili změnu o své újmě, poněvadž Zlobičtí málo používali vzdáleného pastviska. Po změně vůbec nikdy na novém dílu nepásli. Teprve 1793 dovolávali se svého práva a dokázali, že si musely obce navrátiti vyměněné díly. Zlobičtí s Bojanovskými nemohli se pak dlouho dohodnouti, jak by měli užívati společného dílu. Zlobičtí uznávali za nejprospěšnější užívati Turoldu jako louky, kdežto Bojanovští jako pastviska. Po dlouhých sporech vnuknul jim dobrý duch, aby společné pastvisko vrchnost rozdělila. Této příležitosti použil Bezměrov. Znovu žádal obě obce o záměnu dílů. Obce byly žádosti příznivy a tak r. 1805 bylo odměřeno Bezměrovským hned za osadou 30 měřic Turoldu. Od konce bezměrovského dílu, který měl býti opleten plotkem, bylo Zlobickým odměřeno 31 měřic

¹⁾ K. a. archiv F, I., c. 16.

²⁾ Obecní archiv II. 6.

a ještě dále 15 měric Bojanovským. Kromě toho dostali Bezměřovští 9 měric průhonu a Bojanovští 5 měric.¹⁾ Bezměřovští měli odváděti ze svého dílu — dle dohodnutí z r. 1770 — do Kojetína ročně 6 zl. Kromě těchto 6 zl. neměli dávatí s pastvíska žádných poplatkův ani pod jménem daně ani pod jakýmkoliv jiným jménem.

Když r. 1821 byly zdaněny i Kojetínské louky novou daní „provisoriem“, žádala obec Kojetínská po Bezměřovu, aby odváděl do Kojetína 38 zl. daně z Turoldu svého. Turolď (Bezměřovští jej jmenují „Teruta“, Kojetínští „Turota“) byl v katastru Kojetínském. Bezměřov se dani vzpíral, odvoláváje se na smlouvu z r. 1770, dle níž neměl odváděti do Kojetínských důchodů ničeho kromě 6 zl. ročně. Ve vzniklém sporu zastával Slavík zájem bezměrovské. R. 1834 byli Bezměřovští odsouzeni platiti daň.²⁾ Zástupce Slavík, nejsa spokojen s rozsudkem, odvolal se k apelačnímu soudu. Apelační soud delegoval k rozhodnutí pře Kvasický justiční úřad. Později však delegoval místo Kvasického úřadu Napajedelský. Dne 14. prosince 1836 odsoudil Jos. Nevrlý, justiciář napajedelský, Bezměřovské ku placení daně s Turoldu.³⁾ Právní zástupce Slavík žádal apelační soud za nové vyšetřování. Apelační soud byl přízniv Bezměřovským, uznáv jejich právo (1838).⁴⁾ S tímto rozsudkem nesouhlasili zase Kojetínští. Obrátili se k Jeho Veličenstvu. — Nařízena revize sporu. — Konečný rozsudek ukládal Bezměřovským platiti daně s Turoldu,⁵⁾ jímž se tak dlouho vzpírali.

Do vleklého sporu o placení daně přibyl spor o zaplacení poplatku na regulaci Hané 1819. Město Kojetín rozvrhlo veškeren náklad, kterým mělo přispěti na regulaci, na všechny pozemky, tedy i na část Turoldu, patřící Bezměřovským. Bezměřovští zdráhali se platiti z těchtož příčin jako daně. Marné však bylo jejich zdráhání. Musili zaplatiti 46 zl. 25 kr. na ně připadajících.⁶⁾

Ku konci této stati jest se nám zmíniti o struhách, jež tekly zdejšími okolím.

Za starých dob neměly řeky tak ustáleného řečiště jako nyní. Tekly mělkými řečišti a rozlévaly se v četná ramena, která tok svůj měnila. Značnější ramena měla svá jména. Nebyly tedy struhy: Dělná Struha, Rača a Teka samostatné

¹⁾ Obecní archiv II. 51₁.

²⁾ Obecní archiv II. 64.

³⁾ Obecní archiv II. 73.

⁴⁾ Obecní archiv II. 83₁.

⁵⁾ Obecní archiv II. 84.

⁶⁾ Obecní archiv II. 65+70. R. 1819 zaplatila obec za regulování Hané ve svém katastru 2730 zl.

řeky neb potoky, nýbrž jen ramena Hané a Moravy. Kudy jmenovaná ramena tekla, jest nesnadno určití. Dle zachovaných řečišť na loukách Kojetínských i poli Bezměrovském máme za to, že to byla vesměs ramena Moravy, která se vlévala u Bezměrova po klikatém, meandrovitém toku do Hané. Hlavní rameno Moravy bylo východně od nynější Moravy. Svědčí o tom smlouva, učiněná roku 1491 mezi Ctiborem z Tovačova a opatem Markem.¹⁾ Čtemeť v ní: „A ti svědkové . . . vyznali jsú . . . že o té struze (Hané) a o tom stavu (u Bezměrova k hradištskému mlýnu) pamatují, že jest stavu toho přičiněno vzhůru 7 vrstev,²⁾ než jest za starodávnou bylo, a že jsú přes ten stav s loďmi těžkými i náklady všelijakými svobodně jezdili vzhůru i doluov a že v té struze n toho stavu lidé jezdíc na koních až do pásu oplývali, a že jest pod tím stavem v té struze příkopí svobodný průchod voda jměla až do potoka řečeného Tykého.“ Tyka pak byla za nynější Moravou, jak svědčí místní název „Zátyčné“. — V 16. století změnila Rača svůj běh; uchýlila se blíže k nynější Moravě. V následujícím století tekla Rača asi nynějším řečištěm Moravy a byla největší ze všech ramen. Proto jí zvali Moravou. Jen okolní lid jí říkal dále Rača.³⁾ — Jméno Rača zachovaly si Kojetínské louky, ležící na levém břehu Moravy.

Za starých dob bylo v řekách hojnost ryb a raků. U našich Okrouhlých připomíná se 1680 bobří či čertova díra (Biber oder Satansloch⁴⁾) a nasvědčuje sídlišti bobrů v četných vodách zdejších.

Počátkem 19. století byl tok Moravy upravován naposled.

Před mostem opustila Morava původní řečiště a tekoucí velkým obloukem tvořila značný ostrov. Původní řečiště se zanášelo. Zatočina při rozvodnění velmi škodila. Voda v ní nemohla rychle prouditi (tekla obloukem podkovovitým), zastavovala ostatní vodu a způsobovala časté záplavy. Proto hleděla obec navrátiti Moravu ve starý tok (1806). Pole na bývalém ostrově zove se Překopaná. Při svádění Moravy v pravé, přímé řečiště porušena byla hranice mezi Bezměrovem a Kojetínem, z čehož povstal spor, který byl teprve r. 1823 ukončen.

Morava způsobuje každoročně mnoho škody zaplavováním pozemků a proto jest si přáti, aby co nejspíše byl stržen jez kroměřížský.

¹⁾ K. a. archiv F. I., b, 12.

²⁾ Český archiv XVI. 388 uvádí chybně 7 loktův. Na zdejší rovině nemohl býti stav zvýšen o 7 loktův. Opisem vloudily se do listiny i jiné chyby.

³⁾ K. a. archiv F, III., c, 32₁₂.

Století 19.

Na počátku 19. stol., kdy otřásal Napoleon celou Evropou, byl i Bezměrov dotčen příbojem mocných vln válečných.

Ku konci listopadu před bitvou u Slavkova (2. prosince 1805) pocífován byl nedostatek potravin v táboře spojené armády rakouské a ruské. Blíží okolí nebylo již s to vojsko zásobovati. Proto bylo nařízeno, aby i vzdálenější panství přispívala ku zásobování. Každému panství bylo nařízeno, čím a v jakém množství má přispěti. Vrchnostenský úřad pak rozvrhl předepsané množství na jednotlivé dědiny svého panství.

Víme sice, že Bezměrovští odváděli slámu, seno, oves a chléb, ale určitá zpráva se nám zachovala jen o dodávání chleba. Panství Kroměřížské mělo dodati každý den 1000 bochníků chleba do tábora. Z těch připadlo na Bezměrov 257 a to na sedláka 5, na podsedníka 1 bochník. Abolenti panského dvora měli odváděti:

44 větších po 2 bochnících	88
26 menších po 1 bochníku	26
pani Wöberka	5
obec	3
	<hr/> 122

Chléb měl býti dovážěn každý druhý den do Brodku (u Nezamyslic). Byl však asi jen jednou vezen, neboť rozkaz přišel do Bezměrova 23. listopadu.

Po bitvě u Slavkova nedostávalo se francouzskému vojsku v Brně masa. Francouzský generál naporučil Kroměřížskému panství dodati do Brna co nejspíše 30 krav a 50 ovcí. Rozkaz dodán byl do Kroměříže 26. prosince. Bezměrov měl odvésti 4 krávy a 6 ovcí, Hradisko, Postoupky a Miňůvky po 1 krávě a 2 ovcích. Dobytek se měl shromážďiti u bezměrovské hospody. Bezměrovský purkmistr s bojanovským fojtem měli dobytek do Brna doprovázeti a tam na magistrátě odevzdati. — Brzy po bitvě slavkovské objevili se Francouzové v Bezměrově, žádající výpalné. Obec neměla dosti peněz a bylo jí vypůjčiti od Jana Vrtěla 100 zl. a Karla Zapletala 100 zl.

Poslední památkou, že kdysi tvořilo Hradisko s Bezměrovem jednu obec, byla společná pastvíska: Hradištská Strana, Hrubý Trávník a Zaseklí. Obec Hradištská si přála r. 1834, aby byla pastvíska rozdělena. Požadovala pro sebe 152 měric, chtějíc, aby jí byl odměřen požadovaný díl hned u osady. Naše obec namítala, že na zbylé části neroste tak dobrá tráva, že jest

na ní mnoho močálů a jezer. Obávala se též, že by Hradiští nechtěli přispívati ku opravě moravního mostu, kdyby neměli dílu za Moravou. Když došlo k dělení nebyla pastvíska dělena — jak bylo dříve určeno — dle výše daně, kterou každá obec přispívala ku zdanění pastvisk, nýbrž dle množství polností. Bezměrovu patřilo 1476 měric, Hradisku 467 měric pole. Dle poměru pole dostal Bezměrov z 1091 měrice společných pastvisk 828 měric a Hradisko 262 měric. Když byl klíč ku rozdělení pastvin určen, rozdělil je 1. června r. 1838 inženýr Augustin Seydel takto: ¹⁾

Bezměrovským odměřil z

Hradištské Strany . . .	85 jiter	1503 ¹ / ₄ sáhy
Hrubého Trávníka . . .	120 " "	1437 ² / ₃ " "
Záseklí	64 " "	1442 ² / ₃ " "
<hr/>		
271 jiter		1183 ² / ₃ sáhy

Hradištským z

Hradištské Strany . . .	25 jiter	1570 ³ / ₄ sáhy
Hrubého Trávníka . . .	36 " "	882 ¹ / ₃ " "
Záseklí	19 " "	994 ² / ₃ " "
<hr/>		
82 jiter		247 ² / ₃ sáhy.

Při dělení se obě obce dohodly, aby se dostalo Hradisku za vzdálený díl Záseklí právě tak velikého dílu na Hradištské Straně a na Hrubém Trávníku hned vedle jejich dílu. Za to se odřekli Hradiští stromů na Záseklí.

Za čtyři léta vzpoměli si Hradiští, že rozdělení nebylo správné, an při společném užívání pastvisk pásal jak duchovní tak i „rektor“ svůj dobytek na celém pastvisku. Nyní že pasou jen na hradištském pastvisku. Proto žádali, aby jim byla přidána 4 jitra 603 sáhy. Bezměrovští vyhověli jejich žádosti po dlouhých domluvách vrchního. Po jeho radě určili, aby přidaná 4 jitra užívali jen duchovní a „rektor“ na pastvu svého dobytka a ne celá obec.

Nedlouho po oddělení trávníků pro obec Hradisko vznikl spor mezi bezměrovskými domkáři a velkousedlými o pastvu.

Pro lepší porozumění, kterak spor vznikl, nastíníme, kterak se domkářství vyvinulo.

Stav domkářský má svůj počátek teprve v první polovici 18. století. Starousedlí sousedé dovolovali některým podruhům stavěti na obecních pozemcích chaloupky či světničky. Byly to domky bez polí, jejichž majetníci nádeničili u sedláků. Později podařilo se některým domkářům přikoupiti si k domku zahrádku. — Sedlákům bylo vhod, že domkářů přibývalo,

¹⁾ Obecní archiv X. ¹⁰/₄.

poněvadž nabývali laciných dělníků; také obecní příjmy se zvětšovaly přibýváním domků. Za těchto příznivých okolností rychle se vyvíjel stav domkářský. V roce 1750 bylo u nás 14 domkářů, kteří již skoro všichni měli zahrádky. V následujících 25 letech opět přibýlo 14 domkářů.

Zprvu neměli domkáři žádných práv v obci. Starousedlí sousedé cítili se trochu vrchností nových osadníkův, jejichž kupy a prodeje zaznamenávali v obecních knihách. Z každého kupu zřejmě vysvitá, jaký byl poměr domkářů ku starousedlým sousedům. V každém čteme s malou obměnou: „Při tom ale on nadjmenovaný držitel toho místa (světničky) povinen bude do obce každoročně 4 zl. platu položiti. On ale právo má 2 kusy hovězího a 3 kusy černého dobytka v obecním stádě pásti beze všeho platu, jediné strážníkům, podle povahy obce, sýpku sypati. Obec ale sobě to právo ponechává, kdyby držitel toho místa při všelijakých obecních potřebách, to jest obecní robotě, posílkách neb při jakékolivěk potřebě, nedbalý se nkázal nebo nepoctivě choval (kradl, kradené věci přijímal, rozličné schůzky u sebe přechovával) hned na místě jinému světničku prodat a vyhnáním z domu (byl-li cizí, vyhnáním z dědiny) potrestat.

Během času nabývali domkáři práv v obci, zvláště když se jim podařilo dosíci po 5 měřících pozemků z rozparcelovaného dvora panského. R. 1815 vidíme, že již nabyli jakéhosi vlivu v obci, neboť v kupě dvoru jsou poznačeni jako kupitelé sedláci a podsedníci a ne prostě obec, jako v kupě hospody. O každou však vymoženost bylo jim sváděti tuhý boj. Proto býval poměr mezi domkáři a starousedlými vždy napjatý. Dohrou zápasů mezi oběma stranama byl spor o pasení dobytka na obecních pastvinách. Na dobrém jeho vyřízení závisela občanská jejich rovnocennost s ostatními sousedy v obci.

Jak již zmíněno, bylo dovoleno majitelům celých domků pásti 2 krávy a 3 kusy vepřového dobytka bezplatně na obecních pastviskách; jen sýpku pastýřovi měli odváděti. Kdo měl půl domku (některé domky byly rozděleny), směl pásti 1 krávu a 1 kus vepřového dobytka. Dorozuměli-li se 2 malí domkáři, mohli pásti 3 kusy vepřového dobytka. Pásl-li kdo více dobytka, než měl dovoleno, musil z nadpočetného kusu odváděti obci jistý poplatek. Domkáři považovali za bezprávi na nich páchané, když viděli pásti starousedlé všecken dobytek bezplatně. V zimě 1851 se tajně umluvili, že na jaře také všecken svůj dobytek vyženou na pastvu. Dne 25. dubna 1851 divili se sousedé troufalosti domkářů, vidouce je vyháněti všecken dobytek. Když je starosta napomínal, aby podruhé všecken dobytek nevyháněli, odvětili mu, že mají na obecní

pastvíska takové právo jako sousedé a proto že budou všechen svůj dobytek pásti jako sousedé. V právní při byli usvědčeni, že k tomu práva nemají. Sousedé pak žádali za pasení třetí krávy 4 zl. a se 4. kousků vepřového dobytka 1 zl.

Napjetí mezi starousedlými a domkaři neutuchlo; domkaři viděli v sousedech užší obec, většími právy nadanou. Napjetí dávalo se znáti častými spory. Tak ku př. roku 1852 nechťeli domkaři souhlasiti s prodáním trávy na Hradištské Straně. Roku 1865 stěžovali si zemskému výboru, že sousedé prodali stromy na Záseklí za 599 zl. a za stržené peníze chtějí koupiti les Síčku. Sousedé mněli se oprávněnými k takovému jednání, neboť byly prodané stromy s pastvisk sousedských (na Záseklí pasívaly se jen koně a proto je sousedé považovali za svůj majetek), a dokládali, že chtějí užiti dubů v koupeném lese ku stavbě moravního mostu. V následujícím roce obnovil se spor o pasení dobytka. Domkaři žádali, aby mohli všechen svůj dobytek pásti bezplatně jako sousedé, dovolávající se svého domnělého práva, že pastvíska jsou jménem obecním a ne jen starosousedským. Svým houževnatým domáháním se práva dokázali r. 1868 že jim byla jistá část Záseklí vykázána na travu a byli by plně dosáhli svých požadavků i kdyby nebyly pastviny rozděleny.

Několik let po sobě suchých bylo jednou z pohůtek, že se sousedé usnesli podělití se trávníky. Toto rozhodnutí přišlo vhod zemskému výboru, který byl rozhodčím mezi rozvaděnými obcany. Rozdělení pastvin bylo provedeno r. 1870 na základě povolení zemského výboru ze dne 14. prosince 1869.

Každý sedlák dostal z obecních pastvin průměrně na 20 měřic, podsedník na 10 měřic. Domkařům, kteří užívali celé pastvy (37) dostalo se po 2 měřících, ostatním 12 užívajícím poloviční pastvu, dáno bylo po 1½ měřici. Ke škole přiděleno bylo 1 jitro 1330 sáhů čtverečných, k hospodě 1 jitro 159 sáhů; 10 jiter zůstalo ještě obci. V protokole podotknul zemský výbor, kdyby obecní výbor jako správce jmění i statku obecního ustanovil ku př. za pasení dobytka na statku obecním nějaký plat neb nějaké sypání, že jsou k zaplacení toho platu povinni všichni, kteří vyháněti budou dobytek na pastvu stejně dle druhu a kusu vyhlášeného dobytka.“

Rozdělením trávníků zaniklo kus starodávného života.

Do rozdělení trávníků pásávaly se koně, krávy a vepřový dobytek vždy kousek od sebe. Trávník byl místy močálovitý a porostlý vrbami a olšemi. Krávy a vepřový dobytek se honily v poledne a večer domů. Koně selnal koňář v poledne do kopy, aby si je mohl každý lehce chytiti, kdo by jich potřeboval. Na noc zůstávaly koně venku; zahnalý se na Záseklí,

které bylo opleteno plotky, aby se koně nerozbíhaly. Koňář měl na Záseklí stálou boudu. Byla okrouhlá, zhotovená z kolů propletaných proutím a omazána blátem. V noci pomáhal pastýřovi hlídati jeden chasník, na kterého přišla pořádka. Kdo šel s pastýřem v noci hlídat, říkal, že jde na čidu. Na čidu chodili chasníci rádi, nebyloť o dobrodružství potíží a pastýř tak pěkně uměl vykládati zvláště o hashrmanu, kterého nejednou viděl seděti na vrbě u Moravy.

Koně na pastvu dávali do Bezměrova i z cizích dědin, tak na př. r. 1839 bylo zde na pastvě 9 koní z Pivína a 3 koně z Tvorovic, obyčejně klisna s hříbětem.

Drobný pastýř měl dle záznamu z r. 1795 ročně 21 měřic sýpky a $10\frac{1}{2}$ kr. porubného. Kravský měl ročně 18 měřic sýpky a 9 kr. porubného.

* * *

Důležitým bodem u vývoji rolnictva jest zrušení robot a poddanství. Císař Ferdinand uvědomil své poddané patentem ze dne 28. března 1848, že má robota pominouti 31. března 1849 za náhradu, kterou určí říšský sněm. Nežli se sešel říšský sněm, usnesli se stavové Moravští, že má robota přestati na Moravě již 19. června 1848. Usnesení sněmu Moravského bylo schváleno císařem. Říšské zastupitelstvo svoláno bylo v červenci 1848, aby pojednalo o zákoně, kterým se měla zrušiti robota i poddanství. Zákon o zrušení robot vydán byl patentem ze dne 4. března 1849. Ku provedení zákona byly zřízeny v jednotlivých zemích komise.

U nás provedla zákon komise, jejímž ředitelem byl Sochor a ustanovila, aby sedlák zaplatil s rol ode dvora 99 zl. $2\frac{1}{2}$ kr., za urbaniální povinnosti 72 zl. $30\frac{2}{3}$ kr. a za kněžský desátek 180 zl. Podsedníci měli odvésti s rol ode dvora 99 zl., za povinnosti urbaniální 13 zl. a za desátek 56 zl.; domkáři za pole ode dvora 10 zl., obci 5 zl. 20 kr. a za kněžský desátek 18 zl. 40 kr.

Zrušení roboty a poddanství jest rozhraním mezi věkem ujařmení a věkem svobody. Z někdejšího nevolníka stal se svobodný státní občan, který přestal býti předmětem vykořisťování pro vrchnost. Nyní mohl hospodář úplně se věnovati svému hospodářství, které následkem toho zkvétalo a zlepšilo jeho hmotné postavení. Po zrušení poddanství podřízen byl sedlák jako každý jiný občan úřadům a soudům zeměpanským. Každý se mohl věnovati jakémukoliv povolání. — Lid vesnický opouštěl svou rodnou hroudu a hledal lepšího zaopatření v obchodu, průmyslu a v úřadech. Průmysl s obchodem oloupily venkov o značný počet pracovních sil. I oprávněn jest stesk rolnictva, že se mu nedostává dělníků a čeládky. Nemůžeť rolnictvo poskytovat dělníku takových výhod, jako ku př. průmysl, žijící samo v poměrech dosti stísněných.

V letech 1868—70 bylo dovoleno drobení usedlostí, jímž stav střední (u nás sedláci a podsedníci) kvapem hyne, vždyť za 30 let 17 usedlostí, hlavně podsednických, není již celých. Nemá-li stav střední vyhynouti (od čehož chraň Bůh) musí každý jednotlivec dbáti zásady, hlásané redaktorem Selského archivu: „Opatruj ten pozemek, na kterém sedíš, jako oko ve své hlavě. A jestli jej dochováš sobě a rodině, dochovals jej rodné obci, své vlasti a tím milenému národu.“

Příloha.

1. Vzrůst osady.

Původní ves sestávala ze 2 řad domů, jež přibýváním nových usedlostí vzrůstaly. V seskupení domů nezměnilo se od nejstarších dob až na naše časy téměř ničeho. (Domkářské chaloupky teprve počátkem 18. století seskupovaly se okolo dědiny.) Již za starých dob byla jižní řada domů přeříznuta cestou, vedoucí k silnici. Cesta šla hradskou a probíhala úvalem, přetínajícím malou vyvýšeninu. V úvale byl proházen úvoz, na jehož konci byla postavena silná vrata či brána, která měla zabraňovati vstup do dědiny. Zprvu stála asi u nynějších stodol a teprve později, když pozbyla svého původního významu, byla umístěna u samé návsi. Brána bývala širší, zaujímalá prostor mezi nynějším 34. a 36. číslem. Nelze si mysliti, aby celý tento prostor byl uměle prohlouben pro pouhou cestu, nejspíše vznikl úpravou úvalu.

V 15. století, ne-li již dříve, stávala za dědinou (na místě bývalého výminku čís. 50.) obecní lázeň. Naši předkové a vůbec Slované milovali lázně. V letní době hojně používali řek a v zimě nahražovali obyčejnou koupel říční parními lázněmi. Zařízení bylo prosté. Pára se vyvinovala poléváním horkých kamenů, jak se posud děje na Rusi. Tam v každé vesnici mají podobné lázně. U nás bývaly lázně také v každé dědině. Někde na ně dosud pamatují místní názvy: „Lázeň“, „Za Lázní“ a p., jako na příklad v Pivíně.

Rozumí se, že domů v dědině přibývalo pomalu, zvláště v první době. V druhé polovině 16. století nemohla se žádná strana dědiny prodlužovati pro nepříznivou polohu půdy a pro dvůr svobodnický. Nové domy byly stavěny směrem k lázni. Počátkem 17. století přeměněna i obecní lázeň v chaloupku, k níž bylo dáno kousek zahrady. Tím vzrostl počet domů na 43 a stal se základem počtu hrubousedlých, do nejnovějších dob trvajících. Začátkem 30leté války klesl počet domů na 40. Bylo již uvedeno, jak jednu usedlost přikoupila vrchnost ku

svému dvornu. Druhé dvě usedlosti zanikly počátkem 30leté války. V r. 1644 uvádí se 37 usedlostí, mezi nimiž bylo zajisté dosti pustých míst, ač se výslovně neuvádějí. Po 23 letech bylo 41 usedlostí, z nichž bylo 10 pustých. Teprve roku 1686 počet 43 usedlých se zase dovršil. Schwoy kolem roku 1790 udává 77 domů s 541 obyvateli. Wolný kolem r. 1830 počítá 87 domů s 652 obyvateli. Roku 1880 bylo 110 domů s 665 ob., roku 1890 bylo 111 domů s 675 obyvateli.

Z usedlých se jmenují:

1280: Sedloň a Zoris, konšelé (iurati).

1447: Hanzal. Přistěhoval se z Kojetína, kdež mnohá léta býval fojtem.

1491: Beneš Partl, Martin Mráz a Bohuše.

Po r. 1581: Martin Macula, majitel dvora.

1589: Adam Písař.

2. Starousedlí.

Čís. 1. Počátkem 17. stol. 1^{1/2} čtvrt: Jan Fila. — Kolem roku 1680 Matouš Havlíček. — Pállán: Pavel Večerka, Jan Večerka. Po jeho smrti bratr Matouš Večerka (od r. 1753), 1769 Jan Večerka, 1793 Tomáš Večerka. 1822 Jos. Dřímál jej koupil od T. Večerky, 1855 Jos. Dřímál, 1897 Florian Dřímál. (V r. 1885 něco pole odprodáno.)

Čís. 2. Počátkem 17. století podsedeck: Matouš Masař. — Po 30leté válce: Ctibor, sběhl. 1663 Matouš Pšček (k podsedku přidáno kousek role od gruntu Tomáše Hanáka), ? Jura Kravák, 1675 Fr. Ráček. — 1739 Petr Molčík, 1753 František Zdražil, 1787 Karel Zdražil, 1791 Fr. Zdražil, 1796 poručil jej synu Karlovi, Karel ujal podsedeck 1806, 1850 Tomáš Zdražil, 1857 Fr. Zdražil . . . 1888 Fl. Jordán. (Něco pole odprodáno.)

Čís. 3. Počátkem 17. století podsedeck: Matouš Prstek. — Po 30leté válce: Chalupa Michalovská, dáno k ní pole od gruntu T. Hanáka. 1673 Jakub Kurka, 1682 Jakub Stavinoha. — Podsedeck: ? Jan Kytka, 1755 Fr. Kytka, 1808 Frant. Spáčil postoupil synu Frant. Spáčilovi, 1819 Jan Spáčil, 1856 Jan Spáčil, 1862 Frant. Řezníček, 1879 Rosalie Řezníčková.

Čís. 4. Počátkem 17. století: *čtvrt a půl čtvrti dvorské roli*: Jan Soukal. — Po 30leté válce: podsedeck: 1661 Macek Sejkora, 1671 Jan Hladil, 1674 Tom. Lecián, 1691 Pavel Machý. — Podsedeck: ? Fr. Polkovský, 1755 Martin Navrátil (měl dceru † Fr. Polkovského), 1774 Fr. Orlík (pojal za ženu vdovu po † M. Navrátilovi), 1809 Jan Večerka, 1810 Fr. Šmatlák, 1814

*) Uvedený rok znamená dobu nastoupení hospodáře.

Fr. Šmatlák, 1839 Tom. Šmatlák, 1845 Martin Šmatlák, 1895 Terezie Hlobilová, 1898 Al. Dřimal (koupil jej bez pozemků), 1902 rozděleno číslo ve 2 čísla.

Čís. 5. Počátkem 17. století: čtvrt: Jura Charvát. — Po 30leté válce: půllán: ? Tom. Šmatlák, 1659 Matěj Zdražil, 1682 Pavel Zdražilík. — ? Václav Chlebník, 1776 František Hlavinka, 1792 Fr. Hlavinka, 1806 Fr. Hlavinka, 1824 Frant. Hlavinka, 1865 Florian Hlavinka, 1901 Fr. Hlavinka.

Čís. 6. Počátkem 17. stol.: 1 čtvrt dědičná s druhou čtvrtí dvorské role: Václav Krcbňák. — Po 30leté válce: půllán: Jan Apolinář po sběhlém (před 26 lety) Janu Heřmanovi, 1669 Martin Apolinář. — Do r. 1750 vdova Apolinářka, pak syn Fr. Apolinář, ? Fr. Hadamík, 1779 Fr. Hadamík, 1807 Valentin Hadamík, 1830 Josef Hadamík, 1864 Fr. Hadamík, 1893 Jos. Hadamík.

Čís. 7. Počátkem 17. stol.: podsedeck: Václav Famfulka. — Po 30leté válce: podsedeck: 1664 koupil jej Jura Hrnčář od Jana Koláře i s přidaným kouskem role od grantu Tom. Hanáka za 30 zl. 1671 jej kupcem převzal Matěj Franěk po sběhlém Juru Hrnčářovi. 1673 Václav Bezděk, 1679 Matěj Vykydal, 1686 Říha (Řehoř) Apolinář. — Již před r. 1750 Jan Menšík, po r. 1776 Fr. Menšík, 1780 Jos. Lecian, ? Jos. Lecian, 1820 Kašpar Němec, 1825 Jos. Lecian, 1850 Jos. Mlčoch, 1869 Kateřina Mlčochová, ? Jos. Mlčoch, 1890 Jan Vyzula.

Čís. 8. Počátkem 17. stol.: půllán: Jan Kytlic. — Po 30leté válce: půllán: 1664 Jan Kolář po sběhlém Václ. Vituškovi, 1668 Jan Bezděk. — Již před r. 1750 Martin Dřimal, 1772 Fr. Dřimal, 1798 Václav Dřimal, 1846 Tomáš Dřimal, 1873 Fr. Dřimal.

Čís. 9. Počátkem 17. stol.: 1/2 čtvrti: Adam Tkadlec. — Po 30leté válce: podsedeck: 1664 Vávra Kalita od Ondry Uličky s přidaným kouskem role od grantu Tom. Hanáka. 1666 Fr. Pazdírek, 1686 Macek Rybář, 1689 Jan Černoch. — 1753 zdědil Václ. Kudén po otci Šimonu, 1779 Fr. Kudén, odstoupil jej svému bratru Janovi, 1804 Tomáš Kudén, 1837 Viktorin Dratva, 1870 Jos. Motal, 1872 Fr. Zbořil. (Něco pole odprodáno. Hostinec.)

Čís. 10. Počátkem 17. stol.: 1 1/2 čtvrti: Martin Patzlů. — Po 30leté válce: podsedeck: 1664 musel jej ujiti Jakub Šmatláků po sběhlém Mikuláši Doleželovi, který ho zapsaný neměl, 1670 Jura Rybář, 1675 Pavel Jehnice ujal jej pustý po sběhlém Juru Chromém, 1688 Jakub Paterník. — V r. 1750 jej držela vdova Paternička, 1754 Josef Bosouník, ? Jos. Droběna, 1771

Václ. Pospíšil, od r. 1804 jej měla vdova Marketa Mlčochová, 1841 Fr. Mlčoch od Markety Mlčochové, 1854 Jos. Mlčoch, 1872 Josef Mlčoch, 1889 Fr. Mlčoch, 1899 Fr. Dunaja.

Čís. 11. Počátkem 17. stol.: půllán: Martin Kazinitka. Po 30leté válce: půllán: Jakub Homola. — Již před r. 1750 Václ. Gremlický, v r. 1754 Fr. Dolník, 1777 přiznal se Ondra Kytlica kn vdově po † Fr. Dolníku, 1810 Valentin Dolník, 1812 Fr. Večerka, 1828 Fr. Večerka, 1854 Jan Mlčoch, 1876 Vinc. Šmatlák.

Čís. 12. Počátkem 17. stol.: podsedeck: Mates Kolečků. Po 30leté válce: chalupa: 1673 Jan Slabý (koupil ji s přidáním kouskem role za 30 zl.), 1675 Tom. Stoklasa po sběhlém Janu Slabém, 1677 dosedl za hospodáře Bartoň Gera, přiznal se k vdově po † Tom. Stoklasovi. — Před r. 1750 Fr. Kytka, v 1776 Jos. Kytka, ? Jan Stavinoha, 1818 Jan Stavinoha, 1830 Fr. Bayer, 1837 Kašpar Večerka, 1850 Jan Zdráhal, 1867 Fr. Kytlica, 1870 Josefa Kytlicová, provdaná za Hrušáka, 1878 Jan Zdráhal koupil Barboře Zdráhalové.

Čís. 13. Počátkem 17. stol.: půllán a 2 kusy role. Matouš Koza. Po 30leté válce:

Kup gruntu Tomáše Pazdery, jináč Vyzuly.

Léta Páně 1660 dne 28. Aug. za fojta Filipa Vašíka, purkmistra Jana Večerky, konšelův Tomáše Chodníčka, Jury Kytlice, Martina Rublíka, Jana Pěčka, Říhy Doležila a Martina Skutila, za téhož úřadu a s jistou vůlí a vědomím vrehnosti milostivé koupil jest tento grunt poicoulánní s párem koní tažnými, vozem, pluhem, branami a s nějakým obilím na zrně Tomáš Pazdera od Jana Koláře za sumu 200 zl., na závdavek 30 hřiven, který rok po roce a to počna při sv. Václavě l. 1661 po 3 hř. vyložití povinen bude. Grunt platiti má, kdy se jiné grundy platiti budou, při času sv. Jiří po 8 hř. až do zaplacení jeho. Rukojmě všechna obec.

Nápadníci jsou tito:

Na chrám Páně v Hradisku náleží	85 zl. 20 kr.
Jurovi Hoškovi	66 zl. 20 kr.
Sírotkům po nebožtíku Martinu Jašu	47 zl. 20 kr.

200 zl.

R. 1686 ujal jej Balcar Kratochvíla, 1688 ujal jej freimarkem Jan Ondrušík, zeť Tomáše Vyzuly. — ? Bartoloměj Vyzula. Magdalena, vdova po † Bartoloměji provdala se za Jana Barveníčka. který se uvádí na tom gruntě r. 1750 a později za Fr. Pazderu, jenž se jmenuje jako majitel r. 1754. Magdalena

postoupila 1755 grunt synu Jos. Vyzulovi. 1782 Apolena, vdova po Jos. Vyzulovi, provdaná za Mikuláše Ustrnula učinila syna Fr. Vyzulu hospodářem. 1802 Jan Vyzula, 1838 Fr. Vyzula, 1842 Fr. Vyzula, 1858 Jan Vyzula, 1889 Vincenc Vyzula.

Čís. 14. Počátkem 17. stol. půllán: Matouš Matuška. — Po 30leté válce: půllán. 1690 Matouš Motal po svém otci. — 1750 připomíná se Jan Motal, 1775 Fr. Koutský se přiznal k vdově po † Janu Motalo, 1798 Fr. Motal, 1826 Václav Motal, 1871 Fr. Motal.

Čís. 15. Počátkem 17. stol. půllán: Jan Kulhánků. Po 30leté válce: půllán: 1656 koupil jej Václav Bosák pustý po sběhlém Macku Vlašovičkovi, který ho neměl zapsaný. „1694 15. Juni (června) dle milostivého poručení J. V. K. M. vzaty ty role, k tomuž gruntu patřící, k ruce panské, k dvoru bezmírovskému a učiněn z toho gruntu podsedek a zanecháno toliko 5 měric pole ku podsedku a nějaký kousek louky, který se mu teprv vyměřiti má a tak jakož držitel téhož gruntu Václav Bosák 62 zl. 20 gr. zaplacených má, takové se mu žádným způsobem neodnímají, nýbrž nyní podsedek zcela a úplně zaplacený míti má. Item jsouce 12 zl. na chrám Páně hradišský odporučených, takové J. V. K. M. se témuž chrámu Páně zaplatiti dáti z důchodů Kroměřížských milostivě uvolila.

Max. Říkovský.

NB. Contributi a platy jak jinší podsedníci odbývati povinnen bude, skopny jak které se ročně knězovi s těch gruntů dávalo, to z knížecích stodol zapraveno býti má.“

V roku 1750 uvádí se místo toto zase jako půllán, jehož majitelem byl Matouš Bosák. 1761 Jos. Bosák, 1812 Jos. Koutský jej koupil od vdovy Mariány Bosáčky, 1824 Jan Koutský, 1844 Josef Rezníček (měl Fr. Koutskou), 1873 Tomáš Rezníček.

Čís. 16. Počátkem 17. století půllán: Martin Klobása. — Po 30leté válce půllán: 1661 Jura Karel, 1671 Jan Dřímálík, 1676 Jan Stoklasa. —? Josef Zdražil, Marie Zdražilová, 1755 Fr. Zdražil, 1793 Jan Mlčoch (přiznal se), 1817 Fr. Mlčoch, 1841 Jos. Mlčoch, 1879 Jos. Mlčoch.

Čís. 17. Počátkem 17. stol. čtvrt: Jura Jaša. — Po 30leté válce půllán: 1657 koupil jej Matouš Náhlík od úřadu zůstalý po † Zamazalu, který ho zapsaný neměl. 1669 ujal jej Martin Škubal po sběhlém Matouši Náhlíku. 1674 Ondra Zelinka. — V r. 1754 Antonín Dosoudil (dědičná rychta), ? Jan Kytlica, 1787 Fr. Kytlica, 1842 Marie Kytlicová provdaná za Fl. Motala, 1859 Josef Motal, 1876 Anežka Motalová, 1896 Fl. Motal, 1899 Františka Motalová, 1902 Ant. Dřímál.

Čís. 18. Počátkem 17. stol. čtvrt: Martin Pospíšil. — Po 30leté válce podsedeck: 1661 koupil tento podsedeck vystavený Matouš Pazderek po zemřelém Pavlu Hotařu a jsouce ke gruntu, kterého nyní Martin Skubal v držení jest, púllanu rolí z vůle vrchnosti připojeno, tak že více podsedku nebude, nýbrž grunt s púllánem polí, 1692 Jan Opluštíl. — 1752 po smrti Josefa Šmatláka Fr. Mlčouch (vzal si dceru Šmatlákovu), 1784 Václ. Jordán (měl vdovu po † Mlčochu), 1806 Jan Mlčoch, 1828 Jos. Mlčoch, 1841 Anežka Mlčochová, 1861 Jan Navrátil (koupil jej), 1899 zřízeno z hospodářských stavení 5 domků (čís. 117, 118, 119, 120, 121) a pole připojeno k čís. 32.

Čís. 19. Počátkem 17. stol. domek se zahradou: Staněk. — Po 30leté válce posedeck: 1664 Vavra Pazdera, musel jej ujití i s přidáním konskem roli od gruntu Koluvského, 1673 Matěj Poběhlý ujal jej pustý, 1674 Jan Navrátil, ujal jej pustý po sběhlém Matěji Poběhlém, 1687 Martin Joklík. — 1728 Václ. Láník, 1763 Fr. Paterna (přiženil se), 1780 Matěj Paterna, 1802 Fr. Paterna (odstěhoval se do Vlkosče), 1803 Ant. Šmatlák, 1820 Jos. Šmatlák, 1838 Augustin Šmatlák, 1839 Jan Gogela, 1840 Fr. Přikryl, ? Anna Přikrylová, vdova, 1847 Fr. Hlavinka (vzal si Annu Přikrylovu), 1871 Florian Hlavinka.

Čís. 20. Počátkem 17. stol. čtvrt s druhou čtvrtí dvorskou: Isaiáš. — Po 30leté válce púllán: 1668 Martin Skutil po zemřelém Janu Krutilovi, 1694 odebráno pole od púllánu a přiděleno k panskému dvoru. Roku 1738 připomíná se Rosina Dřínalová, dcera Mart. Skutila, ? Jura Mlčouch, vdova, po něm zůstala provdala se za Tomáše Přikryla. V r. 1760 již zase púllán, 1752 Václ. Mlčouch, 1785 Jan Mlčouch, 1822 Jan Mlčoch, 1859 Florian Mlčoch, 1862 Tomáš Mlčoch.

Čís. 21. Počátkem 17. stol. 1½ čtvrt: Jan z Koutu¹⁾ — Po 30leté válce 1½ čtvrt: 1661 koupil Václ. Spira od Matouše Pěčka, který ji ani v makuláři neměl připsánu, 1668 Matouš Pěček, 1671 Václ. Koutný jinak Holibrada, 1675 Jan Mural, přiženil se ku vdově po zemřelém Prokopu Konečném, který gruntu připsaného neměl. — 1750 a 1754 byl na gruntě Jan Rezníček, ? Jiří Zdráhal, 1789 Jos. Zdráhal, 1821 Martin Zdráhal, 1821 Jan Zdráhal (bratr Martinův), 1868 Jan Zdráhal.

Čís. 22. Počátkem 17. stol. podsedeck: Jura Tlustý. — Po 30leté válce podsedeck: 1663 Macek Bublík, koupil tento podsedeck po sběhlém Davidovi, který ho zapsaný neměl,

¹⁾ Na konci gruntovní knihy čteme: „Paměť o 1½ čtvrti role. Tedž jmenovanéj 1½ čtvrti rolí jest odňata od gruntu Jana z Kouta a nyní ke dvoru J. V. K. M. připojena, a klade se za sumu 125 zl. na placení roční při terminu sv. Jiří po 6 zl. až ven.“ (Pole bylo odňato před r. 1628.)

i s přidáním kouskem roli od gruntu Kulovského za 30 zl. 1671 Jan Urbaník, 1687 Martin Bezděk. — ? Václ. Kratochvíla, 1761 Jan Kratochvíla, 1787 Václav Kratochvíla, 1798 poručen Fr. Kratochvílovi, ale do 24 jeho roků užívala ho matka, provdaná Kuckova, 1802 počal ho užívatí Fr. Kratochvíla, 1850 Jos. Kratochvíla, 1855 Tomáš Drímal, 1869 Mariana Drímalová (manželka Tomáše Drímala), 1870 Fr. Zdráhal, 1872 Tomáš Fuks, 1895 Al. Fuks. (Něco pole odprodáno).

Čís. 23. Počátkem 17. stol. půllán: Jan Novotný. — Po 30leté válce půllán: 1674 Jakub Šmatlák po † otci Pavlu. 1688 Pavel Hřebavík přiznal se ku vdově po † Jakubu Šmatlákovi. — 1755 Jos. Šmatlák po otci Václavu, 1783 Matouš Šmatlák, 1813 Jan Šmatlák, 1828 Augustin Šmatlák po matce Brigitě, 1838 Josef Šmatlák, 1849 Jan Šmatlák, 1864 Vincenc Šmatlák, 1876 Fr. Řezníček. (Pole odprodáno.)

Čís. 24. Počátkem 17. stol. zahrada a kousek pole: Matěj Skáčil. — Po 30leté válce podsedeck: 1667 ujal tento podsedeck Martin Sysel freimarkem od Šimona Navrátila s přidáním kouskem rolí od gruntu Tom. Hanáka. 1673 Jakub Vrbica, ujal jej pustý od úřadu. 1683 Jan Pěšek od Martina Vrtěla handlem. — V r. 1750 Fr. Nesvatba, v r. 1754 Jos. Hlavinka (oba jen dodržovatelé), 1769 Jos. Haldina po otci Václavu, 1806 Jiří Haldina, 1728 Fr. Kytlica handlem od Jiřího Haldiny, 1844 Fr. Kytlica, po smrti jeho (1875) patřil dětem Marii, Anně a Vincenci, 1882 Vincenc Kytlica.

Čís. 25. Počátkem 17. stol. půllán: Jíra Krůma. — Po 30leté válce půllán: ? Martin Zapletal, 1670 Jan Hlaváč, 1687 Jakub Večerka přiznal se ku vdově po † Hlaváčovi. — V r. 1750 Fr. Hadamík (dodržoval), 1769 Florian Opluštil po otci Jiříku, 1790 Jos. Opluštil, 1814 Fab. Příkryl, 1827 Jos. Novák, 1872 Michael Dostál, 1881 Jan Zdražil, 1896 Jos. Tichý.

Čís. 26. Počátkem 17. stol. čtvrt: Václ. Korfirst. — Po 30leté válce podsedeck: 1664 Matěj Poběhl po sběhlém Tomáši Klimkovi, 1666 Urban Vitek, 1670 Martin Zapletal od Jana Hlavatice, 1678 Pavel Ryba. — 1758 Ondra Hlaváč po otci Jiříku. 1789 Fr. Hlaváč, 1823 Jos. Hlaváč, 1866 Jan Motál, 1898 Ant. Zbořil (1898 něco pozemků odprodáno).

Čís. 27. Počátkem 17. stol. půllán: Václ. Zdražil. — Po 30leté válce podsedeck: 1649 Pavel Vrtěl, koupil jej pustý po Martinu Vyhřídaloovi, 1688 Martin Vrtěl. — Půllán: Do r. 1750 Jos. Vrtěl, 1750 Fr. Vrtěl, 1778 Fr. Menšík přiznal se ku vdově Kateřině, 1799 Jan Vrtěl, 1822 Fr. Vrtěl, 1836 Mlčoch Jan, 1850 Jan Mlčoch, 1894 Jan Hadamík.

Čís. 28. Počátkem 17. stol. půllán: Martin Horáků. — Po 30leté válce půllán: 1662 Jura Franků od Ondry Horáčka, otce manželky své, 1669 Matěj Tesař přivenil se ku vdově po nebožtíku Juru Frankovi. — 1781 Jiřík Droběna po otci Fr., 1805 Florián Droběna, 1842 Fr. Droběna, 1869 Anna Droběnová (1869 pozemků odprodáno, zůstal jen podsedeck), 1871 Fr. Navrátil, 1872 Fr. Indrák (z Lobodic), 1875 Fl. Dřimal, 187 Tomáš Fuks, 1891 Frant. Fuks.

Čís. 29. Počátkem 17. stol. půllán: Matouš Svábek. — Po 30leté válce půllán: ? Martin Bezděk přivenil se na něj, vzav si vdovu Škrkaličku, 1675 Martin Motalík. — ? Jan Motalík, 1773 Jakub Motalík, 1805 Jos. Motalík, 1842 Augustin Motalík, 1862 Marie Motalíková, 1874 Františka Motalíková, ? Augustin Motalík, 1885 Štěpán Tomeček, 1893 Jos. Mlčoch.

Čís. 30. Počátkem 17. stol. půllán: Jan Fargaš. — Po 30leté válce půllán: ? Jan Hladil, 1671 Jan Hlobil. — 1763 Ant. Dbroběna po Janu Zdražilíku, 1794 Jan Večerka (přivenil se), 1824 Kašpar Večerka, 1849 Jan Večerka, 1853 Fr. Večerka, 1902 Fr. Večerka. (Něco pole odprodáno.)

Čís. 31. Počátkem 17. stol. čtvrt: Mikuláš Stejskal. — Po 30leté válce půllán: ? Martin Bublík, 1667 Mikuláš Bublík, 1691 Jura Petrovský od Jury Spiry, který ho připsaný neměl. 1719 Fr. Šimělk, 1749 Václ. Zdráhal, 1773 Fr. Valášek (vzal si vdovu po Václ. Zdráhalovi), 1787 Jan Zdráhal, 1815 Josef Zdráhal, 1842 Florián Zdráhal, 1860 Jos. Zdráhal, 1892 Flor. Hlavinka, 1895 Jos. Hlavinka.

Čís. 32. Počátkem 17. stol. čtvrt s druhou čtvrtí dvorskou: Jan Horáků. — Po 30leté válce půllán: 1652 Jura Kytlica, koupil jej pustý po Janu Bosákovi, 1685 Václ. Kytlica. — 1755 Jos. Kytlica po matce, 1766 Ignác Kytlica, 1811 Tomáš Kytlica, 1837 Fr. Kytlica, 1870 Fr. Kytlica, 1897 pole od prodáno, stavení má Jan Navrátil z Hradiska.

Čís. 33. Počátkem 17. stol. čtvrt (druhá dvorská): Jan Janda. — Po 30leté válce půllán: 1670 Ondra Večerka po smrti otce Jana Večerky. — ? Jos. Droběna, 1759 Martin Droběna, 1804 Jan Zbořil (vyrostl u M. Droběny, který neměl děti), 1812 Jos. Zbořil, 1864 Jos. Zbořil, 1900 Novák ze Zlobic.

Čís. 34. Počátkem 17. stol. čtvrt: Jan Čačatka. — V 30leté válce místo zaniklo a uvádí se teprve 1686. (V nejstarší knize gruntovní místo toto vůbec není zapsáno.) V r. 1686 Matěj Apolinář (podsedník), 1759 Ondra Bosák, přivenil se ku vdově po Václ. Motalíku. 1789 Karel Bosák, 1819 Jan Bosák, 1852 Jos. Hadamík, 1855 Florián Navrátil, 1861 Anežka a Marie Navrátilovy, 1863 Jos. Řezníček, 1877 Josefa Pechová, 1880 Dr. Fr. Řezníček (Něco pole odprodáno).

Čís. 35. Podsedek tento zřízen byl roku 1681 z obecní chaloupky. Pole k novému podsedku dáno od chalupy Coufalovské, k níž bylo již dříve přidáno něco pole od gruntu T Hanáka. Coufalovská chalupa byla stržena vodou. Stála u Hané na místě nynějšího čí. 57. Prvním majetníkem nového podsedku byl Mikuláš Janík, zvaný také Mikuláš Brannej. 1690 Martin Kytličák — 1779 Fr. Motalík po otci Pavlu. 1805 Jan Motalík, 1829 Martin Adamčík od Brigity Motalíkovy, 1848 Jan Novák, 1851 Marketa Nováková, vdova, 1852 Frant. Opelík, 1862 Augustin Fuks a Tomáš Zapletal, 1878 Tomáš Zapletal sám, 1879 Jos. Večerka, 1880 Michal Hofberk z Lutopecen, 1881 Fr. Večerka z Měřutek, 1882 Augustin Kuzník. (Něco pole odprodáno.)

Čís. 36. Počátkem 17. stol. čtvrt s 1½ čtvrtí dvorské role: Tomáš Karásek. — Po 30leté válce 2½ čtvrti: 1657 Filip Vašatík od Martina Rezníka, 1690 Václ. Vašík, 1720 Pavel Pospíšil od Jos. Spiry, který ho prodal z nouze za 90 zl. s polovičním osetím, 1 koněm, vozem kutým, pluhem se železy a 2 branami. Vymínil však pro sebe a svého tatíka Václava Vašíka do smrti obou na 1¾, měřice role Padělků a na 1¼, měřice Čtvrti. Item na jednu furku sena, lončku za Hanou, světničku pro tatka; po smrti pak jeho i ženy teprve Jos. Spira světničku a roli, jménem Čtvrt, za výmínek do smrti užívati právo má. — ? Pavel Pospíšil, 1750 Jos. Hlavika (dodržel), 1753 Antonín Pospíšil, 1787 Frant. Pospíšil, 1812 Frant. Pospíšil, 1827 Josef Rezníček, 1849 Fr. Rezníček, 1881 Fr. Rezníček.

Čís. 37. Počátkem 17. stol. Chaloupka se zahradou: Dorota Mrázka. — Po 30leté válce 1½ čtvrti: 1663 Jan Vrba koupil od úřadu bezmírovského po sběhlém Janu Vrbovi. — Podsedek: 1744 Václ. Ševčík, 1754 Fr. Mizera (zeť předešlého), 1810 Vinc. Mizera, 1822 Jos. Mizera, 1836 Jos. Rezníček, 1844 Jan Koucký, 1851 Jan Koucký, 1861 Jenoféfa Koucká (dcera) provdaná 1870 za Fr. Kytlicu.

Čís. 38. Počátkem 17. stol. čtvrt: Martin Gloček. — Po 30leté válce čtvrt: 1669 Jan Košťál, 1675 Ondra Košťál. — Podsedek: 1739 Jan Ráček, 1753 Ondřej Bosák (švagr Ráčkův), 1780 Pavel Bosák, 1806 Václav Bosák, 1831 Fr. Bosák, 1865 Augustin Bosák, 1870 Marie Bosáková (dcera), 1871 Jakub Novák, 1874 Tomáš Zapletal, 1877 Ant. Zapletal, 1889 Jan Skácel, 1900 Fr. Skácel. (Něco pole odprodáno.)

Čís. 39. Počátkem 17. stol. čtvrt: Jan Kašata. — Po 30leté válce podsedek: 1678 ujal jej Jan Pěček s připojenou ½ čtvrtí role po svém otci, 1683 Martin Vrtěl, 1688 Martin Mizera, ? Matouš Mizera, 1753 Jos. Mizera, 1789 Jiří Horák

z Měrovic, přiznal se k Bětě Mizerové, 1819 Jiří Horák, 1854 Jos. Horák, 1896 Jan Hadamík. (Pole odprodáno 1896.)

Čís. 40. Počátkem 17. stol. půllán a kus dvořiska: Staněk Sabaků. — Po 30leté válce čtvrt: ? Jan Pěček, 1669 připojeno jest $\frac{1}{2}$ čtvrti role od gruntu Škubalového. — Podsedek: 1753 Matěj Chodníček po otci, 1765 držel jej dle poručení Václ. Drobená, 1790 Josef Chodníček, 1802 Isidor Chodníček, 1838 Jan Spáčil, 1850 Josef Hlaváč, 1850 Jos. Šmatlák, 1882 Fr. Řezníčková, 1885 Jan Dřímál, 1895 pole odprodáno. 1899 Fr. Krupař.

Čís. zaniklé. Mezi čís. 49. a obecní kolnou býval grunt s půlláním rolí, na němž bydlel počátkem 17. stol. Pilíšek. Počátkem 30leté války místo zaniklo; zpuštělé sedlisko přisvojila si vrchnost, jímž zvětšila svou zahradu a také pole si přivlastnila před r. 1628.

V zaniklém čísle nikdy nebyl Zavadilovský grunt, o němž gruntovní úředník píše: „Ten grunt býval s $1\frac{1}{2}$ čtvrtí rolí. Ten jest hned v létě 1618 připojen i s touž rolí k ruce a ke dvoru J. V. K. M. a klade se za sumu 150 zl. na závdanku na 6 zl. na placení roční při termínu sv. Jiří po 6 zl. až do zaplacení sumy. Ten nápad dle zprávy hodnověrných lidí náleží obci Bezmírovské.“

Úředník gruntovní zaznamenávající událost teprve za 50 let, omylem Zavadilovský grunt, jenž byl na místě nynějšího čís. 50., klade na čís. zaniklé. O nesprávnosti zaznamu svědčí urbář panství Kroměřížského, sepsaný r. 1617. Dle něho nemohlo býti odebrané $1\frac{1}{2}$ čtvrti rolí od „zaniklého čísla“, poněvadž bylo při něm půllánu rolí. Pole od „zaniklého čísla“ se vrchnosti nehodilo tak dobře jako pole Zavadilovo, neboť bylo od vrchnostenského pole přes 2 díly, kdežto Zavadilovské pole (čís. 50.) sousedilo s panským. Konečně uvádí gruntovní kniha nynější č. 50. — pravý Zavadilovský grunt — po 30leté válce bez pole. (Viz čís. 50.)

Čís. 49. Počátkem 17. stol. půllán: Jura Dědour. — Po 30leté válce půllán: Tomáš Chodníček, 1666 Tomáš Šmatlák (od otce mauželky své), 1685 Jan Šmatlák. — Podsedek: 1722 Kašpar Dosoudil po Tomáši Kytlicovi, 1786 Matěj Kytlica, 1813 Tomáš Kytlica, 1832 Jan Mlčoch, 1840 Fr. Hlavinka, 1851 Václ. Motal, 1852 Jos. Řezníček, 1865 Fr. Fuks, 1886 Ant. Fuks.

Čís. 50. Počátkem 17. stol. $1\frac{1}{2}$ čtvrti: Martin Zavadil. — Po 30leté válce: 1663 ujal tento grunt Martin Škubal s 1 čtvrtí rolí od podsedku Jana Šmatláka, 1669 Matouš Náhlík (jest při něm jen 3 měř. role, protože jiná role k jinému gruntu oddělena jest), 1671 Jan Buraj jinak Ostřapa (ujal jej po sběhlém Mat.

Náhlíkovi — Podsedek: 1762 Jan Večerka od Jana Kytlice, 1769 Fr. Hanák, 1786 Antoš Hanák, 1808 Antonín Pospíšil (z Měřítek), 1809 Val. Hrabal (z Lutopecen), 1810 Karel Řezníček, 1830 Jos. Řezníček, 1846 Jan Skácel, 1887 Ant. Skácel.

Čís. 50. (od Hané): Počátkem 17. stol. domek bez role, zřízen z obecní lázně: Jan z Konce. — Po 30leté válce chalupa Augustinovská, po 40 let pustá, přidáno k ní kousek role od podsedku Tom. Hanáka, 1695 Jan Bezděk po Martinu Lichotu. — V 18. stol. byl podsedek tento zrušen; místo něho objevuje se nový podsedek na Záhumení naproti obecnímu šenku jako nynější čís. 41.

Čís. 41. 1753 Pavel Albert, po otci Václavu, 1786 Štěpán Albert, 1819 Cyrill Albert, 1856 Martin Večerka, 1877 Josef Němec, 1884 Fr. Večerka. (Něco pole odprodáno).

3. Obecní úřad.

V čele obce stál rychtář (fojt) s purkmistrem. Oba hodnostáře potvrzovala vrchnost. Rychtář byl na vsi vlivuplnou osobou, neboť byl zástupcem vrchnosti. Aby dodala vrchnost svému zástupci náležitě vážnosti a úcty, osvobozovala ho od roboty. Nezřídkda dovolila rychtáři koupiti si grunt, jehož užíval, za vlastní a dědičný s výsadou dědičné rychty. Nedovedeme si teď ani představití s jakým pocitem pohlížel robotník na rychtáře osvobozeného od roboty. Jak teprve vycítiti rozdíl mezi zákupným rychtářem a robotným sedlákem?

V Bezměrově stal se r. 1747 zákupným rychtářem Ant. Dosoudil. „Za dědičně zanechaný grunt (nynější čís. 17.), stále a dědičné rychtářství a osvobození od robot“ dal do obzvláštní biskupovy pokladny 400 rýnských zl. Místo roboty bylo mu uloženo vykonati ročně 1 fůru 4spřežní na 3 míle, když se biskup nebo jeho dvořané stěhovali s panství na panství. Nebylo-li připřeže třeba, zaplatil za ni 3 zl.

Za výhody poskytnuté bylo rychtáři vykonávati následující povinnosti:

1. Bdíti nad náboženstvím a mravností v osadě sobě svěřené.
2. Vybíratí vrchnostenské platy.
3. Jako „výměřčí“ přesvědčovati se o míře odváděného obilí na vrchnostenské sýpky.
4. Jako „mlateční“ bedlivě dohlížeti, aby se nic nezpronevěřilo při mlácení nebo vítece.

5. Dohlídati a dáti se potřebovati při setí, sklizení s pole, stříhání ovec a lovení ryb.

6. S fojtíkem, daným mu ku pomoci, nařízené roboty časné každému oznámiti.

7. Spravedlnost podle svého nejlepšího rozumu a svědomí jednomu každému bez ohledu osob propůjčovati a udělovati.

Provinil-li se, mohl býti i rychtářství zbaven. Každý nástupce v dědičném rychtářství měl při nastoupení zaplatiti 40 zl. laudemia. Bez povolení vrchnostenského nesměla býti rychta nikomu cizímu postoupena.*)

Po smrti Antonína Dosoudila zanikla u nás dědičná rychta asi pro nedostatek příbuzných.

Purkmistr staral se o záležitosti obecní. Rychtář s purkmistrem a sborem konšelů tvořili obecní představenstvo. Sousedé rozdělení byli ve čtyři desátky, které rozhodovaly o návrzích úřadu, přednesených každému desátku potazníkem.

Fojtí.

Jan Apolenář 1652—1657,
Filip Vašík 1657—1679,
Václav Vašík 1681—1682,
Filip Vašík 1683,
Matěj Hlavinka 1684—1688,
Jan Pěček 1690,
Pavel Ryba 1691,
Karel Bosák 1712,
Václav Zdražil 1715—1722,
Fr. Vengera 1723—1728,
Ant. Dosoudil 1739—1755,
Jan Droběna 1758—1762,
Fr. Zdražil 1770—1793,
Jos. Bosák 1798—1802,
Ant. Šmatlák 1806—1812,
Václav Dřímál 1813—1826,
Fr. Motal 1827—1835,
Václav Dřímál 1838—1846,
Jos. Šmatlák 1846—1850.

---

*) Stará gruntovní kniha.

Purkmistři.

Mart. Řezníček 1652.
Pavel Šmatlák 1656—1658.
Jan Večerka 1660—1663.
Pavel Šmatlák 1664—1665.
Jan Večerka 1666—1669.
Jura Kytlica 1670—1679.
Matěj Zdražil 1681—1682.
Mart. Apolinář 1683—1685.
Filip Vašík 1686—1688.
Martin Apolinář 1690—1691.
Ondra Večerka 1692.
Fr. Vrtěl 1720.
Fr. Dosoudil 1739.
Fr. Vengera 1752—1753.
Fr. Dosoudil 1753.
Jan Droběna 1755.
Fr. Zdražil 1758—1762.
Václ. Zdráhal 1770.
Ant. Droběna 1773—1789.
Jos. Bosák 1791—1795.
Ant. Šmatlák 1796—1797.
Jiří Droběna 1802.
Ant. Šmatlák 1804.
Jos. Krízan 1806—1807.
Jiří Droběna 1808—1809.
Václ. Dřímál 1810—1812.
Fr. Motál 1813—1820.
Flor. Droběna 1820—1831.
Václ. Dřímál 1832—1835.
Jos. Řezníček 1838—1850.
Václ. Motál 1851—1854.
Fr. Řezníček 1854—1858.
Fr. Hlavinka 1858—1861.
Fr. Droběna 1861—1864.
Jos. Dřímál 1864—1867.
Fr. Řezníček 1867—1870.
Jan Vyzula 1870—1873.

Jan Mlčoch 1873—1876.
Fr. Večerka 1876—1879.
Flor. Hlavinka 1879—1882.
Jan Zdráhal 1882—1885.
Fr. Motal 1885—1892.
Fr. Dřímal 1892—1898.
Fr. Řezníček 1898—1901.
Jan Hadamík 1901—x.

4. Paběrky.

R. 1810 byla přede žněmi měrice žito za 10 zl., rži za 8 zl., ječmene za 8 zl. Po žních obilí tak podražovalo, že bylo žito za 60 zl., rýž za 55 zl., ječmen za 40 zl., v bankocetlích čili žito za 12 zl., rýž za 11 zl., ječmen za 8 zl., proso za 11 zl. v šajnech. R. 1811 hned po žních padlo žito na 4 zl., rýž na 3 zl. a ječmen na 1 zl. 15 kr.

1824. Mezi čís. 26. a 27. vyšel oheň a jen Boží ochranou se stalo, že nevyhořela celá dědina. Obec se zavázala choditi v sobotu před sv. Duchem a na hod svatodušní do Hradiska s procesím. (V tu dobu mělo se přihoditi neštěstí.)

1825. Za Řezníkovým humnem (čís. 50.) dělal se rybník. Byla tam země nerodná (nic tam nerostlo), jenom mrtvé jezero. Sousedé skládali na rybník po 3 zl. víd. m.

1830. Velká zima, sníh ležel do 14 května. Po náhlém tání se Morava rozvodnila a dne 20. tlačila se voda na dědinu. V kůlnách jí bylo po hlavy na vozích. Některé chaloupky za mostem se svalily a voda tekla přes ně.

1845. Povodeň, jaké nebylo od r. 1830. Dne 25. března o 11 hod. v noci udeřila voda na dědinu tak silně, že lidé probuzeni ze spánku nevěděli, co dělají. Na dolní straně našla voda do kůlní bedněných a do stodol až prý na půl sáhu vysoko. Padělky a Žabov mnoho utrpěly. Číslo 62. spadlo a mnoho chaloupek se potrhalo.

1861. Dne 22. června udeřilo do čís. 32., od něhož vyhořelo 8 sousedních čísel. Dle usnesení obce sloužíva se toho dne mše za ochranu Boží.

Záznamy tyto vzaty jsou z meslové *) knihy, pořízené 1795. Dostaly se tam jen náhodou, neboť na podobné záznamy byla pamětní kniha. Žel, že v nedávné době (asi před 15 lety) se ztratila. Byly v ní paměti alespoň ze 2. století, kterých velmi těžce postrádáme.

Bohdá, že si pořídí obec novou pamětní knihu. Přejeme jí, aby do ní mohla znamenati jen šťastné doby, v nichž by zkvétala duševně i hmotně. Přejeme jí, aby — tak jak v minulosti — požívala chvály.

ZÁMECKÁ KNIHOVNA KROMĚŘÍŽ

*) Na mesla (dřívky) se dělily břehy a hráze porostlé vrby a plotky okolo pastvisk. O mesla se losovalo. Kolik uděláno mesel, tolik vloženo do košíku losů, nařezaných z oblých polínek a počítaných.